

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Lucie Permanová

**VÝVOJ A ROLE MEZINÁRODNÍHO
TRESTNÍHO SOUDNICTVÍ
V SOUČASNÉM SVĚTĚ**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Lucie Permanová**

Vedoucí práce: **JUDr. Miroslav Pulgret, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

PERMANOVÁ, Lucie. *Vývoj a role mezinárodního trestního soudnictví v současném světě*. Praha, 2013, 130 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miroslav Pulgret, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá mezinárodním trestním soudnictvím, které se v posledních dvaceti letech stalo velmi diskutovanou součástí mezinárodní politiky. Po skončení bipolárního konfliktu došlo na mnoha místech světa k rozpoutání ozbrojených konfliktů, které byly doprovázeny nebývalou brutalitou. Mezinárodní komunita tak nutně musela hledat prostředek, jak na tyto ukrutnosti reagovat. V roce 1993 Rada bezpečnosti OSN přistoupila k opatřením podle kapitoly VII Charty OSN a jednohlasně rozhodla o ustavení ad hoc Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, jehož úkolem bylo prošetřit a potrestat osoby zodpovědné za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva během balkánského konfliktu. O rok později, v roce 1994, Rada bezpečnosti OSN rozhodla o ustavení dalšího ad hoc tribunálu - Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, který měl potrestat architekty rwandské genocidy. Oby dva tribunály přispěly k urychlení rozhodnutí ustavit stálý Mezinárodní trestní soud, jehož úlohou je napomoci ukončit éru beztrestnosti pro pachatele nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva. Zločinu genocidy, válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a v budoucnu zločinu agrese. Tedy zločinů, které mohou být hrozbou pro celé lidstvo. Diplomová práce se nejprve zabývá trestními tribunály ad hoc - Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodním trestním tribunálem pro Rwandu. Zaměřuje se na okolnosti vzniku, pravomoci a dosavadní činnost těchto tribunálů a také na jejich odkaz pro mezinárodní právo a mezinárodní systém. Práce zároveň analyzuje spolupráci států s těmito tribunály. Zejména Srbska a Chorvatska s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii a Rwandy s Mezinárodním trestním tribunálem pro Rwandu. Následně práce analyzuje stálý Mezinárodní trestní soud a snaží se odpovědět na otázku, proč se někteří klíčoví aktéři současných mezinárodních vztahů obávají spolupráce s touto soudní institucí. Na závěr diplomová práce nabízí pohled teorií mezinárodních vztahů (realismu, liberalismu a

konstruktivismu) na možnost spolupráce států prostřednictvím mezinárodního trestního soudnictví.

Klíčová slova

Mezinárodní právo, mezinárodní právo trestní, mezinárodní trestní soudnictví, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, Mezinárodní trestní soud, teorie mezinárodních vztahů, zločiny podle mezinárodního práva

Abstract

This thesis deals with international criminal justice, which began to influence international politics during the last twenty years. After the end of the Cold War, a lot of armed conflicts were breaking out. They were accompanied by unprecedented inhuman acts and atrocities. The international community had to find a solution for how to respond to such events. In 1993, the United Nations Security Council acted under Chapter VII of The Charter of the United Nations and decided unanimously upon the establishing of an ad hoc International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. The Tribunal's role was to prosecute persons responsible for serious violations of international humanitarian law committed during the Balkans conflict. A year later, in 1994, the Security Council decided to establish another ad hoc tribunal – The International Criminal Tribunal for Rwanda, which served to punish the architects of Rwandan genocide. Both tribunals sped up negotiations and the decision to establish the permanent International Criminal Court, whose objective is to help end impunity for the perpetrators of the most serious crimes of concern to the international community. The crime of genocide, war crimes, crimes against humanity and in the future the crime of aggression. Firstly, this thesis analyses the ad hoc tribunals – the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and the International Criminal Tribunal for Rwanda. It pursues their jurisdiction, their activity and their importance for international law and the international community. This thesis also analyses the cooperation of states with the ad hoc tribunals, focusing on Serbia and Croatia in relation to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and Rwanda in relation to the International Criminal Tribunal for Rwanda. Secondly, this thesis analyses the permanent International Criminal Court and tries to evaluate why some key actors in contemporary international relations are

afraid of cooperating with this judicial institution. Finally, the thesis offers a view of theories of international relations (realism, liberalism and constructivism) regarding the possibility of cooperation by means of international criminal justice.

Key words

Crimes under international law, international criminal justice, international criminal law, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, International Criminal Tribunal for Rwanda, International Criminal Court, international law, IR theories

Rozsah práce

Počet znaků včetně mezer: 223 057

Počet slov: 31 788

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2013

Lucie Permanová

Poděkování:

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucímu práce JUDr. Miroslavu Pulgretovi, Ph.D., za profesionální, a přesto přátelský přístup, cenné rady, připomínky a podporu při laskavém a pečlivém vedení mé diplomové práce.

Lucie Permanová

OBSAH:

Seznam použitých zkratk

Úvod	1
1. Historický exkurz vzniku mezinárodních trestních tribunálů....	10
2. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii	18
2.1 Cesta k jugoslávské tragédii	18
2.2 Zřízení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.....	23
2.3 Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.....	25
2.4 Země balkánského konfliktu a jejich spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.....	28
2.4.1 Srbsko	29
2.4.2 Chorvatsko	35
2.5 Činnost Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.....	41
2.5.1 Případy hlavních obžalovaných ze zločinů v balkánském konfliktu ...	43
2.6 Význam ICTY pro mezinárodní právo a mezinárodní systém	49
3. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu	53
3.1 Rwandský konflikt	53
3.2 Ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu	57
3.3 Rwandský tribunál a jeho dosavadní činnost	58
3.3.1 Případ Théoneste Bagosora	60
3.3.2 Případ Froduald Karamira	61
3.3.3 Jean-Bosco Barayagwiza jako příčina krize ve vztahu ICTR – Rwanda.....	62
3.3.4 Tutsiové a spravedlnost.....	63
3.3.5 Současný stav činnosti	67
3.4 Význam Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu	68
4. Mezinárodní trestní soud	72
4.1 Mezinárodní trestní soud a jeho pravomoci	72
4.2 Mezinárodní trestní soud a jeho dosavadní činnost	75
4.3 Státy, které se obávají spolupráce s Mezinárodním trestním soudem	79
4.3.1 USA	80

4.3.2 Rusko	87
4.3.3 Čína	87
4.3.4 Izrael	88
4.3.5 Shrnutí příčin nespolupráce některých zemí s ICC	89
4.4 Význam Mezinárodního trestního soudu pro mezinárodní společenství...	92
5. Spolupráce v oblasti mezinárodního trestního soudnictví	
z pohledu teorií mezinárodních vztahů	99
5.1 Vybrané teoretické přístupy ke studiu mezinárodních vztahů a jejich	
pohled na instituce obecně	99
5.1.1 Realismus	99
5.1.2 Liberalismus	100
5.1.3 Konstruktivismus	101
5.2 Teorie mezinárodních vztahů a mezinárodní trestní soudnictví	102
5.2.1 Realismus	103
5.2.2 Liberalismus	105
5.2.3 Konstruktivismus	107
Závěr	109
Summary.....	115
Seznam použitých zdrojů.....	116
Projekt diplomové práce	

Seznam použitých zkratk:

ASP	The Assembly of States Parties / Shromáždění smluvních stran Římského statutu
AVNOJ	Antifašistično vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije / Protifašistická rada národního osvobození Jugoslávie
BaH	Bosna a Hercegovina
DRC	The Democratic Republic of Congo / Demokratická republika Kongo
EU	Evropská unie
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica / Chorvatská demokratická unie
HVO	Hrvatsko vijeće obrane / Chorvatská rada obrany
ICC	International Criminal Court / Mezinárodní trestní soud
ICTR	International Criminal Tribunal for Rwanda / Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
ICTY	International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
JCE	joint criminal enterprise / společný zločinecký plán
LRA	Lord's Resistance Army / Armáda Božího odporu
MTS	Mezinárodní trestní soud
MV	mezinárodní vztahy
NATO	North Atlantic Treaty Organization / Organizace severoatlantické smlouvy
OSN	Organizace spojených národů
RPF	Rwandan Patriotic Front / Rwandská vlastenecká fronta
UNAMIR	United Nations Assistance Mission For Rwanda / Mise OSN ve Rwandě v letech 1993-1996
UNPROFOR	United Nations Protection Force / Mise OSN v Chorvatsku, BaH a Makedonii v letech 1992-1995
UNWCC	The United Nations War Crimes Commission / Komise OSN pro válečné zločiny
USA	The United States of America / Spojené státy americké

„Mír bez spravedlnosti nemůže být udržitelný. Je obrovskou chybou doufat, že lidé jednoduše zapomenou. Dokonce po sto letech, někdy i po několika stovkách let, nepotrestané zločiny stále představují vážnou překážku v navázání mírových, normálních vztahů mezi státy.“

Carla Del Ponte

bývalá hlavní žalobkyně ICTY¹

Úvod

Téma „Vývoj a role mezinárodního trestního soudnictví v současném světě“ jsem si pro svou diplomovou práci vybrala z několika důvodů. Mezinárodní trestní soudnictví je jednak téma, které je v současné době velice aktuální, a navíc propojuje dvě disciplíny – mezinárodní právo a obor, který studuji – mezinárodní vztahy. Tyto dvě disciplíny spolu neodmyslitelně souvisí, jelikož vztahy, které se formují a odehrávají v anarchickém mezinárodním systému, mezinárodní právo často porušují. Mezinárodní právo trestní, respektive mezinárodní trestní soudnictví, kterým se chci zabývat, si pak stanovuje otázku, jak trestat jednotlivce, zejména politické a vojenské představitele, kteří svým konáním porušují základní lidská práva, která jsou chráněna kogentními normami mezinárodního práva, a jak na tyto zločiny reagovat. S tím souvisí hlavní cíl a zejména role mezinárodního trestního soudnictví, kterým je právě ochrana společnosti před nejzávažnějším porušováním mezinárodně právních norem ze strany jednotlivců.²

Mezinárodní právo trestní je poměrně nové odvětví mezinárodního práva, které čerpá z jiných právních oborů – národního trestního práva, mezinárodního humanitárního práva a válečného práva. V souvislosti s nedávným ustavením ad hoc mezinárodních trestních tribunálů a také stálého Mezinárodního trestního soudu již vzniká svébytný systém pravidel i v rámci samotného mezinárodního práva trestního. Jedná se o

---

¹ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, dostupné na: <http://www.icty.org/sections/LegalLibrary> (staženo 19. 9. 2011).

² Jedná se o osoby, které páchají uvedené zločiny ve funkci státních orgánů na příkaz, pokyn či příkaz svrchované moci. Také se může jednat i o tzv. státní orgány de facto, tj. osoby, které nejsou oficiálními orgány státu, ale působí se souhlasem státu. Zdroj: Ondřej, J.: *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. Aleš Čeněk, 3. vydání, Plzeň, 2009, str. 126-127.

právní odvětví, které se v současné době velice rychle vyvíjí. Tato skutečnost má souvislost s právě probíhajícími událostmi a nedávnými změnami v mezinárodním systému. Po skončení studené války došlo na mnoha místech světa k rozpoutání ozbrojených konfliktů, které byly doprovázeny nebývalou brutalitou. Mezinárodní komunita tak nutně musela hledat prostředek, jak na tyto ukrutnosti reagovat.

Pokud se ovšem vrátíme ke kořenům mezinárodního práva, zjistíme, že sahají až do starověku. Důležitý mezník ve vývoji této vědní disciplíny nastal v 17. století, kdy ke vzniku moderní mezinárodní právní vědy přispěl Holanďan Hugo Grotius³ svým dílem „*De iure belli ac pacis libri tres*“ (Tři knihy o právu válečném a mírovém). K dalšímu velkému posunu došlo ve druhé polovině 19. století, kdy proběhla rozsáhlá kodifikace válečného a humanitárního mezinárodního práva. Sjednány byly Ženevské úmluvy a v letech 1899 a 1907 proběhly Haagské konference. Pokud jde o samotné mezinárodní trestní soudnictví, první snahy o potrestání válečných zločinů, respektive ustavení mezinárodního trestního soudu, se objevují také ve druhé polovině 19. století v souvislosti s bitvou u Solferina a prusko-francouzskou válkou. Další pokus následuje po první světové válce. Přesto až po druhé světové válce skutečně spatřily světlo světa dva tribunály – Norimberský a Tokijský, které potrestaly a odsoudily strůjce zatím nejhoršího konfliktu v dějinách, což je charakterizováno jako velký zlom v mezinárodním právu. Došlo k potvrzení toho, že mezinárodní právo ukládá povinnosti a závazky na jednotlivce, stejně jako na státy.

Ve studenoválečném období, přestože se během něj odehrála řada událostí, jejichž aktéři by rovněž měli čelit spravedlnosti, spolupráce v oblasti mezinárodního trestního soudnictví neexistovala a samozřejmě ani existovat nemohla. K tomu došlo právě až s koncem studenoválečné bipolarity a zejména v souvislosti se dvěma konflikty. První byl rozpoután v Evropě, kde po pětáctyřiceti letech od konce druhé světové války došlo k válce na území Balkánského poloostrova v souvislosti s rozpadem Titovy jugoslávské říše. Nad brutálnostmi tohoto konfliktu se podívoval celý svět, jelikož válka byla díky médiím sledována v podstatě v přímém přenosu. Tyto události vedly lídry světa k zamyšlení, co ještě je státní suverenita, a co si ještě

---

³ Hugo Grotius, holandský vědec, který bývá označován jako otec mezinárodního práva. Narodil se roku 1583 a byl to vskutku renesanční muž. Vystudoval historii, teologii, matematiku a právo. Jeho prvořadé dílo *De Jure Belli ac Pacis* pochází z let 1623-1624. Zdroj: Shaw, M. N.: *International Law*. Cambridge University Press, Cambridge, 2008, str. 23, 24.

elity mohou dovolit ke svému obyvatelstvu. V roce 1993 tak z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN vznikl první ad hoc trestní tribunál – Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / ICTY). Jeho úlohou bylo postavit před spravedlnost osoby zodpovědné za násilnosti a těžko pochopitelná zvěrstva páchaná během balkánské války, a to zejména na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny. O rok později, v roce 1994, se další ukřutnosti odehrály tentokrát na africkém kontinentě, na rwandském území a území okolních států mezi kmeny Hutu a Tutsi, které nakonec přiměly mezinárodní společenství k ustavení hned druhého ad hoc mezinárodního trestního tribunálu – Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (International Criminal Tribunal for Rwanda / ICTR). Na samém konci 20. století pak došlo k podpisu Římského statutu, kterým státy potvrdily svou snahu o ustavení stálého Mezinárodního trestního soudu s pravomocí stíhat jednotlivce páchající nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva – genocidu, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a zločin agrese.

Vzhledem k tomu, že jako autorka této diplomové práce nemám právní vzdělání, snažím se téma mezinárodního trestního soudnictví uchopit z pohledu mého oboru, tzn. analýzy mezinárodních vztahů. Mým cílem proto je zaměřit se zejména na chování a reakci států na nově vzniklý fenomén, který ovlivňuje současnou světovou politiku, jejíž charakter je formován i samotnými zájmy jednotlivých suverénních států.

Ve své práci se nejprve stručně věnuji historickým událostem, které měly vliv na vývoj mezinárodního práva válečného, humanitárního a trestního. Dále se významněji zabývám okolnostmi vzniku ad hoc trestních tribunálů v první polovině devadesátých let dvacátého století a konflikty, které vedly k jejich ustavení, pravomocemi těchto tribunálů a samozřejmě osobami, které byly před tyto soudy postaveny, udělenými tresty a jejich výší. Zároveň se snažím zanalyzovat přístup samotných států ke spolupráci v oblasti mezinárodního trestního soudnictví. Tedy zeměmi bývalé Jugoslávie, které měly architektky balkánské války - své politické a válečné vůdce - předat ke stíhání před Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii v Haagu a Rwandou, která měla pravděpodobné viníky genocidy z roku

1994 na jejím území a případně na území sousedních států předávat ke stíhání před Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, jehož sídlem se stala Arusha, hlavní město Tanzanie.

Protože pro každý stát je nejdůležitější chránit si své zájmy, a to zejména politické, které se v čase mění, bylo v některých případech předávání Haagem obžalovaných podezřelých před trestní tribunál poněkud zdlouhavé. Toto dokazuje případ Srbska a předání některých jeho klíčových válečných „zločinců - hrdinů“ před příslušný trestní tribunál. V okamžiku, kdy zatykače z Haagu doputovaly na Balkánský poloostrov, po mnoha hledaných se rázem slehla bývalá jugoslávská zem a řadu let - navzdory údajným všemožným snahám - se tyto osoby nedařilo najít. Nicméně po nabídkách a postupně se zvyšující touze Balkánců po zapojení se do evropské integrace a výhodách z ní vyplývajících, se rázem srbským bezpečnostním složkám podařilo během první poloviny roku 2011 dopadnout a předat do Haagu poslední tribunálem hledané a zároveň nejdůležitější osoby – generála bosenskosrbské armády Ratka Mladiče, který by se měl před ICTY zpovídat zejména z válečných zločinů páchaných během obléhání Sarajeva a masakru ve Srebrenici a také bývalého vůdce chorvatských Srbů a někdejšího prezidenta samozvané Republiky Srbská Krajina Gorana Hadžiče, čelícímu mimo jiné obvinění z masakru ve Vukovaru.

Mojí teorií v tomto případě je, že státy samozřejmě ke spolupráci v jakékoli oblasti přistupují v případě, že je jednak vzhledem k okolnostem taková spolupráce nezbytná, dále z důvodů, že jim z tohoto plynou nějaké výhody, nebo pokud by ztráty z nepřistoupení ke spolupráci přinesly nějaká velmi výrazná negativa, která by měla zásadní vliv na existenci státu jako suveréna. V opačném případě a také pokud jim to jejich postavení v rámci mezinárodního systému umožní, si budou hájit své zájmy, i kdyby to mělo být v rozporu s platnými mezinárodními normami, nebo i morálními aspekty. Toto je možné vysledovat zejména na již zmíněném vydání například srbských „zločinců“.

Po analýze ad hoc tribunálů ICTY a ICTR se následně věnuji stálému Mezinárodnímu trestnímu soudu (International Criminal Court / ICC). Je skutečností, že ne všechny země světa se rozhodly být účastny tohoto projektu, který byl započat podpisem tzv. Římského statutu v roce 1998, který byl výchozím bodem pro

vytvoření stálého soudního tělesa s pravomocí soudit nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva – zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese. Pro mezinárodní společenství je důležitý fakt, že ochotu přistoupit k plnohodnotné kooperaci v rámci ICC nevyjádřili klíčoví aktéři, jako jsou Spojené státy americké, Rusko, Čína. Tedy tři stálí členové Rady bezpečnosti OSN, která je na základě čl. 24 odst. 1 Charty OSN⁴ zodpovědná za mír a bezpečnost ve světě. Obdobný postoj zaujali i další výrazní hráči současných mezinárodních vztahů. Proto se ve své práci snažím zodpovědět také otázku, jaké jsou důvody, které tyto země vedou k jejich rozhodnutí nepřipojit se k této spolupráci. Mojí teorií je, že se jedná o státy, které mohou mít obavy, že by na základě svého mezinárodně politického jednání a nedávno minulých vojenských tažení a intervencí nebo svých dalších konání v souvislosti se svými politickými zájmy a jejich prosazováním na mezinárodním kolbišti byly nuceny na základě jurisdikce ICC přistoupit k předání některých svých občanů, vůdců politických či vojenských před nově ustavený Mezinárodní trestní soud. Jsou to zejména Spojené státy, které jsou sice na jedné straně tradičním ochráncem demokracie a lidských práv, ale na druhé straně zastávají přesvědčení, že jako stále nejdůležitější světový hráč mají právo (s ohledem na své výsadní postavení a pozici jakéhosi obránce současného světového systému) v případě nutnosti přistoupit k řešení, která mohou být v rozporu s některými obecně uznávanými právními normami, a tím pádem by neměla být trestně postižitelná.

Závěrečná část mé práce se věnuje mezinárodnímu trestnímu soudnictví z pohledu současných nejdůležitějších teorií mezinárodních vztahů – realismu, liberalismu a konstruktivismu. Bude probráno, jak si zastánci jednotlivých teoretických přístupů tento nový fenomén vysvětlují, jestli věří ve spolupráci prostřednictvím trestních tribunálů, respektive stálého Mezinárodního trestního soudu, tedy soudní instituce s univerzální jurisdikcí založené na principu individuální trestní odpovědnosti za spáchané zločiny podle mezinárodního práva, které mají vysokou míru nebezpečnosti pro celé lidstvo.

K vypracování své diplomové práce využívám následující zdroje. Jedná se o zdroje primární, tzn. rezoluce Rady bezpečnosti OSN, statuty jednotlivých tribunálů, jejich výročních zprávy, předkládací zprávy pro OSN o strategii dokončení a také jejich

---

⁴ *Charta Organizace spojených národů*, vyhlášená pod č. 30/1947 Sb.

rozsudky. Dále využívám sekundární zdroje, např. publikace a odborné články od současných předních vědců z oboru mezinárodního práva a mezinárodních vztahů. Například od nedávno zesnulého profesora mezinárodního práva na univerzitě ve Florencii a prvního předsedy Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v letech 1993-1997, Antonia Cassese; renomovaného profesora práva M. Ch. Bassiouniho; Richarda Goldstona, bývalého hlavního žalobce jugoslávského tribunálu; Williama A. Schabase, profesora humanitárního práva na National University of Ireland a ředitele Irish Centre for Human Rights nebo Malcolma N. Shawa z University of Leicester.

Pokud jde o pohled na spolupráci v rámci mezinárodního trestního soudnictví od teoretiků mezinárodních vztahů, byly použity například práce od Henryho Kissingera – zastávce realistického přístupu; Garyho Jonathana Basse, který se řadí mezi liberální teoretiky nebo Kennetha Abbotta, předního amerického vědce, který se zabývá interdisciplinárním studiem mezinárodního práva a současných mezinárodních vztahů, stejně jako Anne-Marie Slaughter z Princetonské univerzity.

V rámci zpracovávaného tématu využívám i práce českých odborníků, právníků Čestmíra Čepelky, Pavla Šturmy, Jana Ondřeje – všichni působící na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, dále Lubomíra Majerčíka z Masarykovy univerzity v Brně nebo vědecké pracovnice Ústavu mezinárodních vztahů Veroniky Bílkové. Také odborné publikace nebo články vědců z oboru mezinárodní vztahy: Petra Druláka – ředitele Ústavu mezinárodních vztahů, Jana Karlase – docenta z Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze nebo Šárky Waisové z Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.

Pro detailnější seznámení se s reáliemi zemí bývalé Jugoslávie jsem čerpala zejména z publikace vypracované kolektivem autorů pod vedením docenta Ladislava Cabady. Jako podklad pro zpracování rwandského konfliktu jsem využila například textu Karla Kovandy, který shodou okolností zastupoval Českou republiku v Radě bezpečnosti OSN, jako jednoho z jejích nestálých členů v právě v době, kdy probíhala rwandská genocida a úkolem Rady bezpečnosti tak bylo rozhodovat o osudu této africké země. Následnou spolupráci zemí bývalé Jugoslávie a Rwandy s vytvořenými trestními tribunály se pak podrobně zabývá ve své knize Victor Peskin

z Arizonské státní univerzity, Fakulty politických a globálních studií. Mezinárodní tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu a stálý Mezinárodní trestní soud jsou analyzovány kolektivem autorů pod vedením Lindy Piknerové a Vladimíra Naxery v publikaci „Globální vládnutí. Vybrané problémy“.

Právní i politické aspekty vzniku Mezinárodního trestního soudu zpracoval ve své publikaci kolektiv britských vědců mezinárodního práva pod vedením Dominica McGoldricka, Petera Rowa a Erica Donnellyho.

S laskavým svolením JUDr. Miroslava Pulgreta, Ph.D., vedoucího mé diplomové práce, jsem využila rovněž jeho disertační práce na téma „Vybrané kapitoly jurisdikce státu v mezinárodním právu“, obhájené v roce 2010 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Svým způsobem mi byla podkladem pro mou diplomovou práci i má bakalářská práce na téma „Dekolonizace Afriky“, obhájená v roce 2009 na Metropolitní univerzitě Praha⁵ s hodnocením velmi dobře a celkovým výsledkem státní závěrečné zkoušky výborně.

Pokud jde o internetové zdroje, jsou využívány oficiální internetové stránky všech tří soudních těles (ICTY, ICTR, ICC), kde je aktualizovaný přístup k informacím o proběhlých, právě probíhajících nebo plánovaných soudních řízeních, udělených trestech a další důležité informace týkající se činnosti těchto institucí. Dále se například jedná o oficiální internetové stránky vlády Spojených států amerických,

---

⁵ V této souvislosti musím uvést, že dokončování mého bakalářského studia na Metropolitní univerzitě Praha bylo doprovázeno pro akademickou půdu nestandardními událostmi. Jednak mě bakalářská studia v kombinované formě na této univerzitě opomněla připravit na akademické psaní jako takové. Nicméně po zcela samostatném vypracování mé „bakalářské práce“ mi školitelkou bylo písemně sděleno, že práce je „odevzdatelná a obhajitelná“. Následně však její posudek i posudek jí vybraného oponenta (jejího rodinného příslušníka!!!) mou práci zcela dehonestovaly. Později sice bylo potvrzeno, že šlo z určitých a nepochopitelných důvodů o záměrně neobjektivní hodnocení. Navzdory mé obhajobě, která byla - dle slov členů zkušební komise - výborná, mi však toto hodnocení nemohlo být uděleno právě kvůli neobjektivním podkladům ze strany vedoucí a oponenta. Přestože s odstupem času jsem si byla vědoma toho, že má práce obsahuje mnohé, zejména jazykové nedostatky, které mi byly a jsou nepříjemné, musím zmínit, že se zvoleným tématem (navzdory skutečnosti, že se nejednalo o téma, kterým bych se chtěla primárně zabývat, ale vzhledem k nedostatečné kapacitě školitelů jsem neměla jinou možnost) jsem byla velmi detailně seznámena, jelikož veškerou dostupnou literaturu jsem skutečně prostudovala. Výše zmíněné události, které byly předmětem dalšího jednání mezi mnou a MUP, nakonec vedly k mému rozhodnutí (v té době již magisterská) studia na této soukromé univerzitě předčasně ukončit kvůli naprostému a nezvratnému narušení důvěry.

zpravodajského serveru BBC, amerického The New York Times, izraelského Haaretz, britského The Guardian nebo České televize a serveru Aktuálně.cz.

Musím uvést, že oproti projektu diplomové práce došlo k zásadnímu rozšíření a změnám v použité literatuře a zdrojích. Toto je ovlivněno detailnějším seznámením se s oblastí mezinárodního práva trestního a mezinárodního trestního soudnictví.

Protože se nejedná o práci a téma, které by svým charakterem mohly být zařazeny striktně mezi sociální vědy a také po konzultaci s oponentem diplomového projektu, nevyužívá tato diplomová práce metody a metodologii používané v sociálních vědách. Také vedoucí této diplomové práce je právním odborníkem, a nikoli výzkumník z oboru sociálních věd. Z toho důvodu může dojít k rozdílu oproti původnímu diplomovému projektu, který je povinnou přílohou této diplomové práce.

S ohledem na výše uvedené svou práci tedy strukturuji následovně:

1. Nejprve se věnuji historickému exkurzu vzniku mezinárodních trestních tribunálů.
2. V následující kapitole se zabývám Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Zaměřuji se na okolnosti, které vedly k jeho ustavení, tzn. balkánský konflikt, příčiny jeho rozpoutání a zvěrstva během něj páchaná. Dále na samotný vznik ICTY, jeho Statut a jím vymezené pravomoci. Následně analyzuji spolupráci zejména Srbska a Chorvatska s Tribunálem, zabývám se procesy s nejdůležitějšími osobami z jugoslávské války, udělenými tresty a jejich výší a aktuální situací u Tribunálu. Rovněž se snažím zanalyzovat jeho úspěchy, selhání, přínos a vliv na vývoj v oblasti mezinárodního trestního soudnictví.
3. V další části probírám rwandský konflikt a Radou bezpečnosti OSN zřízený již druhý ad hoc trestní tribunál, Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu. I zde volím stejnou strategii. Zabývám se důvody jeho vzniku, pravomocemi vyplývajícími z jeho Statutu, spoluprací Rwandy s Tribunálem, nejdůležitějšími obviněnými osobami a uloženými tresty. Je provedeno porovnání činnosti a povahy tohoto tribunálu s tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Následně se zabývám jeho významem nejen pro mezinárodní právo.

4. Poté přichází na řadu nejmladší, tentokrát již stálý Mezinárodní trestní soud. Nejprve se zabývám důležitými ustanoveními z jeho Statutu, poté situacemi a případy, které byly doposud ze strany Soudu otevřeny k prošetření. Další analýza se věnuje klíčovým aktérům mezinárodních vztahů, kteří se brání spolupráci s Mezinárodním trestním soudem a přičinám tohoto jejich postoje. Kapitulu uzavírá zhodnocení odkazu ICC pro mezinárodní společenství.

5. Na samotný závěr nabízím pohled teorií mezinárodních vztahů na mezinárodní trestní soudnictví.

Z předchozího nástinu mé diplomové práce vycházejí i její cíle, které jsou následující:

- Poskytnout přehled o zásadních historických událostech souvisejících s vývojem v oblasti mezinárodního práva trestního a mezinárodního trestního soudnictví.
- Provést analýzu událostí vedoucích k rozvinutí mezinárodního trestního soudnictví po skončení studené války.
- Zhodnotit a vysvětlit povahu spolupráce zemí bývalé Jugoslávie s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii a africké Rwandy s Mezinárodním trestním tribunálem pro Rwandu.
- Vysvětlit a zanalyzovat postoj současných klíčových aktérů mezinárodních vztahů ke stálému Mezinárodnímu trestnímu soudu.
- Zanalyzovat význam a odkaz ad hoc trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu a stálého Mezinárodního trestního soudu pro mezinárodní společenství a vývoj v oblasti mezinárodního práva a mezinárodního trestního soudnictví.
- Poskytnout pohled současných relevantních teorií mezinárodních vztahů (realismu, liberalismu a konstruktivismu) na mezinárodní trestní soudnictví.

1. Historický exkurz vzniku mezinárodních trestních tribunálů

Historie lidstva je historií válek a konfliktů, které až do 20. století nikdy nebyly následovány systematickou postkonfliktní spravedlností. Přesto odborná literatura uvádí několik příkladů, kdy strůjci války byli před spravedlnost postaveni. Za první „mezinárodní proces“ bývá považován soud, který proběhl v roce 1268 se švábským vévodou Konradinem za vedení agresivní války. O dvě století později, v roce 1474, se Peter von Hagenbach zpovídal ze spáchání několika zločinů (včetně vraždy, znásilnění, drancování, svévolné konfiskace) před soudem složeným z 28 reprezentantů hansovních měst v Breisachu.⁶ V roce 1814 byl poražen Napoleon a představitelé vítězných mocností (Rakousko-Uherska, Anglie, Pruska a Ruska), kteří s ním v souvislosti s jeho pozicí nemohli zacházet jako s běžným zločincem, rozhodli o jeho vyhoštění do exilu na ostrov Elba. Odtud Napoleon utekl, ale byl znovu poražen a vyhoštěn na ostrov Sv. Heleny, kde o pár let později zemřel. Činy, kterých se Napoleon během svého tažení Evropou dopustil, by dnes byly označeny jako zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese. Přesto ortel nad jeho osobou byl politický. Zájmem a cílem rozhodnutí vítězných mocností bylo zbavit Napoleona statusu mučedníka v očích Francouzů a odstrašit budoucí vůdce od rozpoutání války v Evropě.⁷

S prvním návrhem na vytvoření trvalého mezinárodního soudního tribunálu přišel ve druhé polovině 19. století Gustav Moynier, jeden ze zakladatelů Červeného kříže, poté, co byl svědkem ukrutností páchaných během prusko-francouzské války.⁸ V tomto období také postupně došlo ke sjednání prvních kodifikací na poli mezinárodního humanitárního a válečného práva v rámci Ženevských konvencí. Zásadními událostmi byly Haagské konference v letech 1899 a 1907, na kterých bylo přijato několik úmluv a deklamací týkajících se vedení války. Jejich cílem bylo uložení povinností závazků na státy, nikoli na jednotlivce.⁹

---

⁶ McGoldrick, D., Rowe, P., Donnelly, E.: *The Permanent International Criminal Court. Legal and Policy Issues*. Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2004, str. 13.

⁷ Bassiouni, M. Ch.: *Perspectives on International Criminal Justice*. In Virginia Journal of International Law, Vol. 50:2, 2010, str. 300-301.

⁸ Schabas, W. A.: *An Introduction to the International Criminal Court*. Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, str. 2.

⁹ Schabas: 2004, str. 2.

Se snahou a myšlenkami na potrestání jednotlivců za válečné zločiny se setkáváme po první světové válce. Konfliktu, jehož rozměry a násilnosti si málokdo uměl představit. Proto se objevily pokusy potrestat strůjce a viníky těchto ukrutností, i když stále ještě neúspěšně. Komise pro odpovědnost strůjců války a vynucení trestů zřízená v rámci Versailleské konference navrhla, aby válečné zločiny páchané během první světové války byly svěřeny do jurisdikce národních soudů. Výjimkou měly být zločiny, za které nesl osobní zodpovědnost německý císař Vilém II. a vybraní členové válečného kabinetu Německa a Osmanské říše, pro které měl být zřízen zvláštní ad hoc soudní tribunál. Kvůli neshodám mezi vítěznými mocnostmi nakonec k vytvoření takového tribunálu nedošlo.¹⁰ Německý císař uprchl do neutrálního Nizozemí, které odmítlo žádost vítězných mocností o jeho vydání. Z toho důvodu nakonec před spravedlnost postaven nebyl.¹¹

Ke skutečné realizaci a zřízení soudů trestajících válečné zločiny došlo až po skončení druhé světové války. Nicméně již v jejím průběhu, v roce 1942, spojenecké mocnosti podepsaly smlouvu ustavující Komisi Spojených národů pro válečné zločiny (The United Nations War Crimes Commission / UNWCC). Deklarace sv. Jakuba (nazvána podle paláce, kde byla podepsána) se stala prvním impulzem, který později vedl k ustavení dvou nezávislých tribunálů.¹² Ke konci války proběhla Londýnská konference, kde Spojené království, Francie, Spojené státy a SSSR podepsaly „Dohodu o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy“ (The Agreement for the Prosecution and Punishment of Major War Criminals of the European Axis). Charta Mezinárodního trestního tribunálu byla formálně přijata dne 8. srpna 1945, zároveň ihned došlo k jejímu podpisu ze strany všech čtyř mocností. Později se k ní připojilo i dalších devatenáct států, které tím chtěly vyjádřit podporu nově vzniklému tribunálu, aniž by ovšem hrály nějakou aktivnější roli při výkonu jeho činnosti.¹³ Tím byl tedy ustaven Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku.¹⁴

---

¹⁰ Piknerová, L., Naxera, V. a kol.: *Globální vládnutí. Vybrané problémy*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2011, str. 162-163 (podle Maogoto 2009a: 10-12).

¹¹ David, V., Bureš, P., Faix, M., Sladký, P., Svaček, O.: *Mezinárodní právo veřejné s kasuistikou*. Leges, Praha, 2011, str. 272.

¹² Sinha, M. K.: *History and Evolution of International Criminal Law*. In *International Criminal Law and Human Rights*. Manak Publications Pvt, Ltd., 2010, str. 383.

¹³ Schabas: 2004, str. 5.

¹⁴ Norimberský vojenský tribunál vznikl na základě londýnské Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy. Skládal se ze soudců a čtyř zástupců ze smluvních států: Spojených států amerických, Sovětského svazu, Velké Británie a Francie. Obžalováno bylo dvacet dva obviněných v čele s Hermannem Göringem. Jeden z obviněných (Robert Ley) spáchal sebevraždu ještě předtím, než proces začal. Proces s Gustavem Kruppem byl pozastaven kvůli jeho prokázané

V následujícím roce vznikl Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný Východ.¹⁵ Ten byl zřízen pouhým „Vyhlášením generála MacArthura“, vrchního velitele USA v Japonsku, který jednal též jako zmocněnec spojeneckých mocností v Tichomoří.¹⁶

Realizace obou poválečných tribunálů proběhla díky obecně panující shodě o potrestání válečných viníků. „Méně důležití“ zločinci byli souzeni před národními soudy, na jejichž území se svých zločinů měli dopouštět. Hlavní viníci, představitelé Německa a Japonska, pak byli postaveni před právě vzniklé trestní tribunály, kde se zpovídali ze spáchání zločinů proti míru (rozpoutání války), válečných zločinů (porušování Haagských a Ženevských konvencí) a zločinů proti lidskosti (provinění vůči civilním osobám, např. Židům).¹⁷

Činnost Norimberského tribunálu byla fakticky zahájena v říjnu 1945, kdy byly vydány obžaloby na dvacet čtyři nacistických vůdců. Následující měsíc byl zahájen samotný proces. Ukončen byl o rok později.¹⁸ Norimberský tribunál odsoudil 12 válečných zločinců k trestu smrti a 7 k dlouhodobému vězení. Právní zásady obsažené v jeho Statutu a v rozsudku z roku 1946 byly všeobecně potvrzeny rezolucí Valného shromáždění OSN A/RES/95/I z roku 1946.¹⁹

Zločin, který byl důvodem pro vznesení obžaloby na nacistické vůdce, byla vlastně genocida. Tento termín se ale v ustanoveních Statutu Norimberského tribunálu neobjevuje. Obžalovaní byli odsouzeni za zločiny proti lidskosti - zvěrstva páchaná proti židovskému obyvatelstvu v Evropě. Krátce po vynesení rozsudku byly ve Valném shromáždění OSN podniknuty kroky, které vedly k přijetí rezoluce deklarující genocidu jako zločin podle mezinárodního práva a také k výzvě, aby byla

---

senilní degeneraci. Martin Borman byl odsouzen *in absentia*. Zdroj: *Oxfordský slovník světové politiky*. Ottovo nakladatelství, Praha, 2000, str. 563.

¹⁵ Původ vzniku Tokijského válečného tribunálu se datuje k 1. prosinci 1943, kdy na konferenci v Káhiře tři spojenecké státy – Čína, Spojené státy a Velká Británie se shodly na tom, že je čas válku ukončit a potrestat japonskou agresi. Zdroj: Sinha: 2010, str. 385 (podle Arnold C. Brakman, *The Other Nuremberg: The Untold Story of the Tokyo War Crimes Trials*. New York: William Morrow, 1987, str. 178-18).

¹⁶ Šturma, P.: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 45.

¹⁷ Piknerová, Naxera: 2011, str. 163.

¹⁸ Schabas: 2004, str. 6.

¹⁹ Ondřej, J.: *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. vydání, Aleš Čeněk, Plzeň, 2009, str. 127-128.

přijata konvence v této věci. K tomu došlo o dva roky později, kdy Valné shromáždění OSN přijalo Konvenci pro prevenci a potrestání zločinu genocidia.^{20, 21}

Pokud jde o Tokijský tribunál, ten vedl procesy na základě podobných ustanovení jako v Norimberku s tím rozdílem, že složení soudců bylo kosmopolitnější. Pocházeli z jedenácti zemí včetně Indie, Číny a Filipín. Soudci Norimberského tribunálu pocházeli pouze ze zemí čtyř hlavních mocností, tedy USA, Spojeného království, Francie a SSSR.²² Tokijský tribunál vedl proces s 28 japonskými válečnými zločinci. Osm odsoudil k trestu smrti, další k trestu odnětí svobody.²³

Oba zřízené poválečné tribunály se staly důležitým mezníkem ve vývoji mezinárodního práva trestního.²⁴ Za hlavní přínosy obou tribunálů se dá považovat potvrzení myšlenky spravedlnosti (ne pouhá odplata), rozvoj mezinárodněprávních pravidel v oblasti válečného práva, vymezení zločinů proti lidskosti, vytvoření pravidel o trestní odpovědnosti jednotlivců podle mezinárodního práva (poprvé v historii), značný přínos k ustálení pravidel obecné platnosti ukládající kogentním způsobem trestně postihnout zločiny podle mezinárodního práva, jež páchají jednotlivci v postavení státních orgánů, na rozdíl od mezinárodních zločinů, za něž jsou odpovědní státy.²⁵

Oba vojenské tribunály tedy prokázaly, že mezinárodní odhodlání může vyústit k obžalování a potrestání jednotlivců za válečné zločiny. Díky těmto tribunálům byly ustaveny klíčové principy na poli mezinárodního práva trestního, které využívají i moderní tribunály. Oba tribunály založily přednost mezinárodního práva před domácím právem. Nepochybně oba soudy byly zlomovým bodem pro mezinárodní humanitární právo. Zároveň bylo potvrzeno, že dokonce i vysocí státní představitelé mohou být trestně zodpovědní za zločiny spáchané ve válečných konfliktech.²⁶ Jak uvádí Richard Goldstone, bývalý hlavní žalobce Mezinárodního trestního tribunálu

---

²⁰ Schabas: 2004, str. 7.

²¹ *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 260, A/RES/260(III) A (1948):* Konvence o prevenci a stíhání zločinu genocidia, 9. prosinec 1948.

²² Schabas: 2004, str. 7.

²³ Ondřej: 2009, str. 128.

²⁴ Statut Norimberského tribunálu zařadil mezi zločiny podle mezinárodního práva tři kategorie zločinů: 1. zločiny proti míru, 2. válečné zločiny a 3. zločiny proti lidskosti.

²⁵ Podlahová, V.: Zločiny proti lidskosti (nejvýznamnější historické události a jejich postih v praxi mezinárodních trestních tribunálů). In VIII. Studentská vědecká konference mezinárodního práva veřejného, Univerzita Karlova v Praze, 2007, str. 70.

²⁶ Sinha: 2010, str. 386.

pro bývalou Jugoslávii: „Jedním z nejdůležitějších odkazů Norimberského tribunálu byla myšlenka zločinů proti lidskosti. Myšlenka, že některé zločiny a zvěrstva jsou tak závažná a šokující pro všechny slušné lidi, že se nejedná jen o zločiny spáchané proti dotčeným obětem ale zločiny proti celému lidstvu.“²⁷

Během období studené války byla jakákoliv spolupráce umožňující další vývoj na poli mezinárodního trestního soudnictví samozřejmě nereálná. To víceméně potvrzují i události proběhlé na půdě Organizace spojených národů. Ještě v roce 1948 se sice podařilo Radě bezpečnosti OSN schválit již zmíněnou Konvenci o prevenci a trestání zločinů genocidy. Nicméně další návrhy a posuny v této oblasti již byly komplikované. Valné shromáždění ještě vyzvalo Komisi OSN pro mezinárodní právo, aby prověřila možnosti založení statutu mezinárodního trestního soudu. Přijetí jejího návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva (Code of Crimes Against the Peace and Security of Humanity) však bylo ze strany Valného shromáždění blokováno. Až v roce 1974 byla Valným shromážděním OSN schválena definice agrese.^{28, 29}

Zásadní zlom nastal až v souvislosti se skončením bipolárního konfliktu. Již v roce 1989 na 44. zasedání Valného shromáždění OSN premiér Trinidadu a Tobagu, Arthur N. R. Robinson, předložil návrh na zřízení mezinárodního soudního dvora. Měla být vytvořena instituce, která by se soustředila na boj proti mezinárodnímu obchodu s drogami a terorismem.³⁰

Na počátku devadesátých let dvacátého století k dalšímu rozvoji mezinárodního trestního soudnictví přispěly zejména dva konflikty. Jeden, jehož boje se odehrávaly na evropském území díky rozpadu Jugoslávie a druhý na africkém kontinentě, konkrétně na území Rwandy. Na základě ukrutností a zároveň zjištění o závažných porušeních humanitárního práva byl z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN rezolucí

---

²⁷ Goldstone, R.: *The Future of International Criminal Justice: The Crucial Role of The United States*. In ILSA Journal of International and Comparative Law, Spring 2012, Vol. 18 Issue 2, p. 615-616.

²⁸ Piknerová, Naxera: 2011, str. 164.

²⁹ *Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314, A/RES/3314 (XXIX): Definice agrese*, 14. prosinec 1974.

³⁰ Goldstone, R.: *The Future of International Criminal Justice*. In Review of Constitutional Studies, Vol. 14, Issue 1, 2009, str. 10.

č.827 nejprve zřízen Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.³¹ O rok později byl rezolucí č. 955 ustaven Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu.³² Jak uvádí profesor Šturma: „Rozhodující průlom učinila však až Rada bezpečnosti v relativně příznivé situaci v 1. polovině 90. let, kdy dočasná shoda velmocí (stálých členů Rady) umožnila právní aktivismus, založený na širším výkladu jejich pravomocí podle Charty OSN.“^{33, 34}

Výše uvedené mělo vliv na rozpoutání opětovné diskuze o zřízení stálého soudu, který by trestal nejzávažnější porušení mezinárodního práva. Statut Mezinárodního trestního soudu nakonec spatřil světlo světa a byl schválen na konferenci v Římě v červenci, roku 1998. Po ratifikaci, která vyžadovala odsouhlasení Statutu v minimálně šedesáti národních parlamentech, a která nakonec trvala jen čtyři roky, vešel Římský statut v platnost k 1. červenci 2002. V některých zemích se však ratifikace o mnoho let protáhla. Americká supervelmoc a mnozí další důležití hráči se rozhodli tohoto projektu neúčastnit. Příčiny a důvody tohoto budou rozebrány později.

S příchodem nového tisíciletí se objevily i další ad hoc vzniklé, tzv. hybridní soudy. Jedná se například o Zvláštní soud pro Sierra Leone, který byl založen na základě dvoustranné dohody mezi OSN a vládou Sierry Leone z roku 2000 ke stíhání zločinů proti lidskosti, závažným porušením mezinárodního humanitárního práva v ozbrojených konfliktech, které nemají mezinárodní charakter a také ke stíhání zločinů v případech porušení vnitrostátního práva. Jedná se o tzv. smíšený tribunál, protože stíhá jak zločiny podle mezinárodního práva, tak i závažná porušení vnitrostátního práva.³⁵

Zvláštní soud pro Sierra Leone byl zatím posledním v řadě ad hoc trestních tribunálů, které mají mezinárodní povahu. Další trestní tribunály, které byly ustaveny (např. Zvláštní panel pro Východní Timor, soud v Kosovu, Mimořádné senáty soudů

---

³¹ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827, S/RES/827 (1993): Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 25. květen 1993.*

³² *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955, S/RES/955 (1994): Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, 8. listopad 1994.*

³³ Šturma: 2002, str. 111.

³⁴ Ještě před rozhodnutím o vzniku ICTY byly v roce 1991 v Evropě slyšet hlasy, které by uvítaly ustavení tribunálu za účelem procesu se Saddamem Husajnem a dalšími iráckými představiteli v souvislosti s Válkou v Zálivu. Zdroj: Schabas: 2004, str. 10.

³⁵ Ondřej: 2009, str. 129.

v Kambodže, Irácký zvláštní soud, Zvláštní tribunál pro Libanon), mají označení jako zmezinárodněné trestní tribunály. To znamená, že svou povahou se jedná o instituce vnitrostátní, ale obsahují nějaký internacionalistický prvek.³⁶

V souvislosti s výše uvedeným je tedy možné vývoj mezinárodního trestního soudnictví rozdělit do několika etap. Například Antonio Cassese jich rozlišuje celkem šest, a to následovně: první mezi lety 1919-1945 označuje jako „Období neúspěšných počátečních pokusů“. Druhá etapa je zařazena do rozmezí poválečných let 1945 -1947, během které došlo „k trestnímu stíhání v rámci nově ustavených tribunálů Norimberského a Tokijského s ohledem na výsledky druhé světové války“. V následující třetí etapě došlo „k rozpracování statutu trvalého mezinárodního trestního soudu Komisí OSN pro mezinárodní právo“. Čtvrtá etapa je zařazena do období po skončení studené války, do let 1993-1994. Antonio Cassese ji nazývá jako „Nový světový řád“ s ohledem na skutečnost, že se mezinárodní společenství dohodlo na vzniku dvou ad hoc tribunálů trestajících zločince, kteří se dopustili hrubého porušení mezinárodního humanitárního práva. Pátá etapa následovala v letech 1994-1998, kdy se pracovalo na „návrhu vzniku stálého Mezinárodního trestního soudu“. Jako prozatím poslední - šestou etapu - označuje období, kdy došlo „k přijetí statutů ad hoc zřízených hybridních tribunálů“.³⁷

Oproti tomu renomovaný profesor mezinárodního práva M. Cherif Bassiouni mluví o třech historických stupních vývoje mezinárodního trestního soudnictví. Zachází dále do historie a zahájení první – několik století trvající – etapy datuje od roku 1268, kdy proběhl již zmíněný proces s Konradinem a je ukončena na přelomu let 1814/1815 „rozsudkem“ nad Napoleonem. Za druhý stupeň vývoje mezinárodního trestního soudnictví považuje období od Versailleské mírové konference v roce 1919 až do zhruba roku 2012, kdy měla být ukončena činnost ad hoc trestních tribunálů. V souvislosti s odkazy těchto tribunálů pro mezinárodní trestní soudnictví bude následovat třetí stupeň jeho vývoje.³⁸

Ať už historický vývoj mezinárodního trestního soudnictví rozdělíme jakkoli, skutečností je, že s výjimkou poválečných tribunálů po skončení 2. světové války,

---

³⁶ Ondřej: 2009, str. 129.

³⁷ Cassese, A.: *International Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2008, str. 317.

³⁸ Bassiouni: 2010, str. 296-311.

mezinárodní trestní soudnictví jako takové začalo být praktikováno až během posledních ani ne dvaceti let. Jeho úloha – potrestání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva – je nezbytným krokem pro rehabilitaci států, postkonfliktní rekonstrukci, budování míru a usmíření ve válkou postižených oblastech. Možná opomíjenou, ale nezbytnou součástí mezinárodního trestního soudnictví je přinést spravedlnost a zadostiučinění obětem a v neposlední řadě plnit do budoucna funkci odstrašení pro potenciální pachatele nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, které mohou narušit světový mír a bezpečnost a být tak hrozbou pro celé mezinárodní společenství a jeho všeobecně uznávané hodnoty.

Mezinárodní trestní soudnictví se svými ambiciózními cíly je stále na počátku své cesty, jejímž výchozím bodem pro jeho současnou podobu, Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii, se zabývá následující kapitola.

2. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / ICTY) byl zřízen v roce 1993 na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN jako reakce na události probíhající v rámci konfliktu na území bývalé Jugoslávie.³⁹

2.1 Cesta k jugoslávské tragédii

Cesta ke státnímu útvaru, který později po řadu let uměle spojoval katolíky, muslimy a pravoslavné, se začala budovat již v roce 1918. Bylo to na jeho samém sklonku - prvního prosince, kdy došlo prozatím ke vzniku Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Tento stát byl již tehdy charakterizován převahou srbského etnika a jeho představy o vedení země, která několikrát během 20. století vedla k logickým projevům nacionalismu nesrbských národů. V roce 1929 po vyhlášení diktatury králem došlo k přejmenování země na Království Jugoslávie. Již v roce 1939 se ze strany Chorvatů objevovaly snahy o odtržení od tohoto státu. Nicméně v souvislosti s propuknutím druhé světové války došlo k rozdělení Jugoslávie mezi fašistické Německo a Itálii. Následný válečný vývoj vedl ke vzniku rozsáhlého partyzánského hnutí, které se postupně dostalo pod vedení komunistů. Hlavní úlohu ve vedení partyzánského boje sehrála v roce 1942 založená Protifašistická rada národního osvobození Jugoslávie (Antifašistično vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije / AVNOJ), která fungovala jako koordinátor jednotlivých národně osvobozeneckých hnutí a následně se stala nejvyšším legislativním i exekutivním tělesem.⁴⁰ Poválečný vývoj vyslal do vedoucích výšin Josipa Broz-Tita, došlo ke zrušení monarchie a vyhlášení Federativní lidové republiky Jugoslávie tvořené šesti republikami – Slovinskem, Chorvatskem, Bosnou a Hercegovinou, Srbskem, Makedonií a Černou Horou. V roce 1963 došlo na základě ústavních změn k přejmenování země na Socialistickou federativní republiku Jugoslávii. Během éry

---

³⁹ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827, S/RES/827 (1993): Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 25. květen 1993.*

⁴⁰ Cabada, L.: *Jugoslávie: Základní charakteristiky politického systému Titovy SFRJ*. In Cabada, L. a kolektiv: *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Nakladatelství Oeconomica, Praha, 2008, str. 223.

Titovy komunistické Jugoslávie bylo soužití Srbů, Chorvatů a Muslimů bezproblémové, a to i díky myšlence o jednotě a bratrství jihoslovanských národů.⁴¹

V souvislosti s rychlejším ekonomickým vývojem ve Slovinsku a Chorvatsku začaly tyto dvě republiky od poloviny 80. let vyjadřovat přání o odchod z jugoslávské federace. Pospolitost jugoslávských národů vzala za své zejména po smrti doživotního prezidenta Tita – otce ideje oné pospolitosti. Na povrch tak opět začaly postupně vyplouvat srbské touhy a mocenské ambice reprezentované komunistou Slobodanem Miloševićem, jehož představy propojovaly srbský nacionalismus a projugoslávské cítění.⁴² K definitivnímu rozpadu jugoslávské federace začíná docházet na počátku 90. let 20. století, což potvrzuje nejprve skutečnost, že vítězství ve volbách v jednotlivých republikách federace dosáhly strany založené na nacionalistických myšlenkách. Karty osudu rozpadající se Jugoslávie tak v rukou drželi nacionalističtí hráči – jednak již zmíněný Milošević za Srbsko a dále Franjo Tudjman v Chorvatsku a v Bosně a Hercegovině proti sobě stojící bosenský Muslim Alija Izetbegović a bosenský Srb Radovan Karadžić.

Jako první země bývalé Jugoslávie vyhlásilo nezávislost Slovinsko 25. června 1991. Následně došlo ke krátké válce mezi Jugoslávskou lidovou armádou a slovinskou Teritoriální obranou. Nicméně již na konci října se Slovincům podařilo své nově nezávislé území od federální armády téměř bezbolestně očistit a pokračovat v budování svého suverénního státu.

Poněkud zdlouhavější a mnohem krvavější byl boj o samostatnost v případě další, původně také v jihoslovanských národů pospolitost věřící země – Chorvatska. Důvodem bylo, že se na tomto území nacházel značný počet etnických Srbů, kteří se samozřejmě takovému vývoji rozhodli, i s podporou svého v Srbsku sídlícího Miloševiče, bránit. To potvrdili i tím, že na chorvatském území 22. prosince 1990 jednostranně vyhlásili Srbskou autonomní oblast Krajina. V únoru následujícího roku došlo k oddělení tohoto útvaru od Chorvatska a 1. dubna byla Krajina oficiálně připojena k Srbsku.⁴³ Následkem toho bylo, že v té době již rozpoutaná občanská

---

⁴¹ Hricová, H.: *Bosna a Hercegovina: Země neslučitelných nacionalismů?* In Cabada a kol.: 2008, str. 282.

⁴² Šanc, D.: *Černá Hora: Nezávislost jako pozitivní image.* In Cabada a kol.: 2008, str. 326.

⁴³ Hloušek, V.: *Chorvatsko: Mezi pokušením autoritarismu a evropskou integrací.* In Cabada a kol.: 2008, str. 264.

válka právě v oblasti Krajiny přešla v regulérní válku mezi Srbskem a Chorvatskem. Tento konflikt trval až do roku 1995, kdy se chorvatské armádě pod vedením generála Ante Gotoviny a nejen jeho tříměsíční válečné „Bouři“ podařilo území Krajiny získat zpět. Během válečné operace Bouře („Oluja“), která byla naplánována na základě spolupráce mezi prezidentem Tudjmanem, několika vojenskými veliteli a také s přispěním vysloužilých amerických vojáků, byly používány podobné praktiky, které předtím během balkánského konfliktu využívali Srbové. Docházelo k plenění a vyhlazování měst, vypalování domů, zabíjení civilistů. Výsledkem byl exodus desetitisíců etnických Srbů z Krajiny.

Nejdramatičtější a nejbrutálnější část balkánské války, která připravila o život na dvě stě tisíc lidí, se ovšem odehrála na území Bosny a Hercegoviny, která rovněž chtěla následovat kroky Slovinska a Chorvatska za samostatností. Jednalo se o nejvíce heterogenní území ze všech šesti bývalých jugoslávských republik. V roce 1991 žilo na bosenskohercegovském území 4,4 miliónů obyvatel. Z toho 44% tvořili Muslimové, 31% Srbové, 17% Chorvaté, 8% ostatní. Na tomto území se srbští nacionalisté dopustili největších válečných hrůz. Ke konfliktu zde došlo i mezi bosenskými Chorvaty a bosenskými Muslimy.^{44, 45}

Období od roku 1992, kdy bosenskými Srby došlo k vyhlášení Republiky Srbské, až do roku 1995 bylo území Bosny a Hercegoviny místem, kde docházelo k etnickým čistkám, deportacím, znásilňování žen, vzniku koncentračních táborů a přemísťování obyvatel po území celého státu. Pro Srby byli bosenští Muslimové jen „součástí chybné turecké konspirace proti evropské civilizaci“.⁴⁶ Přesto bosenští Muslimové byli soustředěni spíše ve městech, kde byli dominantní střední třídou. Samotní bosenští Srbové obývali venkovské oblasti. Bosenští Chorvaté dominovali jihozápadní části Bosny a Hercegoviny.⁴⁷

---

⁴⁴ Během bojů mezi bosenskými Chorvaty a Muslimy došlo například ke zničení historického Hajrudinova mostu v Mostaru, který byl postaven v roce 1566. Po staletí byl považován za symbol města. Po válce byl znovu postaven a slavnostně otevřen v roce 2004.

⁴⁵ Konflikt mezi Chorvaty a Muslimy bývá připisován důsledkům tzv. Vance-Owenova plánu, který měl přispět k vyřešení situace v balkánském prostoru. Bohužel po jeho zveřejnění se jak bosenští Chorvaté, tak Muslimové snažili „vyčistit“ své kantony.

⁴⁶ Wood, W. B.: *Geographic Aspects of Genocide: A Comparison of Bosnia and Rwanda*. In Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, Vol. 26, No. 1 (2001), str. 66 (podle Kirschke 1996; Cohen 1996; Metz 1997).

⁴⁷ Wood: 2001, str. 67.

Během konfliktu bylo malebné bosenské hlavní město Sarajevo, kde žili převážně Muslimové, v obležení Srbů dlouhých čtyřicet čtyři měsíců. Nebylo to ale místo, které by bylo svědkem nejhroššího masakru. Tím se stala východobosenská Srebrenica, která čelila snad nejhrošším jatcám v dějinách Evropy vůbec. V úterý 11. července 1995 v odpoledních hodinách jednotky bosenských Srbů pronikly do města, jedné z tzv. bezpečných zón, kde na osm tisíc bosenských muslimských chlapců a mužů zemřelo střelou od zfanatizovaných Mladičových vojáků, aby následně byli zakopáni v později postupně objevovaných masových hrobech. O pár dní později padla i další bezpečná zóna – město Žepa. Dalším městem pod ochranou OSN, které chtěl Mladič dobýt, bylo Goražde. Pod nátlakem Bělehradu a také pod hrozbou vzdušných úderů ze strany NATO se Mladič k dalšímu krveprolití již neodvážil.

Všechny uvedené události probíhaly od roku 1992 za přítomnosti jednotek Organizace spojených národů – UNPROFOR^{48, 49}. Ty, bohužel, neměly dostatečný mandát k tomu, aby krutostem na území Bosny zabránily. Možnost, že by proti Srbům zaútočilo NATO, byla v počátcích konfliktu vetována ze strany Ruska. Organizace spojených národů se pokoušela válčení zastavit předložením tzv. Vance-Owenova plánu, který navrhoval kantonální rozdělení Bosny a Hercegoviny. K jeho naplnění ovšem nedošlo zejména kvůli odmítnutí ze strany Srbska⁵⁰. Úspěšný nebyl ani další Owen-Stoltenbergův plán.

Situace na Balkáně vedla nakonec k větší angažovanosti Spojených států. Americká supervelmoc se obávala, že by v případě úplného rozpadu Bosny a Hercegoviny vznikl v prostoru Jugoslávie čistě muslimský stát. Zároveň je znepokojoval zvyšující se počet dobrovolníků v armádě Bosny a Hercegoviny, kteří pocházeli z různých islámských zemí⁵¹ – např. Afghánistánu, Íránu, Alžírsku – tedy států, které USA

---

⁴⁸ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 743, S/RES/743 (1992):* Socialistická federativní republika Jugoslávie – rozhodnutí o zřízení „United Nations Protection Force“ (UNPROFOR), 21. únor 1992.

⁴⁹ Peacekeepingová mise OSN UNPROFOR - trvání únor 1992 až březen 1995. Původně ustavená na dobu 12 měsíců s působností na území Chorvatska, aby zabezpečila demilitarizaci stanovených oblastí. Její mandát byl později rozšířen i na Bosnu a Hercegovinu, aby zajišťovala přísun humanitární pomoci, monitorovala bezletové zóny a bezpečnostní zóny. Následně byl její mandát ještě rozšířen na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie s cílem monitorovat pohraniční oblasti. Zdroj: Organizace spojených národů, Completed Peacekeeping Missions: UNPROFOR, dostupné na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprofor.htm> (10.12.2012).

⁵⁰ Nálevka, V.: *Světová politika ve 20. století*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml. Praha, 2000, str. 249.

⁵¹ Politickou a vojenskou podporu se snažil pro Bosnu získat imám Hasan Čengiç. I díky jeho agitaci začali Muslimům do BaH přicházet od islámských států – přes přísné mezinárodní embargo vyhlášené mezinárodním společenstvím – nejen tajné dodávky zbraní, ale také první dobrovolníci (tzv.

považovaly za rizikové, pokud jde o jejich zájmy. Tehdejší strategií americké diplomacie bylo všemi možnými prostředky zamezit projevům islámského radikalismu kdekoli na světě.⁵²

Americká supervelmoc v čele s tehdejší Clintonovou administrativou se tedy rozhodla vzít vývoj na Balkáně do svých rukou. V roce 1995 na americkou Wright-Pattersonovu vojenskou základnu u města Dayton ve státě Ohio⁵³ byli pozváni zástupci znesvářených stran. Rozhovory, které probíhaly od 4. listopadu 1995, zahajoval zvláštní vyjednávač Richard Holbrooke. Trojice balkánských politiků byla uzavřena v jakémsi „vězení“, ze kterého měli být vypuštěni, až se domluví. Toto se podařilo k 21. listopadu 1995, kdy prezidenti Bosny a Hercegoviny, Chorvatska Svazové republiky Jugoslávie (Srbska) parafovali dohodu o mírovém uspořádání v Bosně na základě plánu kontaktní skupiny.⁵⁴

Podpis dohody z Daytonu (General Framework Agreement for Peace in Bosna and Hercegovina / GFA) o mírovém ukončení konfliktu v Bosně se uskutečnil v Paříži 14. prosince 1995.⁵⁵ Tím byl nátlakem zvenčí alespoň formálně ukončen jeden z nejhorších konfliktů, který byl rozpoután na evropském území od konce druhé světové války. Konflikt, jehož vývoj ani rozsah brutality nikdo z tehdejších vůdců světových velmocí nepředpokládal, což dokazuje i počáteční nedostatečná reakce ze strany mezinárodního společenství. Hlavní strůjci a klíčové osobnosti balkánského krveprolití Milošević, Tudjman, Mladič, Karadžić jakoby jím chtěli odplatit svá prožitá traumata z minulosti. Rodiče Slobodana Miloševiče spáchali sebevraždu. Otec Franjo Tudjmana zastřelil jeho nevlastní matku, aby později obrátil zbraň i proti sobě. Mladičův otec byl během druhé světové války zavražděn Ustašovci⁵⁶ a Karadžičův otec byl odsouzen za krvesmilstvo. Navíc jeden z jeho hlavních poradců Nikola Koljevič, bývalý profesor anglické literatury, spáchal sebevraždu, stejně jako

---

mudžahidové), kteří vstupovali do jednotek Armády BaH. Zdroj: Šesták, M., Tejchman M.: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009, str. 635.

⁵² Šesták, Teichman: 2009, str. 636-637.

⁵³ Hricová, H.: *Bosna a Hercegovina: Země neslučitelných nacionalismů?* In Cabada a kol.: 2008, str. 284.

⁵⁴ Veselý, Z., Volenec, O.: *Světová politika 20. století v datech II. (1946-1999)*. VŠE Praha, 2000, str. 126.

⁵⁵ Hricová: 2008, str. 284.

⁵⁶ Ustaša – chorvatská nacionalistická organizace bojující proti režimu Království Jugoslávie i pomocí teroristických akcí. Organizovala například atentát na krále Alexandra v Marseille v roce 1934. Jako spojenci fašistických okupačních sil prosluli Ustašovci výjimečnou krutostí a válečnými zločiny.

jeho matka.⁵⁷ Takovouto historii měli jedni z předních vůdců evropských zemí na konci 20. století, po kterých zůstalo dvě stě tisíc obětí na životech, milióny uprchlíků, šedesát tisíc muslimských žen znásilněných Srby, třicet tisíc pohřešovaných a tisíce mučených v koncentračních táborech.

Balkánské hrůzy tímto ovšem neskončily. Všem bylo jasné, že zajistit stabilitu a poválečnou rekonstrukci v tomto horkokrevném regionu bude dlouhodobou záležitostí. Postbipolární svět v čele s americkou supervelmocí tak čelil zásadním výzvám, které mnohdy prokázaly to, že oběťmi her vysoké mezinárodní politiky se vždy stanou nevinní civilisté.

2.2 Zřízení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii

Od počátku konfliktu rozpoutaného v roce 1991 na území bývalé Jugoslávie přicházely zprávy o probíhajících ukrutnostech. Nejhorším svědkem války byla Bosna a Hercegovina, která byla domovem bosenských Muslimů, Chorvatů i Srbů. Vraždění, znásilňování, etnické čistky a další zvěrstva musela pochopitelně vyvolat reakci mezinárodního společenství, která by viníky těchto událostí postavila před spravedlnost.

Rada bezpečnosti OSN situaci již nějakou dobu monitorovala a následně v červenci 1992 byla přijata rezoluce č. 764 potvrzující, že všechny strany balkánského konfliktu jsou vázány mezinárodním humanitárním právem a zároveň potvrdila, že kdokoliv páchající násilí v rozporu s tímto právem ponese individuální zodpovědnost za tyto činy.⁵⁸

O celý měsíc později, 13. srpna, byla přijata další rezoluce č. 771⁵⁹, kterou Rada bezpečnosti odsoudila porušování mezinárodního humanitárního práva a přijala závazné rozhodnutí podle Kapitoly VII Charty OSN, že všechny vojenské síly operující na území Bosny a Hercegoviny by měly dostát závazkům přijaté rezoluce a v případě, že tak neučiní, Rada bude muset přijmout jiná opatření. Tato rezoluce

---

⁵⁷ Matvejević, P., Stevanović, V., Dizdarević, Z.: *Strůjci války a míru*. G plus G, Praha, 2003, str. 8-16.

⁵⁸ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 764, S/RES/764 (1992): Bosna a Hercegovina, 13. červenec 1992.*

⁵⁹ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 771, S/RES/771 (1992): Bývalá Jugoslávii, 13. srpen 1992.*

rovněž apelovala na všechny státy a mezinárodní humanitární organizace, aby zveřejňovaly zásadní informace týkající se porušování mezinárodního humanitárního práva na uvedeném území.

Dalším krokem, který Rada bezpečnosti učinila, aby došlo k prosazení požadavků vedoucích k dodržování mezinárodního humanitárního práva, bylo přijetí rezoluce č. 780⁶⁰, na jejímž základě byl generální tajemník OSN pověřen vytvořením nestranné expertní komise, která měla situaci na balkánském poloostrově prozkoumat přímo na místě a zanalyzovat veškeré informace týkající se tamního konfliktu.

Pětičlenná komise sestávající ze zástupců Nizozemí, Egypta, Kanady, Senegalu a Norska v únoru roku 1993 předložila prozatímní zprávu, na základě které Rada bezpečnosti většinou rozhodla o vytvoření mezinárodního tribunálu, který by trestně stíhal obviněné z válečných zločinů a dalších provinění spáchaných na území bývalé Jugoslávie. Následně generální tajemník připravil zprávu o vytvoření mezinárodního tribunálu.⁶¹ Tato zpráva byla v Radě bezpečnosti projednávána 25. května 1993, kdy bylo rozhodnuto na základě rezoluce č. 827⁶² o ustavení tribunálu, který by prošetřil a potrestal viníky probíhajících ukrutností na území bývalé Jugoslávie, které byly označeny za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti.

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / ICTY) tak vznikl jako odpověď mezinárodního společenství na páchaná zvěrstva a zásadní porušení mezinárodního humanitárního práva na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny. Zároveň se jednalo o první trestní tribunál zřízený Radou bezpečnosti a také první trestní tribunál vzniklý po Norimberském a Tokijském tribunálu trestající viníky druhé světové války. Je důležité upozornit na skutečnost, že později jmenované tribunály byly ovšem vytvořeny z rozhodnutí tehdejších vítězů války. V případě ICTY takto rozhodla Rada bezpečnosti zastupující celou mezinárodní komunitu a zároveň orgán, který nese primární odpovědnost za udržování míru a bezpečnosti ve světě. ICTY je součástí

---

⁶⁰ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 780, S/RES/780 (1992): Bývalá Jugoslávie, 6. říjen 1992.*

⁶¹ Greenwood: 1993, str. 643.

⁶² *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827, S/RES/827 (1993): Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 25. květen 1993.*

Organizace spojených národů, ale jedná se o oddělené těleso od Mezinárodního soudního dvora v Haagu, ačkoli zde rovněž sídlí.

Jednomyslným rozhodnutím Rady bezpečnosti tedy došlo k ustavení ICTY. Zároveň ke kvalifikování zločinného chování všech účastníků ozbrojených bojů a v důsledku toho k označení situace, která tím po roce 1991 vznikla, za hrozbu proti mezinárodnímu míru a bezpečnosti, která Radu opravňuje učinit opatření podle kapitoly VII Charty OSN. V tomto konkrétním případě byl uplatněn čl. 41 Charty, který příkladmo určuje opatření, jichž podle rozhodnutí Rady bezpečnosti má být použito. Ustavením ICTY Rada bezpečnosti zřídila svůj pomocný orgán podle čl. 29 Charty, který nadala samostatnými pravomocemi, obsaženými v Radou přijatém statutu.⁶³

2.3 Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii^{64, 65}

Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii byl přijat 25. května 1993.⁶⁶ Tento Statut dává nově vzniklému tribunálu pravomoc stíhat osoby odpovědné za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991 (čl. 1). Konkrétně osoby, které spáchaly nebo nařídily vážná porušení Ženevských úmluv z 12. srpna 1949 (čl. 2), osoby porušující zákony a obyčeje války (čl. 3), genocidium (čl. 4) a zločiny proti lidskosti (čl. 5).

Trestní odpovědnost je individuální. Osoba, která plánovala, podněcovala, spáchala nebo jinak napomáhala při plánování, přípravě nebo provádění zločinů uvedených v čl. 2-5 Statutu, je individuálně odpovědná za spáchaný zločin. Trestní odpovědnosti tak nejsou zbaveny ani úřední osoby (hlavy států nebo vlád). Zároveň nadřízený není zbaven trestní odpovědnosti v případě, že některý z činů uvedených ve Statutu byl spáchán podřízeným, jestliže věděl, že se podřízený chystal takový čin spáchat nebo ho spáchal a nadřízený neučinil nezbytná a přiměřená opatření, aby takovým činům zabránil nebo zajistil potrestání pachatele.

---

⁶³ Čepelka, Č., Šturma, P.: *Mezinárodní právo veřejné*. Eurolex Bohemia, Praha, 2003 str. 722-723.

⁶⁴ *UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (as amended on 17 May 2002)*, dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/3dda28414.html> (staženo 15.7 2012).

⁶⁵ Mrázek, J.: *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2005.

⁶⁶ Později byl změněn rezolucemi č. 1166/1998, 1329/2000, 114/2002.

Jurisdikce Mezinárodního tribunálu se vztahuje na území bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie od 1.1. 1991 (čl.8). Mezinárodní tribunál a národní tribunály mají souběžnou jurisdikci. Mezinárodní tribunál má ale prioritu (čl.9). V některých případech může být souzena osoba, která již byla souzena národním soudem za činy představující vážná porušení mezinárodního humanitárního práva. Jedná se o tyto situace: čin, za který byla osoba souzena, byl charakterizován jako běžný čin; nebo řízení národního soudu nebylo nestranné nebo nezávislé, směřovalo k ochraně obviněného před mezinárodní trestní odpovědností nebo případ nebyl pečlivě stíhán (čl.10).

Mezinárodní tribunál je tvořen těmito orgány: komory (zahrnující senáty a odvolací senát), žalobci a rejstřík (čl.11).

Senáty jsou složeny z 11 nezávislých soudců, z nichž každý může být příslušníkem jen jednoho státu. Vždy tři soudci působí v jednotlivých senátech a pět soudců tvoří odvolací senát (čl.12). Soudci jsou voleni Valným shromážděním OSN, který předkládá Rada bezpečnosti OSN (čl.13).

Soudci volí prezidenta soudu, který je členem odvolacího senátu a předsedá mu. Soudci každého senátu volí předsedajícího soudce, který řídí všechna jednání soudního senátu jako celku (čl.14).

Důležitou úlohu sehrává žalobce, který zodpovídá za vyšetřování a stíhání osob odpovědných za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od 1.1. 1991. Jedná nezávisle jako zvláštní orgán Mezinárodního tribunálu. Nesmí žádat nebo přijímat instrukce od žádné vlády nebo od někoho jiného. Jeho úřad se skládá ze žalobce a takového pomocného personálu, který může být potřebný. Žalobce je jmenován Radou bezpečnosti OSN na návrh Generálního tajemníka OSN na dobu čtyř let. Může být jmenován i na další období (čl.16).

Žalobce zahájí vyšetřování *ex-officio* nebo na základě informace z jakéhokoli pramene – zvláště vlád, orgánů OSN, mezivládních a nevládních organizací. Žalobce posoudí informace, které obdržel nebo získal a rozhodne, zda existuje dostatečný

základ k zahájení řízení. Žalobce má právo vyslýchat podezřelé, oběti a svědky, sbírat důkazy a provádět místní šetření. Při splnění těchto úkolů žalobce, kde je to vhodné, může požádat o pomoc státní orgány. Podezřelý, je-li vyslýchán, má nárok na právního zástupce podle vlastní volby. Po zjištění existence trestního případu žalobce připraví obžalobu obsahující přesné konstatování skutečností a zločinu nebo zločinů, z nichž je obžalovaný podle Statutu žalován. Žaloba se předává soudci soudního senátu (čl.18).

Soudce soudního senátu, jemuž byla žaloba předložena, ji přezkoumá, jestliže soudce shledá, že byl případ žalobce prokázán, žalobu potvrdí. V opačném případě bude žaloba odmítnuta. Po potvrzení obžaloby může soudce na žádost žalobce vydat příkazy a zatykač pro zatčení, zadržení, vzdání se nebo přesun osob, a jakýkoli jiný příkaz, který může být požadován pro soudní řízení (čl.19).

Osoba, vůči níž je žaloba potvrzena a je podle příkazu nebo zatykače Mezinárodního tribunálu vzata do vazby, je bezodkladně informována o vznesených obviněních a předána Mezinárodnímu tribunálu. Soudní senát se seznámí s obžalobou, zajistí, aby práva obžalované osoby byla respektována, potvrdí, že žalovaný rozumí obžalobě a informuje žalovaného o zahájení obhajoby. Soudní senát potom stanoví datum zahájení soudního procesu (čl.20). Obžalovaný má nárok na spravedlivý a veřejný proces v souladu s čl. 22 Statutu. Obžalovaný je považován za nevinného, dokud mu není prokázána vina podle ustanovení Statutu (čl.21).

Tresty uložené soudním senátem jsou omezeny na uvěznění. Při určení doby věznění soudní komory přihlíží k obecné praxi přijímání rozsudků soudy v bývalé Jugoslávii (čl.24). Výkon trestu je realizován ve státě určeném Mezinárodním tribunálem ze seznamu států, které projevily Radě bezpečnosti OSN svou ochotu přijmout usvědčené osoby. (čl.27).

Státy jsou povinny s Mezinárodním tribunálem spolupracovat při vyšetřování a stíhání osob obviněných ze spáchání vážných porušení mezinárodního humanitárního práva. Bez zbytečného prodlení vyhoví každé žádosti o pomoc nebo nařízení vydanému soudním senátem (čl.29).

2.4 Země balkánského konfliktu a jejich spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii byl zřízen již během probíhajícího konfliktu. Jak se balkánské země postavily ke spolupráci s touto institucí? Jak byly ochotny k vydávání viníků války, kteří v jejich světle byli považováni za národní hrdiny? Co vedlo k tomu, že poslední klíčové osobnosti, pravděpodobně odpovědné za nejhorší porušení mezinárodního humanitárního práva na území Bosny a Hercegoviny, byly po mnoha letech najednou během poměrně krátké doby objeveny a vydány k trestnímu stíhání do Haagu?

Je pochopitelné, že brzy po vzniku ICTY samozřejmě nemohlo ihned dojít k aktivní spolupráci zemí bývalé Jugoslávie s nově ustaveným tribunálem a k vydávání obviněných, a to i přes povinnost států spolupracovat s Mezinárodním tribunálem při vyšetřování a stíhání osob obviněných ze spáchání vážných porušení mezinárodního humanitárního práva (čl. 29 Statutu). Konflikt stále probíhal a Statut ICTY navíc neumožňoval zahájení řízení bez přítomnosti obžalovaného. Tribunál nedisponoval ani vlastními donucovacími jednotkami, které by obviněné aktivně vyhledávaly a předvedly před tribunál. Jediná možnost byla, že budou zatčeni a vydáni vlastní vládou, přihlásí se sami nebo tak uskuteční mezinárodní síly.⁶⁷ Důležité v tomto ohledu bylo podepsání Daytonských dohod v roce 1995, kterým smluvní strany (země bývalé Jugoslávie) formálně uznaly existenci Tribunálu a zároveň se zavázaly s ním spolupracovat.⁶⁸

V případě analýzy spolupráce s ICTY je třeba se zaměřit zejména na Srbsko,^{69, 70} které bývá označováno za hlavního viníka jugoslávské tragédie a dále Chorvatsko. To sice bylo původně spíše obětí agrese ze strany Srbů (obdobně jako bosenští Muslimové v Bosně a Hercegovině), ale nakonec se i oni dopouštěli závažných

---

⁶⁷ Piknerová, L., Naxera, V. a kol.: *Globální vládnutí. Vybrané problémy*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2011, str. 171.

⁶⁸ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/51/292-S/1996/665, 16. srpen 1996, str. 40, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1996_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

⁶⁹ Srbsko bylo od roku 1992 součástí Svazové republiky Jugoslávie. V roce 2002 došlo k přejmenování tohoto státního útvaru na Srbsko a Černou Horu. Od 2006 je Srbsko samostatným státem.

⁷⁰ Také Republiky srbské jako jedné z entit Bosny a Hercegoviny.

zločinů nejen proti Srbům ale i Muslimům díky své představě o Velkém Chorvatsku. Před haagský tribunál byli předvedeni i někteří bosenští Muslimové, ale jejich počet je v porovnání se Srby a Chorvaty zanedbatelný.

2.4.1 Srbsko

Spolupráci zejména „hlavního viníka“ jugoslávské tragédie – Srbska (respektive Svazové republiky Jugoslávie, které bylo do r. 2002 Srbsko součástí a Republiky srbské - jedné z entit Bosny a Hercegoviny) s ICTY je v podstatě možno označit za problematickou od samotného vzniku Tribunálu až do poloviny roku 2011, kdy byl srbskými bezpečnostními složkami nalezen a následně předán do Haagu Goran Hadžić, jeden z nejdůležitějších „zločinců“ a zároveň poslední ze 161 Tribunálem obviněných. Důvody a příčiny této nespolupráce jsou v podstatě částečně obsaženy v otázkách položených v úvodu této kapitoly. Obvinění jsou totiž svými zeměmi většinou vnímáni jako národní hrdinové, kteří pouze bránili a bojovali za svoji vlast a vzniklý tribunál neuznávali. Nicméně postoj Srbska (a také Chorvatska) k Tribunálu se postupně vyvíjel, což mělo souvislost s jejich národními zájmy, které ovlivňovalo několik faktorů. Jedním z nich byla vnitropolitická situace, tedy v případě Srbska/Svazové republiky Jugoslávie skutečnost, že Slobodan Milošević byl až do roku 2000 prezidentem. Milošević haagský tribunál označil za anti-srbskou instituci, která veškerou vinu přiřkla srbskému národu.⁷¹ Obdobný postoj vyjádřila i prezidentka Republiky srbské, Biljana Plavšić, když v dopise adresovaném generálnímu tajemníkovi OSN a všem členům Rady bezpečnosti v lednu 1997 oznámila, že Republika srbská není ochotna předat doktora Karadžiče a generála Mladiče haagskému tribunálu, protože tento tribunál není oprávněn k tomu, aby takové procesy vedl.⁷²

Během Miloševićova prezidentského mandátu byla jeho země vnímána jako nedemokratická. Po prezidentských volbách na přelomu tisíciletí se do jejího vedení postavil Vojislav Koštunica, který původně svou prezidentskou kampaň postavil

---

⁷¹ Peskin, V.: *International Justice in Rwanda and the Balkans*. Oxford University Press, New York, str. 93.

⁷² *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/52/375-S/1997/729, 7. srpen 1997, str. 44, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1997_en.pdf (19.7. 2012).

mimo jiné na slibu, že v žádném případě nedovolí spolupráci s ICTY a žádné vydávání obviněných (ani Miloševiče)⁷³ se neuskuteční. Nedůvěra v Tribunál byla mezi lidmi velice rozšířena. Jak již bylo uvedeno, obvinění nebyli na domácí půdě vnímáni jako zločinci. Uznání ICTY ze strany Koštunici během prezidentské kampaně proto nepřicházelo v úvahu, pokud chtěl Miloševiče porazit. Po svém vítězství stál ovšem před nelehkým úkolem. Bylo nutné zajistit postupnou stabilitu v regionu a pozvednout jugoslávskou ekonomiku. K tomu potřeboval dobré vztahy minimálně s okolními státy a celkově s mezinárodním společenstvím. To ovšem vyžadovalo mimo jiné i spolupráci s ICTY.

Proběhlé demokratické změny v zemi byly velmi vítané. Již před prezidentskými volbami se Západ nechal slyšet, že Jugoslávie bez Miloševiče bude přijata zpět do mezinárodního společenství. Samotní evropští lídři prohlásili, že demokratické změny povedou k radikálním změnám v politice Evropské unie vůči tomuto balkánskému státu. Po odstranění Miloševičova režimu tak putovala do Jugoslávie finanční pomoc na ekonomickou obnovu země. Přišlo i pozvání vstoupit znovu do důležitých mezinárodních organizací, včetně OSN.

Pokud jde o vztah nového politického vedení k ICTY, bylo potřeba rozhodnout, jakým způsobem spolupracovat a pomáhat při vyšetřování instituci, která byla v Srbsku stále vnímána jako „nástroj Západu pro ponížení Srbů a jejich viktimizaci“. Stejně tak i haagský tribunál si kladl otázku, jak rychle a intenzivně by měl tlačit na novou vládu, aby Srby přiměl ke spolupráci. Hlavní žalobkyně ICTY Carla Del Ponte vydala dokument, ve kterém uvítala znovunalezenou demokracii v zemi a zároveň oznámila, že je připravena na vzájemnou spolupráci, ve které prioritou číslo jedna bylo vydání Slobodana Miloševiče. Ukázalo se však, že ze strany Koštunici panuje k ICTY velké nepřátelství, když v televizním rozhovoru v říjnu 2000 prohlásil: „Haagský tribunál není mezinárodní soud, je to americký soud a je

---

⁷³ První obžaloba Slobodana Miloševiče byla vydána 22. května 1999. Důvodem byla nespolupráce s Tribunálem, události v Kosovu. Vše vyvrcholilo leteckými nálety NATO zahájenými 24. března 1999. Zdroj: *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/54/187-S/1999/846, 2. srpen 1999, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1999_en.pdf (staženo 19.7.2012).

absolutně ovládán americkou vládou. Je to nástroj nátlaku, který americká vláda používá, aby si zde zajistila vliv.“⁷⁴

V prosinci 2000 proběhly v Srbsku parlamentní volby, které vyhrála Demokratická strana v čele se Zoranem Dindičem, který se stal novým premiérem. Jednalo se o středolevicového politika s pověstí reformátora a pragmatika. Nová, poněkud zvláštní, struktura vedení jugoslávského státu nakonec dala určitý příslib spolupráci s Haagem.⁷⁵ Ten ovšem musel jednat se dvěma představiteli státu – Koštunicou (prezidentem Jugoslávie, která sestávala ze Srbska a Černé Hory) a premiérem Srbska – Dindičem. Srbsko bylo dominantní republikou tohoto jugoslávského státu. Spolupráce s ICTY tak vyžadovala podporu obou politiků. Nicméně Dindič jako srbský lídr měl pod kontrolou bezpečnostní složky, takže svým způsobem měl větší moc než Koštunica, pokud jde o zatýkání obviněných válečných zločinců a jejich vydávání do Haagu.⁷⁶

Ihned v lednu 2001 došlo k prvním separátním jednáním mezi hlavní žalobkyní ICTY, Carlou Del Ponte, a jugoslávskými představiteli – Koštunicou a Dindičem. Již toto setkání ukázalo, že Koštunica žádné spolupráci s tribunálem ochoten nebude, protože Srby vnímá jako oběti a ICTY je podle něho politicky ovlivňován mezinárodní komunitou s tím, že žádný dialog nepřichází v úvahu. Premiér Dindič byl ke spolupráci o poznání vstřícnější, přesto i on měl problém jednat za podmínek stanovených Haagem. Ten měl primárně zájem na vydání Miloševiče. Na Srbsko byl postupně vyvíjen tlak celého mezinárodního společenství v čele se Spojenými státy, které hrozily blokováním humanitární pomoci tehdejší Jugoslávii a také pozastavením půjček od Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Byl stanoven termín 31. březen 2001, který nakonec donutil srbské autority k zatčení Miloševiče, kterému se i tak snažili vojáci Jugoslávské armády pod Koštunicovým vedením zabránit. Miloševič byl nakonec zatčen 1. dubna 2001. Byl umístěn v bělehradském vězení s tím, že jeho vydání do Haagu zatím nebylo na pořadu dne. Pod tlakem zejména USA nakonec premiér Dindič o několik měsíců později povolil Miloševičovo vydání do Haagu. I kvůli finanční pomoci, kterou Jugoslávie

---

⁷⁴ Bass, G. J.: *Milosevic in The Hague*. In *Foreign Affairs*, Vol. 82, No. 3, May/June, 2003, str. 93.

⁷⁵ Nový prezident Koštunica pocházel z konzervativní a nacionalistické Demokratické strany Srbska, nový premiér byl ze středolevé Demokratické strany.

⁷⁶ Peskin: 2008, str. 65-66.

potřebovala, aby pozvedla mezinárodními sankcemi oslabenou ekonomiku. Právě podmíněnost spolupráce s ICTY za poskytnutí finanční pomoci byla vnímána mnoha Srby negativně s tím, že mezinárodní spravedlnost je pouze politickou záležitostí. Tento dojem umocnil i samotný premiér Dindič, který spolupráci s ICTY ospravedlnil tak, že je to cesta, jak získat tolik potřebné americké dolary, a nikoliv morální závazek.⁷⁷

V červnu 2001 Evropská komise oznámila, že Srbsko je jedním z potenciálních kandidátů na členství v Evropské unii. Nicméně na cestě k plnému členství mělo před sebou mnoho „překážek“, mezi které patřila i implementace standardů a norem Evropské unie⁷⁸ a také dostatečná spolupráce s Tribunálem.

Podle hlavní žalobkyně ICTY Carly Del Ponte bylo vydání Slobodana Miloševiče do Haagu počátkem skutečné spolupráce ze strany Jugoslávie, nikoliv však pro Srby samotné. Pro ně vydání Miloševiče nemělo vliv na ustavení vládního konsenzu ohledně potřeby spolupráce s ICTY, ani na přijetí domácího zákona, který by upravoval vydávání do Haagu. To se stalo o něco později.⁷⁹

Na nejvyšších příčkách seznamu Haagem žádoucích osob se již dlouho nacházeli bývalý lídr bosenských Srbů Radovan Karadžić a bývalý generál bosenskosrbské armády Ratko Mladič. Oba byli obžalováni kvůli masakru ve Srebrenici v roce 1995. Hned pod nimi byli čtyři vysocí srbští důstojníci obžalovaní spolu s Miloševičem za zvěrstva v Kosovu. Seznam rovněž obsahoval tři důstojníky Jugoslávské lidové armády obžalované za jejich údajný podíl na zavraždění 261 zraněných chorvatských vojáků ve Vukovaru v roce 1991.⁸⁰

Pod tlakem mezinárodního společenství a navzdory rozdílným pozicím vůči ICTY mezi Koštunicou a Dindičem byl nakonec 11. dubna 2002 federálním parlamentem přijat zákon o spolupráci s haagským tribunálem. Přesto u Tribunálu panovala skepse ohledně možnosti jakékoli změny ve spolupráci ze strany Svazové republiky

---

⁷⁷ Peskin: 2008, str. 68-70.

⁷⁸ Evropská komise, Enlargement / Serbia, dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/serbia/index_en.htm (staženo 28.7. 2012).

⁷⁹ Peskin: 2008, str. 73.

⁸⁰ Peskin: 2008, str. 74.

Jugoslávie. Přijatý zákon jedním svým ustanovením zakazoval možnost extradice osob, které by byly obviněné až po vstupu tohoto zákona v platnost. Což bylo v rozporu s povinností země s Tribunálem spolupracovat.⁸¹

Na domácí půdě byl přijatý zákon vnímán jako znak ztráty státní suverenity. Někteří obvinění v tom shledali vyšší pravděpodobnost, že budou Tribunálu předáni. Bývalý srbský ministr vnitra, Vlajko Stojiljkovič, který spolu s Miloševićem a několika dalšími, patřil mezi hlavní obviněné v případě Kosova, se poté, co byl zákon o spolupráci s ICTY přijat, postřelil před budovou parlamentu. Zemřel o dva dny později. Pro nacionalisty, kteří patřili mezi zásadní odpůrce Tribunálu, toto byl hrdinský čin, který znovu upozornil na viktimizaci srbského národa, který se ocitl v rukách zpolitizovaného anti-srbského soudu. Po tomto činu Koštunica prohlásil, že je to varování pro mezinárodní komunitu, která neustále stanovuje podmínky, vyvíjí tlak a diktuje, jak by se Srbové měli chovat.⁸²

Samotná sebevražda bývalého srbského ministra vnitra ale neměla vliv na předávání poměrně velkého množství obviněných do Haagu. Spolupráce v té době byla i přes proběhlé události poměrně dobrá. Carla Del Ponte by ale ráda viděla nejdůležitější balkánské zločince – Mladiče a Karadžiče. Pod mezinárodním tlakem premiér Dindič slibil, že se pokusí najít Mladiče. Na své úsilí však doplatil životem. 12. března 2003 byl zastřelen před budovou vlády v Bělehradě. Jeho následovník, Zoran Živkovič, podnikl rozsáhlé kroky a během krátké doby bylo zatčeno na 3000 údajných členů srbské mafie a také někteří vysocí členové Miloševićových bezpečnostních složek.⁸³

Haagský seznam obviněných byl stále příliš dlouhý a další spolupráci ze strany Srbska ovlivnily další vnitropolitické změny. V březnu 2004 se do vedení země postavila křehká koalice v čele s Vojislavem Koštunicou a jeho Demokratickou stranou Srbska. Zpočátku skutečně Koštunica uplatňoval obdobný přístup k Haagu, jako když byl prezidentem, později ovšem přistoupil k dobrovolnému vydávání obviněných, které se rapidně zvýšilo na počátku roku 2005. Nová vlna spolupráce

---

⁸¹ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/57/379-S/2002/985, 4. září 2002, str. 39, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2002_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

⁸² Peskin: 2008, str. 76-77.

⁸³ Peskin: 2008, str. 79-80.

byla silně ovlivněna zahraničními tlaky. Američané opět podmiňovali spolupráci odměnou za finanční pomoc a Evropská unie již v té době mávala stabilizační a asociační dohodou, což byl nezbytný krok směrem k možnému budoucímu členství Srbska v Evropské unii. V březnu 2005 Evropská komise označila spolupráci Srbska s ICTY za dostatečnou a doporučila Evropské unii započít v jednáních o stabilizační a asociační dohodě.⁸⁴

V roce 2006 zemřel v Haagu Milošević na infarkt ještě před vynesením rozsudku. Díky této události byla opět snížena věrohodnost Tribunálu v očích Srbského národa. Zároveň obětem balkánských hrůz se nedostalo zadostiučinění, protože nad Miloševićem nebyl vynesen trest.

Od roku 2006 Koštunica slíbil, že dojde k nalezení a vydání Mladiče. Jelikož se to nepodařilo do konce dubna, Evropská unie přerušila vyjednávání o stabilizační a asociační dohodě se Srbskem. Ty byly opět obnoveny, když Koštunica zveřejnil plán na Mladičovo dopadení, protože tím prokázal, že o jeho zatčení skutečně usiluje. Pod dalším tlakem ze strany nejen Evropské unie, byly do Haagu vydáni alespoň blízcí spolupracovníci Mladiče. 31. května 2007 byl na území Bosny a Hercegoviny zatčen Zdravko Tolimir díky spolupráci Srbska a Republiky srbské. Předán do Haagu byl o den později.⁸⁵ Tolimir čelil obviněním z podílu na zločinech proti lidskosti spáchaných ve Srebrenici a řady dalších.

Zatčení nejhledanějších osob z balkánského konfliktu – Radovana Karadžiče se podařilo až v roce 2008 a Ratka Mladiče v roce 2011, stejně jako úplně posledního obviněného, Gorana Hadžiče, který haagské spravedlnosti unikal.

V roce 2011 se tedy uzavřel hon na osoby, které byly s největší pravděpodobností zodpovědné za nejzávažnější porušení mezinárodního humanitárního práva a zločiny spáchané na civilním obyvatelstvu během jednoho z nejbrutálnějších konfliktů, kterému Evropa čelila od konce druhé světové války. Přestože se tomuto předávání a spolupráci srbský národ snažil (minimálně zpočátku) všemožně bránit, nakonec

---

⁸⁴ Peskin: 2008, str. 84-85.

⁸⁵ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/62/172-S/2007/469, 1. srpen 2007, str. 17, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2007_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

pochopili, že musí spolupracovat. Změna v jejich postoji byla způsobena nikoliv tím, že by uznali svoji vinu, ale vnějšími mezinárodně politickými tlaky. Pokud Srbsko nechtělo skončit v izolaci, muselo „obětovat své hrdiny“. To jim otevřelo cestu zpět do mezinárodního společenství a finanční pomoci k zajištění obnovy a stabilizace jejich ekonomiky, ale také k možnému budoucímu členství v Evropské unii.

V prvních měsících 2013 vše nasvědčovalo tomu, že členství Srbska v Evropské unii, i přes jeho kandidátský status⁸⁶, je stále v nedohlednu zejména kvůli kosovské otázce. Nový srbský prezident Tomislav Nikolič nenásledoval svého předchůdce Borise Tadiče, který byl proevropským vůdcem své země. Naopak se nechal slyšet, že by raději oželel členství v EU, než aby se vzdal Kosova. Díky osvobozujícím rozsudkům Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii nad chorvatským generálem Antem Gotovinou a Mladenem Markačem a také bývalým kosovským premiérem Ramušem Haradinajem na konci roku 2012 navíc opět zesílila srbská animozita vůči Haagu. V dubnu 2013 však došlo k přelomové události, kdy srbská vláda schválila předběžnou dohodu o urovnání vztahů s Kosovem. Evropská komise v reakci na tuto událost doporučila se Srbskem zahájit přístupová jednání.

2.4.2 Chorvatsko

I v případě Chorvatska⁸⁷ byla spolupráce s Tribunálem nedostačující. Také tato balkánská země změnila svůj postoj ve vztahu k ICTY na základě vyhodnocení výhodnosti či nevýhodnosti případné kooperace.

---

⁸⁶ Oficiální žádost o členství v Evropské unii podalo Srbsko 22. prosince 2009. Kandidátský status získalo 1. března 2012. Zdroj: Evropská komise, *Enlargement/Serbia*, dostupné na: Evropská komise, *Enlargement/Serbia*, dostupné na: <http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/serbia-en.htm> (12.5. 2013)

⁸⁷ Chorvatsko původně již v listopadu 1991 vzneslo formální žádost na OSN, aby byl ustaven mezinárodní tribunál. Bylo to v době, kdy Chorvatsko čelilo srbské agresi poté, co se rozhodlo pro samostatnost. V té době se tedy považovali za oběť. Ze strany OSN ani těch, kteří se zabývají lidskými právy, žádná odezva nepřišla. Konflikt byl Západem vnímán jako „malá válka“. V roce 1991, tedy v době, kdy Chorvatsko žádalo o ustavení tribunálu, ještě nepanoval konsenzus o užitečnosti válečných tribunálů, které by vyšetřily zločiny na Balkáně nebo kdekoli jinde. Vojenské tribunály byly v té době považovány za dávnou historii spojenou s Norimberkem a Tokiem. K ustavení ICTY v roce 1993 přiměly Radu bezpečnosti až ukrutnosti spáchané na území Bosny a Hercegoviny. To už Chorvaté nebyli jen obětí ale i viníkem. Zdroj: Peskin: 2008, str. 98,100.

Stejně jako v Srbsku, i v Chorvatsku byl až do roku 2000 autoritářský režim. I Franjo Tudjman měl podobné smýšlení jako jeho srbský kolega a vnímal zřízený Tribunál tentokrát jako anti-chorvatskou instituci. I zde byl ICTY považován za hrozbu národním zájmům. Jak Chorvaté, tak Srbové se považovaly za oběti balkánského konfliktu.⁸⁸ V Chorvatsku je válka za nezávislost z let 1991-1995 (tzv. „Domovinski rat“ / Domovská válka) proti srbské agresi, ze které vzešli jako vítězové, důležitým mezníkem v novodobé historii země. Proto pro ně byl nově ustavený Tribunál, před kterým by se z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti měli zpovídat i mnozí Chorvaté, nepřítel.

Chorvaté byli hned v počátku války v roce 1991 poraženi Srby, kteří zabrali třetinu chorvatského území. Poté postupně budovali své vojenské jednotky, aby mohli ztracené území získat zpět. První větší útoky vůči srbským pozicím proběhly v lednu 1993 poblíž Zadaru (Krajina) a v září téhož roku proběhl útok jižně od města Gospič (opět na území Krajiny). Během této vojenské akce chorvatští vojáci zajali několik vesničanů a zabili více než 100 Srbů, včetně důchodců a několika zajatých a zraněných srbských vojáků. Za tyto události byl obviněn velitel armády Janko Bobetko a nejvyšší generál Rahim Ademi. Další události, kterými se později zabýval Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, proběhly v roce 1995. Nejprve v květnu operace „Blesk“, v rámci které se Chorvatům podařilo během dvou dnů znovu získat Západní Slavonii a 18 tisíc Srbů bylo donuceno opustit Chorvatsko. V srpnu pak proběhla asi nejznámější a největší z chorvatských operací – „Bouře“. Přibližně 100 000 až 200 000 chorvatských vojáků dobylo zpět celé území Krajiny během 48 hodin.^{89, 90} Klíčovými osobnostmi v této operaci byli Ante Gotovina, Mladen Markač a Ivan Čermak (později obvinění ICTY).

Chorvatsko se tak v roce 1995 stalo vítězem, podle nich, obranné války. Proto zde panoval názor, že nemohou být stíháni za válečné zločiny. Prezident Tudjman a jeho pravicová Chorvatská demokratická unie (Hrvatska demokratska zajednica / HDZ)

---

⁸⁸ Peskin: 2008, str. 93.

⁸⁹ Peskin: 2008, str. 102-103.

⁹⁰ Vojenská operace Bouře dovedla Chorvaty ke znovuzískání kontroly nad územím Krajiny. Během ní došlo k vyhlazování měst, etnickým čistkám - vyhnání až 200 000 Srbů do sousedního Srbska a zabítí cca 150 civilistů.

obecně rozšířeného názoru využili pro posílení vlastní pozice a nově ustavený tribunál bojkotovali s tím, že brání národní suverenitu.⁹¹

I přes výše uvedené Chorvatsko i Srbsko nakonec zvolilo odlišnou strategii ve vztahu k Haagu. Ze strany Srbska bylo řečeno jasné „ne“ spolupráci s ICTY, protože ho neuznávali. Chorvaté za Tudjmana byli nakonec ochotni spolupracovat, pokud to pro ně bylo výhodné, v opačném případě se této spolupráce okamžitě zřekli. V podstatě to znamenalo, že byli poměrně ochotní při vydávání bosenských Chorvatů obžalovaných za události na území Bosny a Hercegoviny. V žádném případě ovšem Tudjman nechtěl uznat, že by se jurisdikce ICTY vztahovala i na Domovinski rat - tedy na operace Blesk a Bouře. Tuto jurisdikci uznala až nová vláda vedená Ivicou Račanem.⁹²

V prosinci 1999 Franjo Tudjman zemřel a o několik týdnů později proběhly volby, ve kterých Chorvaté rozhodli o tom, že chtějí vydat svou zemi na demokratickou cestu. Nová středolevá koalice zpočátku ohlásila změnu svého postoje ve vztahu k Mezinárodnímu trestnímu tribunálu a měla zájem na vyšetření zločinů na území Bosny a také během „Domovské války“, aby došlo k případnému potrestání vysoce postavených generálů, kteří na balkánských událostech měli svůj podíl. I přesto spolupráce ze strany Chorvatska nebyla taková, aby došlo k rychlému dovyšetření událostí a přípravě jednotlivých případů pro soudní řízení. Naopak. V okamžiku, kdy mělo dojít k zatčení a vydání do Haagu, nová Chorvatská vláda byla ještě více rezistentní, než předchozí nedemokratický kabinet.⁹³

Nová chorvatská koaliční vláda, kterou vedl reformovaný komunista Ivica Račan ze Socialistické demokratické strany, neměla žádný podíl na plánování proběhlé války, proto se nemuseli osobně obávat následků spolupráce s ICTY. Tato vláda však řešila dilema, jak dalece by měla asistovat při vyšetřování válečných zločinů. Jak již bylo několikrát uvedeno, pro Chorvaty Tribunál stále představoval nenáviděnou instituci, která podrývala státní suverenitu a zároveň ohrožovala představu o Chorvatsku jako

---

⁹¹ Peskin: 2008, str. 94.

⁹² *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/55/273 – S/2000/777, 7. srpen 2000, str. 25, 26, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2000_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

⁹³ Peskin: 2008, str. 119-120.

oběti, která vyhrála čistou a oslavovanou válku za nezávislost. I přes proběhlou demokratizaci chorvatský nacionalismus nijak neubral na síle. Stále ovlivňoval ještě nevyhaslé emoce, paměť národa a případnou spravedlnost. Haagský tribunál se prý soustředil zejména na Chorvaty a konal příliš málo na to, aby obvinil Srby. Tehdejší hlavní žalobkyně ICTY Carla Del Ponte byla proto považována za cizího nepřítele a Ivica Račan, chorvatský premiér, který se o určitou spolupráci s Haagem snažil, byl nakonec považován za nepřítele domácího.⁹⁴

Po roce 2000 se hlavním domácím tématem na chorvatské politické scéně stala tedy otázka, jestli a do jaké míry spolupracovat s Mezinárodním trestním tribunálem. V té době byl nacionalismus v Chorvatsku stále poměrně silný, a proto když v roce 2001 byla vydána obžaloba na Ante Gotovinu, bylo mu „umožněno“ uprchnout, než se na domácí půdě stihlo rozhodnout o jeho předání Tribunálu.^{95, 96}

Postupně ale bylo všem jasné, že si Chorvatsko musí najít cestu zpět do Evropy, což znamenalo hlavně případné budoucí přistoupení do Evropské unie. Právě členství v Evropské unii je podmíněno dodržováním lidských práv a demokracie. Přesto spolupráce s ICTY ze strany Chorvatska byla stále velmi proměnlivá a pro představitele EU nedostatečná.

Po volbách v listopadu 2003 vedení země převzala reformovaná Chorvatská demokratická unie (Hrvatska demokraticka zajednica / HDZ) a panovaly tak obavy, že spolupráce s ICTY bude opět úplně přerušena.⁹⁷ Tato vláda však nastartovala novou éru kooperace s Haagem. Noví lídři si uvědomovali, že chorvatský sen vstoupit do Evropské unie, kterého chtěli dosáhnout v roce 2007, by se mohl rozplynout nebo minimálně o několik let oddálit, pokud nepřistoupí na vydání Tribunálem žádaných osob. Nové zahraničně politické strategické zájmy a případné výhody plynoucí ze zapojení se do evropské integrace byly tedy silnější než

---

⁹⁴ Peskin: 2008, str. 120.

⁹⁵ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *The Prosecutor against Ante Gotovina; Indictment, Case No. IT-01-45-I*, 21. květen 2001, dostupné na: <http://www.icty.org/x/cases/gotovina/ind/en/got/-ii010608e.htm> (staženo 20.7.2012).

⁹⁶ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/57/379-S/2002/985*, 14. srpen 2002, str. 39, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2002_en.pdf (staženo 19.7.2012).

⁹⁷ Peskin: str. 137

chorvatský nacionalismus.⁹⁸ V roce 2004 krátce po vydání obžalob se Mladen Markač a Ivan Čermak dobrovolně vydali trestnímu stíhání před ICTY. Oba čelili obviněním za spáchání ukrutností během operace Bouře. Dále byly vydány zatykače na šest bosenských Chorvatů, kteří měli mít podíl na zvěrstvech proti bosenským Muslimům v roce 1993. Všichni byli během krátké doby předáni do Haagu.⁹⁹

K této ochotě spolupracovat přispělo kromě možnosti vstupu do Evropské unie i to, že v případě uznání viny existovala šance, že obvinění dostanou nižší trest. Zároveň v té době byla vydána strategie dokončení ICTY, což předpokládalo, že některé případy budou předány národním jurisdikcím.

Přesto Tribunálem nejžádanější Chorvat, generál Ante Gotovina, byl stále na útěku. Chorvatsku v té době šlo o to, jestli se stane oficiálním kandidátem na členství v Evropské unii. Hlavní žalobkyně ICTY se snažila využít různých strategií, jak dosáhnout nalezení a předání Gotoviny do Haagu. Přestože se stále jeho dopadení nepodařilo, Carla Del Ponte označila spolupráci Chorvatska za dostatečnou¹⁰⁰ a Evropská komise následně doporučila otevřít přístupová jednání s Chorvatskem. To se stalo oficiálním kandidátem na členství v Evropské unii s tím, že přístupová jednání budou zahájena v březnu 2005.¹⁰¹ Ta nakonec ale započata nebyla, protože krátce před tímto termínem Evropská unie vydala stanovisko, že Chorvatsko nespolupracuje s ICTY dostatečně, protože ještě nebyl předán Gotovina. Představitelé EU se obávali, že pokud dovolí Chorvatsku vstoupit, aniž by byl předán Gotovina, byl by to zároveň vzkaz pro Srbsko, že se nemusí snažit při předání Mladiče a Karadžiče.¹⁰²

---

⁹⁸ V roce 2003 Chorvatsko podalo formální žádost o členství v Evropské unii. Zdroj: Evropská komise, *Enlargement/Croatia*, dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/index_en.htm (28.7.2012).

⁹⁹ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/59/215-S/2004/627, 13. srpen 2004, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual-report-2004_en.pdf (staženo 19.7.2012).

¹⁰⁰ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A60/267-S/2005/532, 15. srpen 2005, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2005_en.pdf (staženo 19.7.2012).

¹⁰¹ Evropská komise, *Enlargement/Croatia*, dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/index_en.htm (staženo 28.7.2012).

¹⁰² Peskin: 2008, str. 143-145.

Rozhodnutí Evropské unie zablokovat Chorvatsku možnost přístupu do této organizace, mělo zásadní vliv na snahu Gotovinu dopadnout. V Chorvatsku byl vypracován plán na jeho nalezení. Za toto bylo Chorvatsko odměněno obnovením přístupových jednání do EU v říjnu 2005.¹⁰³ Bylo to díky skutečnosti, že se v té době podařilo Chorvatům zmonitorovat Gotovinovy telefonáty jeho rodině s tím, že se nachází na Kanárských ostrovech. Touto informací byla hlavní žalobkyně ICTY velmi potěšena. Gotovina byl ovšem o krok napřed a utekl do Afriky. Na Kanárské ostrovy se však vrátil a 7. prosince 2005 byl dopaden a zatčen španělskými speciálními jednotkami v luxusním hotelu, kde byl ubytován pod falešným jménem. 10. prosince byl převezen do vazební věznice Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.¹⁰⁴

Gotovinovo dopadení vyvolalo v Chorvatsku nevoli nacionalistů, která už ovšem nezpůsobila vládní nestabilitu. Důvodem mohlo být to, že byl dopaden španělskými, nikoliv chorvatskými jednotkami.

Ante Gotovina, obviněný v souvislosti s vítěznou vojenskou operací Bouře si šest let po svém zatčení, v roce 2011, vyslechl rozsudek, který ho odsoudil na 24 let do vězení. Jeho kolegové, kterým rovněž byla připisována zodpovědnost za násilnosti během téže vojenské operace, dopadli následovně: Mladen Markač byl odsouzen k odnětí svobody na 18 let a Ivan Čermak byl osvobozen. O rok a půl později, v listopadu 2012, odvolací senát Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii vynesl neočekávaný a pro mnohé (zejména Carlu Del Ponte, bývalou žalobkyni ICTY, tolik usilující o Gotovinovo dopadení a samozřejmě Srbsko) kontroverzní rozsudek, který chorvatského národního hrdinu Anteho Gotovinu a také Mladena Markače veškeré viny zprostil a nařídil jejich okamžité propuštění.¹⁰⁵ Pro Chorvaty neuvěřitelné národní štěstí a potvrzení toho, že vedli pouze oprávněnou obrannou válku za nezávislost.

---

¹⁰³ Evropská komise, *Enlargement/Croatia*, dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/index_en.htm (staženo 28.7.2012).

¹⁰⁴ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/61/271-S/2006/666, 21. srpen 2006, str. 19, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2006_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

¹⁰⁵ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case information sheet „Operation Storm“ (IT-06-90): Gotovina et. Markač*, dostupné na: http://www.icty.org/x/cases/gotovina/cis/en/cis_gotovina_al_en.pdf (staženo 8.2. 2013).

Členem Evropské unie by se Chorvatsko mělo stát 1. července 2013.¹⁰⁶

2.5 Činnost Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii byl ze strany těch, kvůli kterým byl ustaven, dlouho neakceptován. To mělo i vliv na jeho samotnou činnost, což bylo částečně popsáno již v předchozí části, která se věnovala spolupráci Srbska a Chorvatska s ICTY. Jak se tedy činnost haagského tribunálu vyvíjela?

Haagský tribunál vznikl již během probíhajícího balkánského konfliktu. Až do podpisu Daytonských dohod byl víceméně nečinný. Jak již bylo uvedeno, mírové dohody podepsané v roce 1995 měly mimo jiné zavázat země bývalé Jugoslávie ke spolupráci s tímto Tribunálem. Ta však i poté byla velmi problematická a nedostačující, což ovlivňovalo i činnost haagské spravedlnosti. Proto se prezident ICTY rozhodl apelovat na vlády států a mezinárodní organizace. Zejména pak na Evropskou unii a Radu Evropy, aby pomohly „vyvíjet nátlak“ na balkánské země a přiměly je umožnit prošetření a potrestání viníků balkánských hrůz.¹⁰⁷

K události, která přispěla k vlastnímu porozumění jurisdikci ICTY (a následně i ICTR), byl případ *Žalobce vs. Duško Tadić* v listopadu 1996. Tadić, na kterého byla vznesena obžaloba ze strany ICTY, se pokoušel celou legitimitu nově vzniklého tribunálu zpochybnit s tím, že mezinárodní humanitární právo se vztahuje pouze na představitele suverénních států. Argumentoval, že pokud se on jako bosenský Srb údajně dopustil válečných zločinů vůči svým bosenským spoluobčanům, nemůže být postaven před soud. V rozhodnutí odvolacího soudu bylo konstatováno, že i když se čl. 2 Statutu vztahuje pouze na mezinárodní ozbrojené konflikty, čl. 3 Statutu se vztahuje na válečné zločiny „bez ohledu na to, zda jsou spáchány ve vnitřním nebo mezinárodním ozbrojeném konfliktu“. Rozsudek také konstatoval, že „rozdíl mezi

---

¹⁰⁶ Evropská komise, *Enlargement/Croatia*, dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/index_en.htm
(staženo 9.5. 2013).

¹⁰⁷ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*,

A/51/292-S/1996/665, 16. srpen 1996, str. 42-43, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1996_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

mezistátními válkami a občanskými válkami pozbývá opodstatnění v okamžiku, kdy jsou v sázce lidské životy“.^{108, 109}

Historicky první rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii byl vynesena v listopadu 1996 nad Draženem Erdemovičem v případě „Pilica Farm“. Obviněným za zločiny proti lidskosti byl řadový voják, který se v červenci 1995 účastnil zabíjení neozbrojených bosenských Muslimů ze Srebrenice v blízkosti Kolektivní farmy Pilica. Sám zastřelil asi 70 lidí. Za jeho činy ho Tribunál odsoudil na 10 let vězení. Proti rozsudku se Erdemovič odvolal. Konečný verdikt odvolacího senátu původní trest zmírnil na polovinu.¹¹⁰

Ve druhé polovině 90. let se činnost soudu tedy teprve rozbíhala, ovlivněna nedostatečnou spoluprací Srbska a Chorvatska a ochotou předávat podezřelé z válečných zločinů. Také vojáci NATO začali zatýkat osoby, na které byly vydány zatýkácké rozkazy až v červenci 1997.¹¹¹

Po vnitropolitických demokratických změnách v Srbsku a Chorvatsku na přelomu tisíciletí a také díky tlaku ze strany USA a jejich finanční pomoci směřující na Balkán, která byla podmíněna právě spoluprací s ICTY, došlo k větší ochotě (i když stále nedostatečné) vydávat obviněné. Tím pádem se rapidně zvýšil počet projednávaných případů a vnesených rozsudků haagským tribunálem. Důležitý vliv na ochotu spolupracovat při vyšetřování a vydávání obviněných měly i nové zahraničně politické zájmy, které souvisely s budoucím možným členstvím balkánských zemí v Evropské unii.

První verdikt nad vysoce postaveným představitelem státu padl v roce 2003 nad Biljanou Plavšić, která byla odsouzena k 11 letům odnětí svobody.

---

¹⁰⁸ Šturma: 2002, str. 82-95

¹⁰⁹ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii: *Prosecutor v. Dusko Tadic: Decision on the defence motion for interlocutory appeal on jurisdiction*. 2. říjen 1995, dostupné na: <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm> (staženo 5.11.2012) a předchází rozsudky v této věci.

¹¹⁰ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet „Pilica Farm“ (IT-96-22): Dražen Erdemović*, dostupné na: http://www.icty.org/x/cases/erdemovic/cis/en/cis_erdemovic_en.pdf (staženo 5. 11. 2012).

¹¹¹ Bass: 2003, str. 85.

Samotní hlavní architekti balkánského konfliktu svému vydání dlouho odolávali. Patřili mezi ně Slobodan Milošević, jugoslávský prezident (zatčen a předán do Haagu v roce 2001); Radovan Karadžić,¹¹² vůdce bosenských Srbů (zatčen a předán 2008); Ratko Mladič,¹¹³ velitel bosensko-srbské armády (zatčen a předán 2011); Goran Hadžić, prezident samozvané Republiky Srbská Krajina (zatčen a předán 2011) nebo Ante Gotovina, chorvatský generál (zatčen a předán 2005). Spekuluje se o tom, že obžalován měl být i chorvatský prezident Franjo Tuđman. Nejprve ovšem měli být obviněni Srbové, včetně Miloševiče. Než se tak podařilo uskutečnit, Tuđman v roce 1999 zemřel a před haagským tribunálem se již zpovídat nemusel.

Protože byl Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii ustaven k potrestání těch, kteří se provinili proti mezinárodnímu humanitárnímu právu na území bývalé Jugoslávie od roku 1991, vztahuje se i na osoby zainteresované v kosovském konfliktu z let 1998 – 1999.

2.5.1 Případy hlavních obžalovaných ze zločinů v balkánském konfliktu

Slobodan Milošević:¹¹⁴

Prezident Srbska (od 26. prosince 1990), následně prezident Svazové republiky Jugoslávie (15. červenec 1991 – 6. říjen 2000). Z pozice své prezidentské funkce rovněž vedl Hlavní obrannou radu Federativní republiky Jugoslávie a byl nejvyšším velitelem Jugoslávské armády. Obžaloba na něj byla vydána v roce 1999. Zatčen byl 1. dubna 2001 a předán do Haagu na konci června téhož roku. Obviněn byl ze 60 případů genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů na území Chorvatska, Bosny a Hercegoviny a Kosova. Po čtyři roky trvajícím procesu, který byl pro jeho špatný zdravotní stav často přerušován, zemřel v roce 2006 v Haagu přirozenou

---

¹¹² Radovan Karadžić nežil před svým zatčením v žádné izolaci nebo na odlehlém místě. Pod falešným jménem a vizáží změněnou k nepoznání pracoval jako lékař v Bělehradě. Tento vystudovaný psychiatr se po skončení balkánské války živil alternativní medicínou. Po svém zadržení byl podroben testu DNA.

¹¹³ Ratko Mladič se skrýval od poloviny 90. let 20. století. Během té doby pobýval v několika vojenských objektech, od roku 2002 vystřídal až 11 bytů po celém Bělehradě. Zadržen byl v roce 2011 v severosrbském Lazarevu. Miloševićovo ukrývání probíhalo za pomoci srbských vojáků, mimo jiné i bývalého šéfa generálního štábu Nebojše Pavkoviče. Zdroj: Aktuálně.cz, „Potvrzeno: Mladiče pomáhali skrývat generálové“, 22. červen 2012, dostupné na: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=749632> (staženo 22.11. 2012).

¹¹⁴ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet (IT-02-54): Slobodan Milošević*, dostupné na: http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/cis/en/cis_milosevic_slobodan_en.pdf (staženo 5.11. 2012).

smrtí, pár dní před plánovaným závěrečným soudním jednáním. Ale jak již v době Miloševičova předání haagskému tribunálu uvedla bývalá vysoká komisařka OSN pro lidská práva, Mary Robinson: „Samotný proces je úspěchem. Nadále již nebude respektovanou osobností v Srbsku. I kdyby proces s ním byl neúspěšný, trestním stíháním se ho jednou provždy podařilo odstranit z balkánské politiky.“¹¹⁵

Radovan Karadžić:¹¹⁶

Byl zatčen po dlouhých třinácti letech od vydání první obžaloby, 21. července 2008. ICTY byl předán jen o pár dní později, 30. července 2008. Karadžić byl zakládajícím členem Srbské demokratické strany a jejím předsedou do července 1996, kdy rezignoval. Dále působil jako předseda Národní bezpečnostní rady Srbské republiky Bosny a Hercegoviny, později přejmenováno na Republika srbská. Prezidentem v rámci tříčlenného prezidentství Republiky srbské byl od května 1992 až do prosince 1992 a od té doby jediným prezidentem Republiky srbské a zároveň nejvyšším velitelem jejích ozbrojených sil. V Haagu se zpovídá z genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů proti bosenským Muslimům a Chorvatům na území Bosny a Hercegoviny. Mimo jiného se měl například účastnit společného zločineckého plánu (joint criminal enterprise / JCE) s cílem trvale odstranit bosenské Muslimy a bosenské Chorvaty z území Bosny a Hercegoviny s tím, že se jedná o území bosenských Srbů. Také mu je připisována účast na JCE s cílem odstranit bosenské Muslimy ze Srebrenice zabitím mužů a chlapců a násilným přemístěním žen, dětí a starších mužů. Dále čelí obviněním, že mezi dubnem 1992 a listopadem 1995 ve spolupráci s dalšími členy JCE zosnovali a uskutečnili vojenskou strategii, která využívala ostřelování za účelem mrzačení, zranění, zabití a terorizování civilního obyvatelstva Sarajeva. Toto jednání zabilo nebo zranilo tisíce civilistů obou pohlaví a všech věkových kategorií, včetně dětí a starých lidí. Proces s Karadžićem byl zahájen 26. října 2009. Obžalovaný ovšem toto soudní jednání i některá další bojkotoval svou neúčastí. V roce 2012 byl pro nedostatek důkazů zproštěn obvinění

---

¹¹⁵ Bass: 2003, str. 85.

¹¹⁶ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet (IT-95-5/18)*: Radovan Karadžić, dostupné na: http://www.icty.org/x/cases/karadzic/cis/en/cis_karadzic_en.pdf (staženo 5.11. 2012).

v jednom bodě genocidy, která byla páchaná na území jiných měst než Srebrenice. Úplné ukončení jeho procesu a vynesení verdiktu se předpokládá v prosinci 2014.¹¹⁷

Ratko Mladič:¹¹⁸

Bývalý nejvyšší velitel bosenskosrbské armády čelí mimo jiné obviněním z genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů na území Bosny a Hercegoviny. V případě genocidy měl mezi 12. květnem 1992 a 30. listopadem 1995 participovat na společném zločineckém plánu (JCE) s cílem trvale odstranit bosenské Muslimy a bosenské Chorvaty z území Bosny a Hercegoviny považované za území bosenských Srbů. Také se podílel v rámci JCE na eliminování bosenských Muslimů ve Srebrenici zabitím mužů a chlapců a násilným přemístěním žen, dětí a starších mužů. V případě zločinů proti lidskosti stojí před haagskou spravedlností kvůli páchání perzekuce na základě politických, rasových a náboženských důvodů, dále vyhlazování, vraždění, deportaci a nehumánnímu jednání. Válečných zločinů se měl dopustit mezi květnem 1992 a listopadem 1995, kdy se účastnil společného zločineckého plánu, na jehož základě byla provedena kampaň, během které docházelo k ostřelování civilního obyvatelstva v bosenském Sarajevu a hlavním cílem bylo právě terorizovat civilní obyvatelstvo. Jedna z prvních obžalob, která na něj byla vydána, pochází z července 1995. Zatčen byl až 26. května 2011 a do Haagu předán o pět dní později, 31. května 2011. Soudní proces byl zahájen 16. května 2012. Rozsudek ve věci Mladič se předpokládá ve druhé polovině roku 2016.¹¹⁹

Goran Hadžić:¹²⁰

Prezident Srbské autonomní oblasti Slavonia, Barana a Západní Sirmium, následně samozvaný prezident Republiky Srbská Krajina, byl poslední Tribunálem hledanou osobou. První obžaloba byla vydána v červnu 2004. Zatčen byl 20. července 2011, předán do Haagu o dva dny později. Proces byl zahájen 16. října 2012. Ze své

---

¹¹⁷ *ICTY Completion Strategy Report*, 16. listopad 2012, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/completion_strategy_16november2012_en.pdf (staženo 5.12.2012).

¹¹⁸ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet (IT-09-92): Ratko Mladič*, dostupné na: http://www.icty.org/x/cases/mladic/cis/en/cis_mladic_en.pdf (staženo 5.12.2012).

¹¹⁹ *ICTY Completion Strategy Report*, 16. listopad 2012, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/completion_strategy_16november2012_en.pdf (staženo 5.12.2012).

¹²⁰ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet (IT-04-75): Goran Hadžić*, dostupné na http://www.icty.org/x/cases/hadzic/cis/en/cis_hadzic.pdf (5.11.2012).

pozice prezidenta se měl účastnit společného zločineckého plánu (JCE) jako spolupachatel. Cílem JCE bylo trvale a násilně přemístit většinu chorvatského a nersbského obyvatelstva z velké části Chorvatské republiky, aby se toto území stalo novým srbským státem. Zločiny se měly odehrávat přibližně od 1. dubna 1991 do minimálně 31. prosince 1995. Samotný Goran Hadžić se jich účastnil přibližně od 25. června 1991 do prosince 1993, kdy byl nejvýše postaveným činitelem Krajiny. Konkrétně se měl dopustit perzekuce z politických, rasových a náboženských důvodů, vyhlazování, vraždění, mučení, násilného přemístění, tedy zločinů proti lidskosti. Zároveň také porušení válečného práva, tzn. vraždy, mučení, kruté zacházení, bezdůvodné ničení vesnic, ničení nebo úmyslné poškozování vzdělávacích a náboženských institucí, ničení veřejného a soukromého majetku. Vynesení rozsudku ve věci Hadžić se očekává v prosinci 2015.¹²¹

Mezi osoby, kterým bývá připisován důležitý podíl na genocidě ve Srebrenici, patří také Zdravko Tolimir. Během války v Bosně byl přímým podřízeným generála Ratka Mladiče a měl se dopustit mimo jiné vraždění, perzekuce, násilného přemístění a deportace muslimského obyvatelstva na území Bosny. První obžaloba na jeho osobu byla vydána v roce 2005. Zatčen byl 31. května 2007, předán do Haagu 1. června 2007. V prosinci 2012 si vyslechl rozsudek doživotního vězení, proti kterému se odvolal.¹²²

Ante Gotovina:¹²³

V rámci chorvatské armády byl velitelem Vojenské oblasti Split (říjen 1992 – březen 1996), dále operační velitel jižní části Krajiny. Počátkem srpna 1995 byl povýšen na generálplukovníka. Ze svého postavení řídil všechny jednotky a části a členy

---

¹²¹ ICTY *Completion Strategy Report*, 16. listopad 2012, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/completion_strategy_16november2012_en.pdf (staženo 5.12.2012).

¹²² Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet „Srebrenica“ (IT-05-88/2): Zdravko Tolimir*, dostupné na:

http://www.icty.org/x/cases/tolimir/cis/en/cis_tolimir_en.pdf (7.5. 2013).

¹²³ Ante Gotovina – národní hrdina novodobé chorvatské historie. Jedná se o charismatického muže s podivnou a pestrou minulostí. V 16 letech utekl z Titovy komunistické Jugoslávie. Vstoupil do Francouzských legií. Bojoval v Čadu. V osmdesátých letech působil v Latinské Americe, zejména ve Guatemale, kde pomáhal při výcviku paramilitárních jednotek zapojených do tamní občanské války. Následně sloužil v Paraguai, Kolumbii, Argentíně a Brazílii. Podařilo se mu získat francouzské občanství. Ve Francii v osmdesátých letech čelil obviněním z loupeže a vydírání. Po deklarování chorvatské nezávislosti se vrátil zpět do vlasti a poměrně rychle se dostal na pozici vysokého vojenského velitele díky podpoře F. Tudjmana. Zdroj: BBC.co.uk, „*Profile: Ante Gotovina*“. 11. duben 2011, dostupné na:

<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13035992> (staženo 19. 11. 2012).

chorvatské armády, které patřily do Vojenské oblasti Split a také další síly, které byly podřízeny jeho vedení a operovaly nebo byly přítomné v jižní části regionu Krajina během operace Bouře. První obžaloba byla vydána v červnu 2001. Zatčen byl v prosinci 2005 na Kanárských ostrovech a následně předán ICTY. Obžaloba byla ještě poupravena (například o zosnování společného zločineckého plánu) a jeho případ byl sloučen s případy jeho kolegů Mladena Markače a Ivana Čermaka, taktéž obviněné z podílu na událostech během operace Bouře. V obžalobě tedy nakonec stálo, že 4. srpna 1995 Chorvatsko zahájilo vojenskou ofenzívu známou jako Operace Bouře (Oluja) s cílem znovuzískat oblast Krajiny. 7. srpna chorvatská vláda oznámila, že operace byla úspěšně dokončena. Následné akce pak pokračovaly až do 15. listopadu 1995. Proti rozsudku, který Ante Gotovinu v dubnu 2011 poslal na 24 let za mříže za zločiny proti lidskosti a válečné zločiny spáchané během proběhlé vojenské operace Bouře, se odvolal.¹²⁴ Rozsudek odvolacího senátu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ze 16. listopadu 2012 Anteho Gotovinu zprostil veškeré viny pro nedostatek důkazů.

Mezinárodní trestní tribunál obvinil celkem 161 osob. Se 136 osobami už byly procesy uzavřeny. 69 osob bylo odsouzeno, z nichž 43 již svůj trest vykonalo. Několik obžalovaných na prvoinstanční verdikt haagského tribunálu ještě čeká (12 osob). O několika případech bude rozhodovat odvolací senát (13 osob). Někteří byli předáni národním jurisdikcím (13 obviněných), některé obžaloby byly staženy (dosud celkem 36). Jsou i případy obžalovaných (např. Slobodan Milošević), kteří zemřeli ještě předtím, než soudní řízení bylo ukončeno.¹²⁵ Jedná se o stav k 7. květnu 2013.

Z celkem 161 osob, které stály před haagským tribunálem, bylo odsouzeno pouze 6 bosenských Muslimů a 11 Chorvatů. Bosenským Muslimům byly uděleny tresty odnětí svobody v rozmezí 2-18 let a Chorvatům v rozmezí 6-25 let odnětí svobody. Nejvyšší a nejpřísnější tresty vynesl Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii nad občany srbské národnosti. Trest doživotí byl zatím vynesen ve třech případech. Jedná se o Stanislava Galiče – generálmajora sarajevských jednotek

---

¹²⁴ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet (IT-06-90): Gotovina et. Markač*, dostupné na: http://www.icty.org/x/cases/gotovina/cis/en/cis_gotovina_al_en.pdf (staženo 5.11.2012).

¹²⁵ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Key Figures of ICTY Cases*, 15. duben 2013, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/Cases/keyfigures/key_figures_en.pdf (staženo 7.5.2013).

bosenskosrbské armády kvůli participaci na ukrutnostech páchaných proti civilnímu muslimského obyvatelstvu během obléhání Sarajeva v letech 1992-1994. Druhým doživotně odsouzeným je Milan Lukič – vůdce bosenskosrbských paramilitárních skupin, které se účastnily teroru proti muslimské populaci v Bosně a Hercegovině v letech 1992-1995. Třetí v pořadí je Zdravko Tolimir – nejbližší spolupracovník vůdce bosenskosrbské armády Ratka Mladiče. Ten se proti rozsudku odvolal a jeho případem se bude zabývat odvolací senát. I další nejvyšší udělené tresty ve výši 27-40 let si zatím vyslechly občané srbské národnosti.

Vzhledem k tomu, že Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii byl založen jako dočasná instituce, byl z podnětů soudců tohoto Tribunálu (a také ICTR) iniciován plán – tzv. strategie dokončení, aby došlo k úspěšnému naplnění mise této soudní instituce. Od roku 2003 ICTY (a také rwandský tribunál) mají povinnost publikovat každý půlrok zprávy o pokroku, respektive strategii dokončení. Tato strategie byla založena s cílem, aby se Tribunál soustředil na nejdůležitější případy s tím, že ty ostatní by měly být přenechány národní jurisdikci.

V souvislosti s končícím mandátem Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (a také rwandského tribunálu) byl navíc z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN v prosinci 2010 zřízen tzv. Mechanismus pro mezinárodní trestní tribunály (The Mechanism for International Criminal Tribunals / MICT). Jedná se o těleso, které má vykonávat nezbytné funkce související s ukončením činnosti obou ad hoc Tribunálů. Konkrétně nalézt zbývající obžalované (v případě Rwandy), dokončit procesy a zbývající odvolací řízení. Pokud jde o podporu ICTY, tento Mechanismus začne fungovat od 1. července 2013.¹²⁶

V roce 2011 se zatčením a vydáním do Haagu posledních hledaných osob a zároveň osob s největší pravděpodobností zodpovědných za největší ukrutnosti spáchané během balkánského konfliktu, svým způsobem uzavřela důležitá kapitola činnosti Tribunálu a přeživší oběti a pozůstalí jugoslávských hrůz, tak mohou cítit alespoň určitou spravedlnost. Otázkou ovšem je, jestli skutečnost, že nejvyšším možným trestem uloženým ICTY je doživotí, může být skutečným potrestáním za prokázané zločiny. Také je pravdou, že většina Haagem obviněných a odsouzených s největší

---

¹²⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1966, S/RES/1966 (2010): Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 22. prosinec 2010.

pravděpodobností nepřipustí jakoukoli svojí vinu na událostech v balkánské válce. Příkladem může být ještě neodsouzený nejvyšší velitel armády bosenských Srbů Ratko Mladič, který byl jako voják vychován v duchu hesla „my, jugoslávská armáda, porazíme všechny“ s tím, že vedlejším efektem válečných operací je to, že umírají lidé, což chápal jako likvidaci živých cílů, nikoliv lidských životů.¹²⁷

2.6 Význam ICTY pro mezinárodní právo a mezinárodní systém

V současné době, kdy Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii stojí před dokončením soudních procesů s pravděpodobnými hlavními viníky balkánského konfliktu z 90. let 20. století – Karadžičem, Mladičem, Hadžičem a dalšími, je možná ještě brzy hodnotit jeho skutečný odkaz, který v budoucnu jistě bude předmětem mnoha odborných diskuzí a analýz. Prozatím je možné konstatovat, že v roce 1993 ad hoc ustavený ICTY na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN představuje nový model spravedlnosti. Na rozdíl od válečných trestních tribunálů první generace ustavených po druhé světové válce vítěznými mocnostmi k potrestání válečných zločinů ze strany poražených, se ICTY snaží o potrestání zločinů páchaných na obou stranách konfliktu – poražených i vítězů. ICTY byl ustaven jako autonomní, neutrální, mezinárodní instituce, která je nezávislá na zájmech jakéhokoli státu nebo skupiny států. Přesto činnost tohoto tribunálu byla do značné míry ovlivněna neochotou spolupracovat ze strany zemí, kvůli kterým byl ustaven, tedy zejména Srbska, Chorvatska, a to i navzdory této povinnosti stanovené v čl. 29 Statutu tohoto Tribunálu. Důležitou roli při „donucení“ těchto států k předávání obviněných, poskytování svědků a důkazů, které jsou nezbytné pro vyšetřování a celý soudní proces, sehrály jednak hlavní žalobce Tribunálu a jeho strategie a samozřejmě tlak mezinárodního společenství, kde klíčovými aktéry byly zejména Spojené státy a Evropské unie. Srbsko a Chorvatsko pak mohly porovnávat výhody a nevýhody případné spolupráce v poměru ke svým aktuálním politickým a národním zájmům. Ty byly v počátcích ovlivňovány zejména jejich domácí politickou situací, tedy tím, že by spolupráce s ICTY mohla představovat ohrožení domácí politické stability.

---

¹²⁷ Česká televize, rozhovor s Matyášem Zrnem, odborníkem na bývalou Jugoslávii, 16. květen 2012, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/177003-zacal-proces-s-bosensky-m-ladicem/> (staženo 10.4.2013).

Za další důležitý faktor, který měl vliv na činnost ICTY, je možné považovat i jeho samotnou soft power,¹²⁸ tedy jakousi obecně vnímanou legitimitu být opatrovníkem spravedlnosti a zodpovědnosti pro velkou část mezinárodní komunity. Tato soft power může být také umocněna způsobem, jakým ICTY dosahuje svých cílů, aniž by se dopustil závažných chyb při výkonu své činnosti. Právě využívání této „moci přitažlivosti“ leží z velké části zejména na hlavním žalobci. Hlavní žalobce plní dvě důležité funkce. Jednak jako procesní právník shromažďuje důkazy, aby mohl usvědčit podezřelé z válečných zločinů a jako politický stratég manévruje prostřednictvím řady pokusů o spolupráci, aby dosáhl toho, že stát akceptuje jeho úlohu žalobce v soudní síni, tj. prokázání viny.^{129, 130} Byla to hlavně Carla Del Ponte, která působila na této pozici mezi lety 1999-2007 a podařilo se jí obžalovat a předvést do Haagu přes 90 osob zainteresovaných v balkánském konfliktu.

Přesto názory na ICTY ze strany „obviněných“ států byly nejen z počátku záporné. Haagský tribunál musel čelit kritikám, že není objektivní, protože většina obžalob byla vydána na občany srbské národnosti, méně pak Chorvatů a nejméně bosenských Muslimů. Například Radovan Karadžić označil proces s jeho osobou před ICTY za politický a dokonce i bojkotoval některá soudní stání. Je pravdou, že velké množství obviněných pochází z řad Srbů, kteří jsou obecně považováni za ty, kteří mají největší podíl na rozpoutání konfliktu, nicméně trestu neunikla, jak již bylo uvedeno, ani řada Chorvatů (včetně bosenských Chorvatů), kteří směrem k ICTY využívali stejných argumentů jako Srbové. Několik procesů proběhlo i s bosenskými Muslimy, později také kosovskými Albánci v souvislosti s událostmi v Kosovu.

Haagský tribunál rovněž čelil výtkám, že je nad finanční a logistické možnosti OSN a že je ve svém konání příliš pomalý. To souviselo se skutečností, že ICTY v době založení nezadržoval žádné podezřelé a Statut neumožňoval zahájení soudního řízení v nepřítomnosti obžalovaného. Tribunál navíc neměl k dispozici vlastní donucovací

---

¹²⁸ S termínem „soft power“ přišel v 90. letech přední americký politolog Joseph Nye v souvislosti s analýzou americké zahraniční politiky. Nye rozlišuje „hard power“ (vojenská a ekonomická moc) a „soft power“ (moc přitažlivosti), kterou označuje jako schopnost dosáhnout toho, co chceme prostřednictvím přitažlivosti, nikoliv za použití donucení nebo násilí.

¹²⁹ Peskin: 2008, str. 235-238.

¹³⁰ Na pozici hlavních žalobců Mezinárodního trestního soudu pro bývalou Jugoslávii se vystřídalo pět osobností. V letech 1993-1994 Ramon Escovar Salom, 1994-1996 Richard J. Goldstone, 1996-1999 Louise Arbour, 1999-2007 Carla Del Ponte, 2008-nyní Serge Brammertz.

jednotky, které by byly schopné obviněné nalézt a předvést.¹³¹ Čehož „zneužívalo“ například Srbsko, které ještě ani v roce 2007 nesplnilo povinnost zadržet a předat Tribunálu pro bývalou Jugoslávii čtyři klíčové obviněné osoby (Karadžič, Mladič, Hadžić a Župljanin).¹³²

V současné době (stav k 7. 5. 2013) je ICTY ve fázi, kdy z celkem 161 osob, které byly obžalovány, už jen s 12 probíhá prvoinstanční řízení a se 13 bude vedeno odvolací řízení. Všechny ostatní případy již byly ukončeny.¹³³

Ve výroční zprávě Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii z července 2012 prezident haagského tribunálu vyzdvihuje přínos ICTY. Tribunál, dle jeho názoru, přispěl k rozvoji právních norem mezinárodního trestního práva a udržování míru a stability v zemích bývalé Jugoslávie. Také má za to, že úspěch tribunálu podtrhuje skutečnost, že všech 161 obviněných bylo předvedeno. ICTY se také podle slov jeho prezidenta těší dobré pověsti díky procesní spravedlnosti a nestrannosti.¹³⁴

Význam haagského tribunálu (stejně jako tribunálu pro Rwandu) spočívá podle profesora Šturmy také v tom, že „oba přispěly k rehabilitaci mezinárodního trestního soudnictví.“¹³⁵ Oba jsou „fungujícími mezinárodní orgány, které aplikují platné mezinárodní právo. Oba statuty (ICTY i ICTR) i judikatura tribunálů mají nespornou zásluhu na rozvoji materiálních i procesních pravidel mezinárodního práva trestního. Zároveň jde o poměrně pružný a účinný prostředek, jak může mezinárodní společenství reagovat na nejkřiklavější porušování mezinárodního humanitárního práva v konfliktech, k nimž dochází v různých částech světa.“¹³⁶

Mezinárodní reputace ICTY získala na vážnosti po Daytonských dohodách, i když stále musel usilovat o získání adekvátní finanční a politické podpory od OSN a

---

¹³¹ Piknerová, Naxera: 2011, str. 171.

¹³² Malenovský, J.: *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště právu českému*. Páté, podstatně upravené a doplněné vydání. Doplněk, Brno, 2008, str. 278.

¹³³ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Key Figures of ICTY Cases*, 15. duben 2013, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/Cases/keyfigures/key_figures_en.pdf (staženo 7. 5. 2013).

¹³⁴ *Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, A/67/214-S/2012/592, 1. srpen 2012, dostupné na: http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2012_en.pdf (staženo 26.9.2012).

¹³⁵ Šturma: 2002, str. 111.

¹³⁶ Šturma: 2002, str. 111.

Západu. Postupem času byl ovšem vnímán jako hlavní nástroj, který má napomoci poválečné stabilitě a usmíření na Balkánském poloostrově. V tomto ohledu byly chorvatské a srbské pokusy ICTY zdiskreditovat vnímány jen jako sobecké snahy vyhnout se stíhání.

Postupně získaná podpora mezinárodního společenství přispěla k vlastní činnosti Tribunálu. Jak již bylo uvedeno, zejména dva důležité mezinárodní aktéři, Spojené státy¹³⁷ a Evropská unie, sehráli klíčovou roli při „donucení“ Srbska a Chorvatska spolupracovat. Politické a finanční motivy byly nezpochybnitelným faktorem, který ovlivnil vztah balkánských zemí ke kooperaci při vyšetřování a potrestání závažných porušení mezinárodního humanitárního práva na konci 20. století na evropském kontinentě. Přestože je možné uvedené finanční motivy vnímat negativně a rozporuplně, jsou častým a fungujícím nástrojem nejen v rámci mezinárodní politiky. Důležitá a zásadní byla také společná strategie hlavního žalobce ICTY a Evropské unie, kdy případné budoucí členství Chorvatska a Srbska v Evropské unii, bylo podmíněno právě ochotou vyšetřit balkánské válečné zločiny, nalézt a předat osoby, na které byly vydány zatýkací rozkazy. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii se tak mohl pokusit naplnit funkci, ke které byl z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN v roce 1993 ustaven. Jak se své úlohy skutečně zhostil, jestli přivedl válečné zločince ke spravedlnosti a spravedlnost k obětem a dokázal tak, že skončila éra beztrestnosti, bude možné zanalyzovat až s odstupem času, po vynesení rozsudků nad posledními obviněnými a zároveň osobami považovanými za hlavní strůjce balkánského konfliktu – Mladičem, Karadžičem a Hadžičem. Tedy poté, kdy dojde k úplnému ukončení činnosti ICTY.

---

¹³⁷ V devadesátých letech Západ a zejména Spojené státy měly prozatím malý zájem na přinucení Chorvatska ke spolupráci s ICTY. Důvodem byl „tichý souhlas“ USA s provedením chorvatských etnických čistek vůči srbskému obyvatelstvu v roce 1995.

3. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (International Criminal Tribunal for Rwanda / ICTR) byl ustaven na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN v listopadu 1994 jako reakce na krveprolití téhož roku probíhající mezi kmeny Hutu a Tutsi na území Rwandy a sousedních států.¹³⁸

3.1 Rwandský konflikt

Rwanda byla jednou z afrických zemí, na jejímž území se v souvislosti s dekolonizací¹³⁹ rozpoutaly nepokoje mezi jednotlivými kmeny. Ještě předtím, v roce 1959, zde proběhla revoluce organizovaná kmenem Hutu poté, kdy Tutsiové ztratili svou pozici jako belgickými kolonizátory privilegovaná skupina.¹⁴⁰ Již tehdy docházelo k masakrům na tutsijské populaci, které nebyly potrestány. Mnoho Tutsiů před vlnami těchto masakrů uteklo do sousedních zemí, zejména Ugandy, kde žili jako občané druhé kategorie. V polovině osmdesátých let hutuská vláda v Kigali oznámila, že Rwanda je přelidněna natolik, že nemůže akceptovat repatriaci 600 000 Tutsiů žijících v exilu. V roce 1990 začala občanská válka po invazi tutsijské Rwandské vlastenecké fronty (Rwandan Patriotic Front / RPF) na severu Rwandy. O tři roky později, v roce 1993, byly podepsány Arušské dohody, které měly konflikt ukončit a nastolit mír.¹⁴¹ Z rozhodnutí Organizace spojených národů byla na podzim téhož roku vyslána do postižené oblasti mírová operace UNAMIR^{142, 143}, která rovněž měla přispět ke sblížení stran konfliktu. Těmi tedy byly jednak vládní orgány v čele s prezidentem Habiyarimanou a jejich ozbrojené vojenské i polovojskové síly,

¹³⁸ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955, S/RES/955 (1994): Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, 8. listopad 1994.*

¹³⁹ Oficiální vyhlášení nezávislosti Rwandy se datuje k 1. červenci 1962. V rámci kolonizace byla Rwanda na berlínském kongresu v letech 1884-1885 přidělena Německu a stala se spolu s Burundi součástí Německé východní Afriky. Po první světové válce, v roce 1923, byla jako mandátní území Společností národů předána pod belgickou správu. Pod belgickou nadvládou tak setrvala téměř čtyřicet let. Zdroj: Bell-Fialkoff, A.: *Etnické čistky*, Práh, Praha, 2003, str. 197.

¹⁴⁰ Hutuové tvořili cca 89% populace Rwandy a Tutsiové cca 10%. Před rozpoutanou genocidou měla Rwanda cca 8 miliónů obyvatel. Zdroj: Bell-Fialkoff: 2003, str. 195.

¹⁴¹ Peskin: 2008, str. 156-157.

¹⁴² *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 872, S/RES/872 (1993): Rwanda – rozhodnutí o zřízení „United Nations Assistance Mission for Rwanda“ (UNAMIR), 5. říjen 1993.*

¹⁴³ Peacekeepingová mise UNAMIR byla původně ustavena na šest měsíců, aby pomohla implementovat mírové dohody podepsané rwandskými stranami 4. srpna 1993. Mandát mise a také početní stav byly upravovány s ohledem na tragické události – genocidu a měnící se situaci v zemi. Mise UNAMIR působila ve Rwandě od října 1993 do března 1996. Zdroj: Organizace spojených národů, Completed Peacekeeping Missions: UNAMIR, dostupné na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamir.htm> (staženo 10.12.2012).

kteře byly tvořeny většinou příslušníky kmene Hutu. Na druhé straně se nacházela Rwandská vlastenecká fronta složená z příslušníků kmene Tutsi.¹⁴⁴

V dubnu roku 1994 při leteckém neštěstí zahynuli prezidenti Rwandy a Burundi. Následně extremisté patřící do kmene Hutu ve rwandské armádě a policii začali soustavně vraždit příslušníky minoritního kmene Tutsi, stejně tak umírněné soukmenovce Hutu.¹⁴⁵ Za podpory rozhlasové stanice Radio télévision des mille collines / RTML a její propagandy, která mimo jiné popisovala Tutsie jako „šváby“,¹⁴⁶ zahynulo během deseti týdnů 800 000 lidí z celkové sedmimilionové (*dle některých jiných zdrojů osmimilionové – pozn. autorky*) rwandské populace.¹⁴⁷ Je velmi pravděpodobné, že probíhající systémové vraždění bylo předem naplánované. Již před zmiňovaným leteckým neštěstím nevládní organizace a mírové jednotky OSN informovaly o tom, že existují indicie, že by mohlo dojít ke genocidě na minoritním obyvatelstvu Rwandy příslušejícímu ke kmenu Tutsi. Po zmíněném leteckém neštěstí začalo okamžitě vraždění Tutsiů. Podle všeho tedy předem připravované (na základě seznamů jmen, adres, SPZ aut Tutsiů v Kigali) za pomoci zbraní, které si Hutuové už dlouho hromadili.¹⁴⁸

Ze strany Hutuů byla nejhorší polovojenská organizace Interahamwe. Jak uvádí K. Kovanda: „Během dvaceti minut po letecké katastrofě byly v Kigali zataraseny silnice. Příslušníci Interahamwe kontrolovali doklady pasažérů všech vozidel. Ti, kteří měli v dokladech vyznačeno „Tutsi“, byli vyvlečeni a pobiti. Už během prvních pár hodin bylo vyvražděno několik tisíc Tutsiů“.^{149, 150}

Reakce mezinárodního společenství na rwandské události byla ovlivněna zejména stále ještě čerstvou zkušeností ze Somálska. V říjnu roku 1993 se mírová operace

---

¹⁴⁴ Kovanda, K.: *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994.*

In *Mezinárodní vztahy 3/2004*, ÚMV, Praha, str. 46.

¹⁴⁵ Během prvních dnů byla zavražděna například premiérka a další členové vlády, kteří patřili mezi umírněné příslušníky kmene Hutu.

¹⁴⁶ Wood, W. B.: *Geographic Aspects of Genocide: A comparison of Bosnia and Rwanda.*

In *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, Vol. 26, No. 1 (2001) str. 66.

¹⁴⁷ Karns, M. P., Mingst, K. A.: *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance.* Lynne Rienner Publishers, 2004, str. 451.

¹⁴⁸ Kovanda: 2004, str. 49.

¹⁴⁹ Kovanda: 2004, str. 49.

¹⁵⁰ Tutsiové se navíc lišili od Hutuů i svým fyzickým vzhledem (antropologický typ, vysoká, vytáhla postava) Zdroj: Zahradníková, J.: Rwanda: etnické konflikty trochu jinak. In *Mezinárodní politika* roč. 25, č. 2/2001, ÚMV, Praha, str. 18.

v Somálsku stala zejména pro Spojené státy hororem. USA zde ztratily osmnáct vojáků, a díky televizním přenosům svět mohl sledovat, jak těla těchto vojáků byla vláčena somálským Mogadišem za neskrývané radosti přihlížejících. Z toho důvodu se americká supervelmoc stala velmi rezervovanou ke všem mírovým operacím. Zejména těm, ve kterých měla své zástupce.

Klíčoví hráči ze stálé pětky Rady bezpečnosti se tedy nechtěli v konfliktu moc angažovat. Jednalo se přece o vnitrostátní, nikoli mezinárodní konflikt. K řešení takovýchto věcí neměla Rada bezpečnosti mandát, mohlo být výmluvou, kterou si mocnosti ospravedlňovaly svojí neúčast na zabránění krveprolití na tomto africkém území. Jediná důležitá věc byla, jak se postarat o cizince a misi UNAMIR. V prvních chvílích konfliktu bylo totiž povražděno na deset belgických parašutistů z této mise. S ohledem na mírové poslání měla UNAMIR velmi slabý mandát a lehkou výzbroj. Z uvedených důvodů se Belgie rozhodla pro stažení svých mužů z této mise, kteří navíc byli vybaveni nejlépe.¹⁵¹

Jednání o Rwandě v Radě bezpečnosti, ve které smutnou shodou okolností byla nestálým členem v té době i Rwanda, reprezentována velvyslancem – příslušníkem kmene Hutu (který měl ve věci samozřejmě jasno, za všechno mohli Tutsiové), byla zdoluhavá a doplněna nedostatečnou informovaností ze Sekretariátu. Rozhodování Rady bezpečnosti bylo dlouho ovlivněno pouze obavami o vojáky mise UNAMIR a zájmy některých svých klíčových členů. Postavení se k masovému vraždění ve Rwandě z pozice tělesa odpovědného za mír a bezpečnost ve světě dlouho nebylo na pořadu dne. Proto nejprve došlo ke stažení části vojáků mise UNAMIR „do zálohy“ do východní Afriky. Ve Rwandě zůstalo pouhých 270 členů mise.¹⁵² Zfanatizovaní Hutuové tak měli volné ruce ke své „práci“.¹⁵³

Organizace spojených národů ukázala svou tehdejší tvář i v souvislosti s incidentem, který proběhl v hotelu Des Mille Collines v Kigali, který byl zároveň věrně zachycen ve filmu „Hotel Rwanda“ natočeném podle knihy, kterou napsal právě manažer zmíněného hotelu. Ten poskytl azyl stovkám Tutsiů, kteří prchali před vojáky z kmene Hutu a jejich mačetami. Hotel byl hlídán jednotkou OSN. Její velitel,

---

¹⁵¹ Kovanda: 2004, str. 50.

¹⁵² Kovanda: 2004, str. 51-54.

¹⁵³ Slovem „práce“ Hutuové skutečně označovali vraždění a páchaní násilností na tutsijské populaci.

plukovník Oliver, žádal Kofiho Annana, tehdy zodpovědného za vojska OSN, o posilu. Ten celou jednotku naopak z Rwandy odvolal.¹⁵⁴

V době, kdy Rada bezpečnosti řešila „problém Rwanda“, jedním z nestálých členů byla i Česká republika. Radě bezpečnosti se podařilo vydat rezoluci až po šesti týdnech od počátku rwandského krveprolití, kdy došlo k rozhodnutí, že se mise UNAMIR do Rwandy vrátí v počtu 5 500 mužů a bude jí posílen i mandát. Dále došlo k uvalení zbrojního embarga na Rwandu. Nepochopitelné bylo, že rozhodování o této rezoluci se účastnil i zástupce Rwandy - ministr zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce hutuské „dočasné vlády“ - Jérôme Bicomupaka. Ten byl později obviněn z genocidy nově ustaveným Mezinárodním trestním tribunálem pro Rwandu.¹⁵⁵

Hutuské vraždění menšinových Tutsiů trvalo až do června. Poté začalo postupně slábnout. K tomu přispěla i tutsijská Rwandská vlastenecká fronta, která bojovala proti Hutuům. Na přelomu května a června se jí podařilo dobýt hlavní město Kigali. V té době začala být v Radě bezpečnosti aktivní Francie, která nabídla, že by uskutečnila vlastní operaci, která by chránila ohrožené civilní obyvatelstvo Rwandy. „Francouzská“ operace Tyrkys byla schválena Radou bezpečnosti¹⁵⁶ a až poté se ukázal skutečný důvod Francie tuto operaci podniknout. K. Kovanda uvádí: „Ukázalo se, že Francie byla velmi znepokojena nezadržitelným postupem RPF v zemi a že měla veliké obavy o osud svých chráněnců z řad hutuských představitelů. Operace Tyrkys tedy hutuským hrdlořezům v podstatě proklestila cestu, aby ze země unikli hlavně na sousední území Zairu, dnes Demokratické republiky Kongo (The Democratic Republic of Congo / DRC). A řada francouzských vojáků byla šokována, když si po příchodu do země uvědomila, koho že to vlastně má ochraňovat.“¹⁵⁷

Na některých místech Rwandy boje stále pokračovaly. Nicméně vítězem tohoto krveprolití se stala Rwandská vlastenecká fronta, tedy Tutsiové. Hutuové se svou prozatímní vládou, vojskem a Interahamwe byli na útěku z Rwandy do sousedních

---

¹⁵⁴ Červenka, Z.: *Afrika – kontinent, který nás zklamal*. In *Mezinárodní politika* 5/2007, roč. 31, ÚMV, Praha, str. 6.

¹⁵⁵ Kovanda: 2004, str. 54-59.

¹⁵⁶ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 929, S/RES/929 (1994): UN Assistance Mission for Rwanda, 22. června 1994.*

¹⁵⁷ Kovanda: 2004, str. 60.

států. Mezinárodní společenství v čele s Radou bezpečnosti stálo před posledním úkolem – jak potrestat viníky tohoto konfliktu. V listopadu 1994 se Rada bezpečnosti usnesla na rozhodnutí ustavit trestní tribunál, který by rwandské hrdlořezy potrestal.¹⁵⁸

3.2 Ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu vznikl v roce 1994 jako reakce mezinárodního společenství na krveprolití, které probíhalo během občanské války na území Rwandy.¹⁵⁹ Tento vnitrostátní konflikt byl vyvolán ze strany extremistů z kmene Hutu, kteří byli posíleni presidentskou gardou, vojskem a policií. Jejich snahou byla „likvidace“ menšinových Tutsiů a (minimálně na počátcích konfliktu) rovněž umírněných Hutuů na území Rwandy a také na cizím území sousedních států, kam se oběti uchýlily z obavy fyzické likvidace. Jednalo se o téměř dva miliony uprchlíků.¹⁶⁰

Přestože ICTR vznikl (obdobně jako ICTY) na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN (rezoluce č. 955 ze dne 8. listopadu 1994), za tímto rozhodnutím již nestála jednomyslnost velmocí. Jak uvádí Čepelka a Šturma: „Čína se totiž zdržela hlasování, čímž sice nezmařila přijetí rezoluce, jež tribunál ustavila, ale také tím dala najevo, že by tak mohla učinit příště, a to při vytváření dalších ad hoc trestních tribunálů, které světová veřejnost naléhavě očekává, neboť i v jiných zemích probíhalo či probíhá porušování kogentní ochrany lidských práv“.¹⁶¹

Sídlem Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu se stala Arusha, hlavní město Tanzanie, na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 977.¹⁶² Tento tribunál bývá označován jako dvojče jugoslávského tribunálu. V mnohém kopíruje jeho Statut a

---

¹⁵⁸ Během rwandské genocidy zahynulo na 800 000 lidí (cca 10% populace) zejména z řad menšinových Tutsiů. Většina zahynula brutálním způsobem po útoku mačetou nebo jinými tupými zemědělskými nástroji ze strany extremistických Hutuů. Možností, kde se v této lidnaté zemi ukrýt, bylo velmi málo. Úkryt tentokrát neposkytly ani kostely. V několika z nich, kde byli Tutsiové schováni, došlo k masakrům desítek tisíc příslušníků tohoto kmene. Zdroj: Peskin: 2008, str. 155.

¹⁵⁹ V době rozhodování o ustavení tribunálu byla Rwanda nestálým členem Rady bezpečnosti. Protože měla výhradu kvůli umístění soudu a nemožnosti udělení trestu smrti, hlasovala proti jeho ustavení.

¹⁶⁰ Čepelka, Č., Šturma, P.: *Mezinárodní právo veřejné*. Nakladatelství Eurolex Bohemia, Praha, 2003, str. 724.

¹⁶¹ Čepelka, Šturma: 2003, str. 725.

¹⁶² *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 977, S/RES/977 (1995): Určení sídla Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, 22. únor 1995.*

využívá i některých jeho orgánů – žalobce a odvolací instanci. Součinnost obou tribunálů je zajišťována pomocí Bureau de liaison (Styčný úřad) v Haagu.¹⁶³

Zásadním rozdílem mezi tribunály ICTY a ICTR je bezesporu povaha konfliktů, na základě kterých byly oba tribunály zřízeny. V případě Rwandy se jednalo o systematické porušování kogentní ochrany lidských práv v rámci vnitrostátního konfliktu (občanské války). Zřízením ICTR tak došlo k historicky prvnímu mezinárodnímu stíhání porušování řečené kogentní normativity i během vnitrostátního konfliktu. Dosud se toto považovalo za vnitřní záležitost každé země a potrestání příslušelo pouze vnitrostátním soudům. Statut ICTR tuto skutečnost ošetřil explicitně vyjádřenou formulací věcné jurisdikce v čl. 2 až 4 pro postih genocidia, zločinů proti lidskosti a porušení společného čl. 3 Ženevských úmluv (1949), a Dodatkového protokolu II (1977).¹⁶⁴

Další rozdíl mezi jugoslávským a rwandským tribunálem se týká územní a časové příslušnosti. Jurisdikce rwandského tribunálu se vztahuje na území Rwandy a na území sousedních států, pokud jde o zločiny tam spáchané rwandskými občany. Druhý rozdíl se týká časové příslušnosti, která je u ICTR omezena na zločiny, které byly spáchané v roce 1994 (od 1.1. do 31.12.). Tribunál pro bývalou Jugoslávii ji má vymezenou pouze začátkem (od 1.1. 1991).¹⁶⁵

3.3 Rwandský tribunál a jeho dosavadní činnost

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu vznikl z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN v roce 1994. Jednalo se v krátké době o již druhý ad hoc trestní tribunál. Jeho úkolem bylo vyšetřit a přivést před spravedlnost viníky a osoby zodpovědné za ukrutnosti páchané na území Rwandy a také na území sousedních států proti (zejména) příslušníkům kmene Tutsi v roce 1994. Vzhledem k tomu, že právě Tutsiové, kteří byli oběťmi a zároveň vítězové tohoto konfliktu, převzali vedení země, předpokládalo se, že spolupráce Rwandy s novým soudním tělesem bude mnohem jednodušší, než tomu bylo v případě Chorvatska a Srbska ve vztahu k ICTY. Skutečnost byla často poněkud jiná navzdory tomu, že ICTR mohl být vnímán jako

---

¹⁶³ Čepelka, Šturma: 2003, str. 724.

¹⁶⁴ Čepelka, Šturma: 2003, str. 724-725.

¹⁶⁵ Šturma: 2002, str. 102.

spravedlnost vítězů. I když hlavní žalobkyně Carla Del Ponte se samozřejmě chtěla zaměřit i na zločiny páchané ze strany Rwandské vlastenecké fronty, tedy vítězných Tutsiů, vůči kterým byla celá genocida původně rozpoutána. Tato skutečnost se stala hlavní příčinou blokování jakékoli spolupráce ze strany rwandské vlády. I když ke snahám o prošetřování Tutsiů došlo i dalším hlavním žalobcem ICTR, faktem je, že žádný z Tutsiů před rwandský tribunál nakonec postaven nebyl.

Vztah rwandské vlády k ICTR doprovázela nedůvěra a zášť, která tak práci Tribunálu komplikovala. Navíc Rwanda často usilovala o to, aby zejména hlavní viníci konfliktu byli souzeni před národními soudy. V tomto ohledu sehrála důležitou úlohu skutečnost, že ve Rwandě v případě prokázání viny mohly být tyto osoby odsouzeny k trestu smrti.

Až tři roky po ustavení ICTR, v roce 1997, putovali do Tanzanie první obvinění. Zároveň na konci roku 1996 byly zahájeny procesy před národními soudy ve Rwandě.¹⁶⁶ Ty do roku 2001 soudily 5310 případů genocidy z roku 1994. ICTR do té doby uzavřel pouhých devět případů. Přesto stíhání obviněných z řad vysoce postavených vládních činitelů a architektů konfliktu rwandská vláda neměla pod kontrolou, protože většina z nich z Rwandy uprchla do utečeneckých táborů ve východním Zairu a na další různá místa na území Afriky. Někteří utekli i do Evropy. Rwandské vládě bylo jasné, že v tomto ohledu je závislá na mezinárodní komunitě, protože sama by nebyla schopna zajistit vydání takto vysoce postavených obviněných ze zemí, do kterých uprchli. Jednalo se například o již zmíněný Zair nebo Keňu, tedy země, které sympatizovaly s bývalým režimem kmene Hutu. Dalším důvodem pro nevydání obviněných z uvedených zemí byla skutečnost, že Rwanda praktikovala trest smrti. Rwanda zároveň neměla uzavřené smlouvy o extradici s velkým počtem států.¹⁶⁷ Proto bylo pochopitelné, že Rwanda na jedné straně měla zájem na vytvoření tribunálu, který by měl pravomoc a nástroje, jak dosáhnout vydání těchto osob k trestnímu stíhání. Na druhé straně vytvořený tribunál ale minimálně zpočátku neodpovídal představám vládní Rwandské vlastenecké fronty. Spolupráci s Tribunálem tak doprovázelo několik krizí.

---

¹⁶⁶ Procesy před národními soudy ve Rwandě začaly až v roce 1996, tedy až dva roky po skončení konfliktu, protože tak dlouho trvala obnova zničeného soudního systému. V té době „čekalo“ na procesy již 100 000 podezřelých z páchaní zločinů během proběhlé genocidy.

¹⁶⁷ Peskin: 2008, str. 157-158.

3.3.1 Případ Théoneste Bagosora

Podobně jako balkánský konflikt, i rwandská genocida má své hlavní strůjce a architekty. Jakýmsi „Miloševičem“ Rwandy může být označen Théoneste Bagosora, který během genocidy zastával vysokou pozici na Ministerstvu obrany. V souvislosti s výsledky konfliktu uprchl spolu s několika blízkými spolupracovníky do Kamerunu. Existovala podezření, že právě Bagosora měl významný podíl na zabití deseti belgických vojáků mise UNAMIR na počátku konfliktu. Proto na něj Belgie vydala mezinárodní zatýkácký rozkaz. Zároveň samotná Rwanda žádala o jeho extradici, aby mohl být souzen národním soudem v Kigali.¹⁶⁸ Bagosorovo vydání žádal i hlavní žalobce ICTR Goldstone, který Bagosoru chtěl postavit před novou spravedlnost v Arushe.¹⁶⁹ ICTR měl podle Statutu přednost před národní jurisdikcí, přestože Rwanda o jeho zatčení usilovala dříve. Právě toto se stalo důvodem napětí mezi Rwandou a žalobcem ICTR. Ve Rwandě by totiž Bagosora mohl dostat i trest smrti. Žalobce ICTR byl ale neústupný s tím, že kdyby nechal Bagosoru stíhat v Kigali, bylo by to obdobné, jako kdyby Miloševiče přenechal soudcům v Bělehradě.¹⁷⁰ Bagosora a tři další obvinění byli předáni ICTR v lednu 1997. Proces byl zahájen v roce 2002. Rozsudek byl vyneseno o šest let později. Jako hlavní viník rwandské genocidy, kterému byl prokázán zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny, byl odsouzen na doživotí.¹⁷¹ Proti rozsudku se odvolal. O tři roky později, v roce 2011, odvolací senát Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu původní trest snížil na 35 let odnětí svobody.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Peskin, str. 173.

¹⁶⁹ Obžaloba potvrzena 10. srpna 1996. Zatčen byl v Kamerunu a Tribunálu byl předán 23. ledna 1997. Zdroj: Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *Annual Report of the International Criminal Tribunal for Rwanda*, A/52/582-S/1997/868, 6. červen 1997, dostupné na: <http://www.unict.org/Portals/0/English/AnnualReports/a-52-582.pdf>, (staženo 11.2. 2013).

¹⁷⁰ Peskin: 2008, str. 173.

¹⁷¹ Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu: *The Prosecutor v. Théoneste Bagosora et al., Case No. ICTR-98-41-T: Judgement and sentence*, 18. prosinec 2008, str. 574, dostupné na: <http://www.unict.org/Portals/0/Case/English/Bagosora/Judgement/081218.pdf> (staženo 11.2. 2013).

¹⁷² Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu: *Théoneste Bagosora, Anatole Nsengiyumva v. The Prosecutor, Case No. ICTR-98-41-A: Judgement*, 14. prosinec 2011, str. 260, dostupné na: <http://www.unict.org/Portals/0/Case/English/Bagosora/Judgement/111214-%20appeals%20Judgement.pdf> (staženo 11.2. 2013).

3.3.2 Případ Froduald Karamira

Navzdory případu s Bagosorou Rwanda stále usilovala o to, aby hlavní viníci proběhlé genocidy (Hutuové) byli souzeni v Kigali. Taková možnost se naskytla v souvislosti s Frodualdem Karamirou, bývalým vůdcem hutuské extrémistické strany s názvem „Demokratické republikánské hnutí“ (Mouvement démocratique républicain).¹⁷³ Ten se ukrýval až v Indii. Rwanda sice byla úspěšná se žádostí o jeho vydání zpět do válkou zničené země. Karamira se ovšem cestou do Rwandy, konkrétně poté, kdy jeho letadlo přistálo v Etiopii, pokusil uprchnout. To způsobilo, že se na něj zaměřil žalobce ICTY Goldstone a zažádal o jeho vydání ke stíhání před Tribunálem v Arushe. Karamirův osud byl z velké části v rukou právníků najatých jeho rodinou. Ti usilovali o to, aby byl vydán Tribunálu, nikoli Rwandě samotné. Důvodem samozřejmě bylo to, že ve Rwandě by mohl čelit mnohem tvrdšímu trestu. Zároveň Karamira usiloval o azyl v Etiopii. Rwandští představitelé ovšem nechtěli přijít o možnost soudit Karamiru na domácí půdě. Proto zaujali nekompromisní postoj vůči žalobci ICTR. Nechali se slyšet, že pokud bude Karamira postaven před Tribunál, Rwanda skončí s jakoukoli další spoluprací s touto institucí. Žalobce ICTR Goldstone tak změnil svůj postoj a Karamira zanedlouho putoval do Rwandy. Na počátku roku 1997 byl Karamira obviněn z proběhlé genocidy a o rok později byl veřejně popraven spolu s dalšími 21 odsouzenými.¹⁷⁴

V souvislosti s tímto případem hlavní žalobce ICTR Goldstone prohlásil, že neměl jinou možnost, než přenechat Karamiru rwandské národní jurisdikci. Pokud by tak neučinil, spolupráce Rwandy s ICTR by byla přerušena. Navíc Karamira nebyl tak důležitou osobou jako Bagosora, kterého v žádném případě nechtěl přenechat soudu v Kigali. Bagosora, jak již bylo uvedeno, byl považován za hlavního strůjce rwandské genocidy. Přesto se našli i tací, kteří měli za to, že i Karamira byl jedním z těch, kteří v konfliktu sehráli důležitou roli a měl být postaven před rwandský tribunál. Goldstonovo rozhodnutí mělo dvojí význam pro budoucnost. Na jedné straně si sice pravděpodobně „pojistil“ spolupráci s vládou Rwandskou

---

¹⁷³ Amnesty International, *Rwanda: 23 people sentenced to death, including Silas Munyagishali and Froduald Karamira*, 22. duben 1998, dostupné na <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1998/en/47d92c42-f880-11dd-b378-7142bfbe1838/afr470111998en.pdf> (staženo 26.2.2013).

¹⁷⁴ Peskin: 2008, str. 174.

vlasteneckou frontou, na druhé straně budoucí možné snahy ICTR stíhat další významné osoby zodpovědné za rwandské ukrutnosti mohly být rovněž marné.

3.3.3 Jean-Bosco Barayagwiza jako příčina krize ve vztahu ICTR - Rwanda

Jean-Bosco Barayagwiza byl v roce 1994, tedy v době probíhající genocidy, vysoce postaveným úředníkem rwandského Ministerstva zahraničních věcí a zároveň lídrem protitutsijské politické strany Koalice pro obranu republiky (Coalition pour la défense de la République). Byla mu přičítána vina za to, že využíval média k podpoře rychlého šíření genocidy a vraždění.¹⁷⁵ Odvolací senát Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu Barayagwizu propustil s tím, že nebude čelit žádnému procesu. Důvodem bylo několik procesních průtahů. Na to rwandská vláda ihned oznámila, že upustí od spolupráce s ICTR, dokud odvolací senát nezmění své rozhodnutí. Přerušení spolupráce ze strany Rwandy by mimo jiné znamenalo, že svědkům z Rwandy by bylo zabráněno cestovat k soudu do Tanzanie a probíhající případy by byly pozastaveny. Rwanda nebyla jediná, kdo byl nespokojený s činností Tribunálu. Kritika vzešla i z řad samotných soudců tohoto soudního tělesa. K té se přidala i řada mezinárodních organizací zabývajících se lidskými právy. Situace se vyvíjela následovně: Carla Del Ponte se rozhodla navštívit své kanceláře v Tanzanii i ve Rwandě. Rwanda jí ale odmítla udělit vízum pro vstup do země, čímž dala najevo blokování spolupráce s ICTR. Carla Del Ponte tedy setrvala v Arushe (sídle rwandského tribunálu) do té doby, než odvolací senát ICTR oznámil, že se rozhodl uskutečnit soudní slyšení, aby mohlo dojít k přezkoumání rozhodnutí ve věci Barayagwiza.¹⁷⁶

Carla Del Ponte usilovala o to, aby odvolací senát skutečně Barayagwizův případ znovu otevřel. Tak se také nakonec stalo. S Barayagwizou měl být veden řádný soudní proces ovšem za následujících podmínek. Pokud bude shledán vinným, jeho trest bude zmírněn jako kompenzace za porušení jeho práv. Pokud vinným shledán nebude, dostane se mu finančního odškodnění. Na základě tohoto rozhodnutí rwandská vláda ihned obnovila svou spolupráci s Tribunálem.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ The Hague Justice Portal, *Courts and tribunals: Barayagwiza, Jean Bosco*, dostupné na: <http://www.haguejusticeportal.net/index.php?id=8410> (staženo 11.2. 2013).

¹⁷⁶ Peskin: 2008, str. 177-181.

¹⁷⁷ Peskin: 2008, str. 182-183.

Soud s Barayagwizou a dalšími spoluobviněnými byl zahájen v říjnu 2000. Barayagwiza samozřejmě protestoval a nařkl Tribunál z toho, že je pouhým nástrojem tutsijské vlády. Proces trval tři roky. V roce 2003 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu vynesl pro všechny tři obviněné verdikt, který je odsoudil k doživotnímu vězení. V roce 2007 verdikt odvolacího senátu Barayagwizovi původní trest snížil na 32 let odnětí svobody.¹⁷⁸

3.3.4 Tutsiové a spravedlnost

Menšinová Tutsiové, kteří se stali vítězi rwandského konfliktu a převzali vedení země, byli považováni za oběti proběhlého krveprolití. Byli to oni, vůči kterým příslušníci kmene Hutu rozpoutali nevídanou genocidu. Nicméně i někteří Tutsiové z řad Rwandské vlastenecké fronty se dopouštěli činů, které by měly být Mezinárodním trestním tribunálem pro Rwandu prošetřeny. Tribunálem, který byl ustaven na základě principu, že budou potrestány zločiny páchané na obou stranách konfliktu (poražených i vítězů) tak, aby došlo ke vzájemnému usmíření mezi oběma znepřátelenými kmeny.

Do této nepopulární práce (prošetření případných zločinů ze strany Tutsiů) se chtěla pustit zdatná hlavní žalobkyně ICTR (a také ICTY) Carla Del Ponte. Té se sice na začátku roku 2000 podařilo obnovit spolupráci s rwandskou vládou poté, kdy odvolací senát ICTR oznámil, že Barayagwiza bude postaven před spravedlnost. Ochota spolupracovat ze strany Rwandy vzala opět za své, když Carla Del Ponte oznámila svůj záměr prošetřit stoupence z řad Rwandské vlastenecké fronty, kteří se mohli dopustit páchaní zločinů na civilistech z kmene Hutu. Rwandská vláda sice zprvu souhlasila se spoluprací s tímto vyšetřováním, nicméně její následný přístup ohrožoval nejen autonomii Tribunálu ale zároveň i jeho samotnou existenci. Rwanda totiž přestala spolupracovat i při vyšetřování a poskytování svědectví proti obžalovaným z kmene Hutu.^{179,180}

---

¹⁷⁸ Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *Cases/Barayagwiza, Jean Bosco (ICTR-97-19)*, dostupné na: <http://unictr.org/tabid/128/Default.aspx?id=19&mnid=4> (staženo 14.2.2013).

¹⁷⁹ Peskin: 2008, str. 187-188.

¹⁸⁰ Rwandská vláda trvala na tom, aby vojáci z řad Tutsiů byli postaveni výhradně před národní soudy. Argumentem bylo, že OSN nemá morální nárok na to, vyšetřovat a soudit armádní představitele z řad RPF, protože během probíhající genocidy byla pasivní a nekonala tak, jak měla. Zdroj: Peskin, 2008, str. 209.

Protože se ale blížil konec mandátu Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, Del Ponte se pro vyšetřování podezřelých z řad RPF rozhodla. Přesto se jí nedostalo podpory tak, jako v případě prošetření zločinů páchaných během balkánského konfliktu. Naopak, byla to Rwanda, nad kým byla v tomto případě držena ochranná ruka, a to i navzdory upozornění hlavní žalobkyně ICTR, že Rwanda svou nespoluprací porušuje mezinárodní právo. Místo Rwandy se ve špatném světle ocitl samotný Tribunál a Rwanda své pozice oběti zdatně využívala. Počet obětí ze strany Tutsiů se totiž v žádném případě nedal poměřovat s počtem těch, na kterých se zločinů dopustili Hutuové. I když v obou případech šlo samozřejmě o neuvěřitelná čísla. Podle Amnesty International bylo v dubnu až červenci 1994 zabito 60 000 hutuských civilistů ze strany RPF. Rozdíl byl ovšem v tom, že zločiny ze strany příslušníků kmen Hutu byly označeny za genocidu, tedy s cílem zlikvidovat jednu etnickou skupinu. Zločiny ze strany Tutsiů se takto charakterizovat nedaly. Přesto se mělo za to, že nešlo o ojedinělé případy. Také vraždění z jejich strany mělo být systematické. Nicméně vzhledem k počtu obětí v řádech několika set tisíc civilistů z kmene Tutsi, se nová rwandská tutsijská vláda těšila podpoře ze strany zejména Spojených států a Velké Británie – politické i ekonomické. Obě mocnosti neměly nejmenší zájem a důvod přinutit Rwandu ke spolupráci při vyšetřování Tutsiů.¹⁸¹ Tolik obávaná a nenáviděná Carla Del Ponte tak musela zvolit jinou strategii než tu, která se jí osvědčila na Balkánském poloostrově.

Až po dvou letech snah o spolupráci si Del Ponte „dovolila“ veřejně kritizovat rwandskou neochotu spolupracovat při vyšetřování ukrutností ze strany Rwandské vlastenecké fronty. Mezitím se rwandští představitelé naopak pustili do protiútoků. Pokusili se zabránit získání diplomatické podpory hlavní žalobkyni ICTR tím, že poukazovali na pomalost soudních procesů a administrativní nedostatky Tribunálu. Navíc rwandská vláda do svých „akcí“ proti Tribunálu zapojila i civilní tutsijské obyvatele, pozůstalé a oběti proběhlé genocidy.¹⁸²

K diskreditaci rwandského tribunálu přispěly ve stejné době i jiné události. Bylo zjištěno, že na pozici defence investigator u ICTR působí několik osob z kmene Hutu, které měly podíl na proběhlé genocidě. Po tomto odhalení byly obviněny a postaveny před spravedlnost. Další a možná ještě více nepochopitelná událost

---

¹⁸¹ Peskin: 2008, str. 191-194.

¹⁸² Peskin: 2008, str. 194.

doprovázela svědectví jedné oběti znásilnění z roku 1994, když se během soudního přelíčení panel soudců začal smát.¹⁸³ Přestože se soudci toto selhání snažili později vysvětlit, je pochopitelné, že důvěra a zejména respekt vzal v tomto ohledu za své.

Počátkem roku 2002 tak byla ve Rwandě rozpoutána ještě silnější kampaň, jejímž cílem bylo, aby přeživší Tutsiové bojkotovali jakoukoli spolupráci s ICTR. Sílil i tlak na vládu, aby se snažila Tribunál zdiskreditovat, a aby se pokusila odvrátit mezinárodní pozornost od skutečnosti, že Rwanda stále odmítá spolupracovat s Carlou Del Ponte na poskytování důkazů a prošetření případných zločinů ze strany Rwandské vlastenecké fronty.¹⁸⁴

Okolnosti týkající se spolupráce Rwandy s Mezinárodním trestním tribunálem byly ovlivněny i samotnou situací ve Rwandě. Ta byla vedena Rwandskou vlasteneckou frontou, která sice byla v zahraničí vnímána jako skupina těch, kteří se stali přeživšími svědky rwandské genocidy. Skutečnost ovšem byla taková, že nejvyšší vládní představitelé patřili mezi Tutsije, kteří žili dlouhou dobu v exilu, zejména v Ugandě nebo jiných anglofonních afrických státech. Proto nebyli přímými svědky a oběťmi proběhlé genocidy. Právě těm však bylo umožněno politicky nebo ekonomicky se angažovat v postkonfliktní Rwandě. Tutsiové, kteří byli skutečnými oběťmi proběhlé genocidy, tuto možnost povětšinou neměli. Tato situace vedla nutně k vnitropolitickým změnám. Když se v roce 2002 ujali klíčových pozic Tutsiové „oběti“, došlo k tomu, že jejich vláda dokonce bránila svědkům z jejich řad cestovat k Tribunálu do Tanzanie, což měl být protest proti rozhodnutí Carly Del Ponte vyšetřovat i příslušníky jejich etnika.¹⁸⁵

Kvůli patové situaci ve vztahu Rwanda ICTR se nakonec Rada bezpečnosti OSN rozhodla pro radikální řešení. V roce 2003 bylo rozhodnuto, že nadále už nebude působit jeden společný hlavní žalobce pro oba ad hoc tribunály, ale každý bude mít svého. Carla Del Ponte usilující o to, aby ICTR nebyl jen pouhou spravedlností vítězů, tak byla „odklizena“. Bylo pravděpodobné, že nikdo z Rwandské vlastenecké fronty nebude nikdy obviněn,¹⁸⁶ přestože základním principem, na kterém byly ad

---

¹⁸³ Peskin: 2008, str. 195.

¹⁸⁴ Peskin: 2008, str. 194.

¹⁸⁵ Peskin: 2008, str. 201-202.

¹⁸⁶ Allen, T.: *Trial Justice. The International Criminal Court and the Lord's Resistance Army*. Zed Books, London, 2006, str. 13.

hoc trestní tribunály ustaveny, bylo to, že jednotlivci ze všech stran ozbrojeného konfliktu podezřelí z vážných porušení mezinárodního humanitárního práva by měli být postaveni před spravedlnost a neměla by jim být poskytnuta žádná imunita, která by zabránila prošetření případných zločinů.

Nástupcem Carly Del Ponte na pozici hlavního žalobce rwandského tribunálu se stal Hassan Jallow.¹⁸⁷ Během svého působení na uvedené pozici ani po čtyřech letech, tedy v roce 2007, nevydal veřejně žádnou obžalobu na podezřelé z řad Rwandské vlastenecké fronty. Do celé kauzy ohledně RPF se v listopadu 2006 vložil francouzský investigativní soudce, když v Paříži vydal zatykače na devět blízkých spolupracovníků prezidenta Rwandy Kagameho po dlouhotrvajícím vyšetřování leteckého neštěstí s prezidentem Juvénalem Habyarimanou v roce 1994. Případ byl iniciován příbuznými členů francouzské posádky, kteří při neštěstí rovněž zahynuli. Vzhledem k tomu, že na samotného rwandského prezidenta se vztahovala diplomatická imunita, soudce Jean-Louis Bruguière apeloval na Mezinárodní trestní tribunál, aby prošetřil, zda-li se prezident Kagame nedopustil válečných zločinů. Doposud se mělo za to, že umírněného prezidenta Habyarimanu zabili extrémisté z kmene Hutu, aby měli záminku pro rozpoutání genocidy. Kagameho armáda pak jen bojovala, aby genocidu ukončila.¹⁸⁸

Reakce Rwandy na sebe nenechala dlouho čekat. Okamžitě přerušila s Francií diplomatické styky a vyhostila francouzského velvyslance. O pár dní později proběhly vládou organizované protifrancouzské protesty v hlavním městě Kigali. Prezident Kagame pak Francii označil za podporovatele genocidy.¹⁸⁹

Otázkou bylo, jestli uvedené události ovlivní hlavního žalobce Jallowa a vydá obžaloby na některé „zločince“ z řad RPF, kteří se měli dopustit ukrutností na civilistech z kmene Hutu. Ani tyto události však jeho postoj nezměnily. Celou situaci okomentoval jeden bývalý vyšetřovatel rwandského tribunálu: „Pokud zavřeme dveře Tribunálu, zamkneme je, zhasneme světla, aniž bychom podnikli cokoli ohledně Rwandské vlastenecké fronty, pak jsme nesplnili svou práci. Jen jsme

---

¹⁸⁷ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1505, S/RES/1505 (2003): Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, 4. září 2003.*

¹⁸⁸ Peskin: 2008, str. 229.

¹⁸⁹ Peskin: 2008, str. 229-230.

vyšetřovali poražené, tedy příslušníky kmene Hutu, ty, co způsobili genocidu. A vítěz odejde s vražděním na rukou. To není spravedlnost.“¹⁹⁰ Realitou Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu je, že žádný příslušník z kmene Tutsi před tuto spravedlnost skutečně postaven nebyl.

3.3.5 Současný stav činnosti

Stav aktivit Tribunálu ke dni 15.5. 2013 je následující: Doposud se tribunál zabýval celkem 93 případy, z toho proběhlo 55 prvoinstančních řízení s celkem 75 obviněnými. 10 případů bylo předáno národním jurisdikcím, soudní proces se třemi vysoce postavenými obviněnými, kteří jsou na útěku, proběhne před tzv. International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. Dvě obvinění byla stažena a tři obžalovaní zemřeli před zahájením nebo během procesu. Dokončení zbývajících odvolacích řízení se plánuje na rok 2014. Sedm osob již bylo propuštěno po vykonání trestu.^{191, 192}

Rozsudky rwandského tribunálu nad členy hutuské prozatímní vlády vytvořené po zahájení genocidy a některých vůdců Interahamwe jsou následující:¹⁹³

- J. Kambanda, premiér: trest odnětí svobody na doživotí;
- J. Bicomupaka, ministr zahraničních věcí: zproštěn obžaloby;
- A. Rwamakuba, ministr školství: zproštěn obžaloby;
- C. Bizimungu, ministr zdravotnictví: zproštěn obžaloby;
- A. Ntagerura, ministr dopravy: zproštěn obžaloby;
- J. Mugenzi, ministr obchodu: zproštěn obžaloby;
- J.-B. Barayagwiza, ředitel na Ministerstvu zahraničních věcí: trest odnětí svobody v délce 32 let;
- T. Bagosora, ředitel kabinetu na Ministerstvu obrany: trest odnětí svobody v délce 35 let;
- G. Rutaganda, Interahamwe: trest odnětí svobody na doživotí;

---

¹⁹⁰ Peskin: 2008, str. 230-231.

¹⁹¹ *Report on the completion strategy of the International Criminal Tribunal for Rwanda.*

5. listopad 2012, dostupné na: http://www.unict.org/Portals/0/English/FactSheets/Completion_ST/S-2012-836.pdf (5.12.2012).

¹⁹² Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *Status of Cases*, dostupné na: <http://www.unict.org/Cases/StatusofCases/tabid/204/Default.aspx> (staženo 15.5.2013)

¹⁹³ Tamtéž

O. Serushago, Interahamwe: trest odnětí svobody v délce 15 let;

Y. Munyakazi, Interahamwe: trest odnětí svobody v délce 25 let.

3.4 Význam Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, který byl založen z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN jako teritoriálně a časově omezená soudní instituce, jejíž úlohou bylo potrestat viníky rwandského konfliktu z roku 1994, samozřejmě sehrál (obdobně jako ICTY) důležitou úlohu pro rozvoj mezinárodního trestního soudnictví. Poprvé v historii došlo k tomu, že bylo mezinárodně postihováno hrubé porušování humanitárního práva ve vnitřním konfliktu, zároveň jeho rozsudky jsou významným přínosem pro obohacení některých skutkových podstat zločinů podle mezinárodního práva na základě interpretace Statutu prováděné Mezinárodním tribunálem v rámci jeho rozsudků.¹⁹⁴

Přesto se ICTR (obdobně jako ICTY) setkal i s poměrně tvrdými kritikami, které upozorňovaly na pomalost soudního řízení a vysokou finanční nákladnost. Bylo rovněž kritizováno „nevhodné“ umístění soudu v Arushe, hlavním městě Tanzanie, což bylo velmi nepohodlné a nákladné pro svědky, kteří k soudu museli cestovat z Rwandy přes čtyři africké země.¹⁹⁵ Velká geografická vzdálenost měla dle tvůrců Tribunálu vést k vyšší objektivitě a neutralitě soudců. Místo toho vedla k tomu, že „oddělila soudní řízení od lidí, kterým měla pomoci“.¹⁹⁶

I český právník, Robert Fremr, který působil jako soudce Mezinárodního trestního tribunálu ve Rwandě, vidí jak pozitiva, tak negativa: „Vidím úspěch v tom, že skutečně tady bylo pojmenováno zlo. Vše je zdokumentované, veškerá jednání jsou zachycena na videu. Sám ale vidím nedostatek v tom, že před Tribunálem nestál ani

---

¹⁹⁴ Podlahová, V.: *Zločiny proti lidskosti (nejvýznamnější historické události a jejich postih v praxi mezinárodních trestních tribunálů)*. In VIII. Studentská vědecká konference mezinárodního práva veřejného. Sborník studentských prací, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, str. 76.

¹⁹⁵ Karns, M.P., Mingst, K.A.: *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance*, Lynne Rienner Publishers, 2004, str. 93.

¹⁹⁶ Piknerová, Naxera: 2011, str.172.

jeden Tutsi, protože někteří se také dopouštěli zločinů, které před Tribunál patřily.“¹⁹⁷

Ustavení ICTR nebylo ve Rwandě z počátku přijímáno pozitivně. Poměrně ostrá slova vyšla z úst rwandského nejvyššího státního zástupce, který prohlásil: „Tribunál nebyl ustaven pro občany Rwandy. Byl ustaven, aby ulehčil svědomí západního světa za vinu a ve všem, co Tribunál koná, se toto prokazuje.“¹⁹⁸ Další kritika vzešla i od samotných občanů. Tribunál se podle nich příliš zaměřoval na zločiny spáchané pouze jednou etnickou skupinou a účelově přehlížel ostatní účastníky konfliktu. ICTR navíc neposkytoval dostatečnou ochranu svědkům, kteří před tribunálem vypovídali. Mnozí z nich čelili útokům a napadením, stejně jako jejich příbuzní nebo přátelé. Tyto útoky měly v mnoha případech i smrtelné následky.¹⁹⁹

I přes výše uvedené výtky se činnost Tribunálu postupně rozeběhla. Na rozdíl od ICTY, který na procesy s architekty konfliktu v bývalé Jugoslávii musel dlouho čekat. Théoneste Bagosora, který byl považován za hlavního viníka genocidy, byl jednou z prvních osob, která byla před nově ustavený tribunál postavena. Další činnost tribunálu ovlivnila skutečnost, že samotná rwandská vláda usilovala o to, aby další důležití viníci byli postaveni před národní soudy. Právě boj o možnost a pravomoc soudit rwandské „zločince“ a také snaha o to, aby vůbec byli pravděpodobní strůjci rwandské genocidy souzeni, byly příčinou několika krizí mezi rwandskou vládou a ICTR. Zásadní problém ve vzájemné spolupráci nastal, když se hlavní žalobkyně ICTR chtěla zaměřit na prošetření zločinů ze strany vítězné Rwandské vlastenecké fronty. V tom okamžiku Rwanda podnikla veškeré kroky, aby tomu zabránila. Zároveň se pokusila Tribunál zdiskreditovat.

I přesto před novou spravedlnost v Tanzanii byli postaveni vysocí státní představitelé, mediální manažeři, církevní představitelé, podnikatelé nebo dokonce rektor vysoké školy. K pozitivnímu vývoji v aktivitách Tribunálu napomohlo několik skutečností. Byl to jednak tlak na rwandskou vládu a zároveň ochota a zájem ze strany samotných rwandských představitelů válečné zločiny za každou cenu

---

¹⁹⁷ Česká televize, rozhovor s právníkem Robertem Fremrem, bývalým soudcem Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/190376-fremr-mezinarodnimu-trestnimu-soudu-chci-prinest-novy-vitr/?mobileRedirect=off> (29.11.2012).

¹⁹⁸ Karns, Mingst, 2004 (podle Power 2003: 47).

¹⁹⁹ Piknerová, Naxera: 2011, str. 172.

potrestat. Zásadním v tomto ohledu byl i fakt, že jurisdikce ad hoc tribunálů (ICTY a ICTR) je nadřazena národním soudům.

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu byl ze strany mnohých světových politiků vnímán jako klíčový pro zajištění míru a stability ve Rwandě a kdekoli ve střední Africe. Ve Rwandě (stejně jako v bývalé Jugoslávii) mezinárodní spravedlnost byla prezentována nejen jako morální závazek, ale také jako politická nutnost vedoucí k zabránění nových kol ozbrojeného konfliktu a ukrutností.²⁰⁰

Ustavení ICTR neslo důležité poselství i pro samotný africký kontinent, který je charakterizován velkým množstvím ozbrojených konfliktů. Bylo to poprvé v africké historii, kdy byly postaveny před spravedlnost osoby z řad politiků a armády zodpovědné za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva. Zároveň důležitý vzkaz pro ty, kteří by se podobných zločinů chtěli dopouštět v budoucnosti. ICTR se stal také prvním mezinárodním soudem, který kdy vynesl verdikt nad zločinem genocidy a stal se tak příkladem, který může být následován v jiných částech světa, kde rovněž dochází k páchání obdobných zločinů.

Přestože s existencí ICTR je spojeno mnoho negativních skutečností a svým způsobem i selhání, když se mu například nepodařilo „potrestat“ Rwandu za nesplnění povinnosti poskytnout plnou a okamžitou spolupráci při vyšetřování závažných zločinů podle mezinárodního práva a také vysvětlit mezinárodnímu společenství právní a politický závazek přivést podezřelé z řad vítězné tutsijské Rwandské vlastenecké fronty před spravedlnost, je nutné konstatovat, že i tak vykonal velké množství práce. Zajistil mnoho důkazů, provedl šetření velkého množství případů a postavil před spravedlnost zločince z řad vysoce postavených rwandských činitelů, kteří se zásadním způsobem provinili proti mezinárodnímu humanitárnímu právu na černém kontinentě v rámci vnitřního ozbrojeného konfliktu, během kterého zahynula desetina populace jedné země. Vznik, činnost a rozsudky Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (stejně jako v případě ICTY) nesou velmi významný odkaz pro interpretaci pravidel upravující skutkové podstaty jednotlivých zločinů podle mezinárodního práva.

---

²⁰⁰ Peskin: 2008, str. 159.

Ustavení a činnost obou ad hoc tribunálů následně přispěly k vytvoření multilaterální instituce nezávislé na Radě bezpečnosti OSN – Mezinárodního trestního soudu, který má pravomoc soudit jednotlivce obviněné z nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva: genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a v budoucnu i zločinu agrese. Rozsudky Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu se staly důležitým precedentem právě pro tento Soud. Činnost rwandského tribunálu ještě nebyla ukončena a je otázkou, jestli se mu od doby jeho vzniku dařilo plnit také úlohu jednoho z nástrojů stability, poválečné rekonstrukce a budování míru ve Rwandě, která byla od ad hoc tribunálů očekávána. Přesto svou existencí, činností a vydanými rozsudky sehrál důležitou roli při rozvoji a formování podoby současného mezinárodního trestního soudnictví.

4. Mezinárodní trestní soud

Myšlenky na vytvoření stálého mezinárodního trestního soudu se objevily bezprostředně po skončení bipolárního konfliktu. K podpisu Římského statutu, kterým byl ustaven stálý Mezinárodní trestní soud, došlo 17. července 1998.²⁰¹ Římský statut je mezinárodní smlouva, ke které se doposud přihlásilo na 122 zemí světa, včetně České republiky. V platnost vstoupil k 1. červenci 2002, tři měsíce poté, kdy jej ratifikoval požadovaný počet 60 států. Soud formálně zahájil svou činnost 11. března 2003 ceremonií v nizozemském parlamentu, kdy bylo slavnostně uvedeno do úřadu 18 soudců Mezinárodního trestního soudu za účasti politických představitelů, diplomatů a právníků z více než sto zemí světa.²⁰²

4.1 Mezinárodní trestní soud a jeho pravomoci²⁰³

Mezinárodní trestní soud je stálou institucí a je oprávněn vykonávat jurisdikci nad osobami pro nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek (čl. 1). Jedná se o zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a v budoucnu zločin agrese (čl. 5). V roce 2009 se sešla revizní konference v Kampale, v africké Ugandě. Zde se diskutovalo o tom, zda dojde k rozšíření pravomoci Soudu stíhat i další zločiny – např. terorismus. Dále se zde diskutovala právě definice zločinu agrese.

Mezinárodní trestní soud je založen na principu individuální trestní odpovědnosti. Toto znamená, že má oprávnění stíhat jednotlivce, nikoli státy. Překážkou k zahájení řízení není oficiální postavení pachatele, ani situace, kdy by pachatel jednal na rozkaz nadřízeného. Pravomoc mezinárodního trestního soudu se z časového hlediska vztahuje na dobu po vstupu Římského statutu v platnost, tedy na období po 1. červenci 2002.²⁰⁴ Veškerá případná hrubá porušení mezinárodní práva, která se odehrála dříve, tak zůstanou nepotrestána, s výjimkou těch, která se odehrála

---

²⁰¹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, vyhlášen pod č. 84/2009 Sb. m. s.

²⁰² Simons, M.: *World Court for Crimes of War Opens in The Hague*. In *The New York Times*, 12. březen 2003, dostupné na: <http://www.nytimes.com/2003/03/12/international/europe/12COUR.html> (staženo 22.4.2013).

²⁰³ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, vyhlášen pod č. 84/2009 Sb. m. s.

²⁰⁴ Bílková, V.: *V roli unijního solitéra? Česká republika a Mezinárodní trestní soud*. Policy paper, ÚMV Praha, listopad 2007, str. 2, dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2007/vbilkova2007MTS.pdf> (20.9. 2012).

v devadesátých letech na území bývalé Jugoslávie, ve Rwandě nebo v Sierra Leone, pro které byly zřízeny ad hoc trestní tribunály, respektive zvláštní soud.

Mezinárodní trestní soud má pravomoc soudit zločiny spáchané na území smluvních stran a na základě zvláštní dohody na území kteréhokoli jiného státu, který akceptuje jurisdikci soudu (čl. 4). Zločiny spadající do jurisdikce Soudu jsou nepromlčitelné (čl. 29).

Předmětem trestního stíhání jsou jednotlivci starší 18 let (čl. 26), včetně hlav států nebo vlády, člena vlády nebo parlamentu, voleného zástupce nebo vládního úředníka. Jejich postavení samo o sobě není důvodem ke snížení trestu. Imunity a zvláštní procesní předpisy stanovené vnitrostátním nebo mezinárodním právem pro úřední postavení osoby nebudou Soudu bránit při výkonu jurisdikce (čl. 27).

V této souvislosti je nutné zmínit, že Římský statut Mezinárodního trestního soudu tímto ustanovením smluvně zakotvil, že se v řízení před Mezinárodním trestním soudem diplomatická imunita hlav států, vlády nebo jejich členů neuplatní. Nicméně v roce 2002 Mezinárodní soudní dvůr vynesl důležitý rozsudek ve věci Kongo vs. Belgie. Ten potvrdil praktikování dočasné imunity hlav států. Konkrétně se jednalo o situaci, jak uvádí M. Pulgret, kdy: „Belgie dne 11. dubna 2000, v souladu se svým vnitrostátním právem, vydala na ministra zahraničních věcí Konžské demokratické republiky mezinárodní zatýkácí rozkaz pro jeho účast na vážných porušeníh Ženevských úmluv z roku 1949 a Dodatkových protokolů z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku 1949, jakož i pro zločiny proti lidskosti. Demokratická republika Kongo považovala jednání Belgického království za porušení diplomatické imunity, kterou ministr zahraničních věcí Konga podle mezinárodního práva požívá, a předložila spor k rozhodnutí Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Mezinárodní soudní dvůr posoudil vzájemný vztah těchto dvou institutů mezinárodního práva a konstatoval, že se Belgie dopustila svým jednáním porušení diplomatických imunit konžského ministra zahraničních věcí. Mezinárodní soudní dvůr dal přednost institutu diplomatické imunity před institutem univerzální jurisdikce, neboť podle názoru Soudu neexistují v obyčejovém mezinárodním právu dostatečné důkazy, které by ospravedlnily výjimku z vynětí (imunity, exempce) diplomata z jurisdikce cizího státu, byť by se jednalo o výkon jurisdikce na základě

univerzální jurisdikce.²⁰⁵ Rozsudkem Kongo vs. Belgie později mnozí afričtí lidé „ospravedlňovali“ svou podporu súdánskému prezidentovi Al Bashirovi, když na něj Mezinárodní trestní soud vydal zatýkácí rozkaz.

Mezinárodní trestní soud může uložit trest odnětí svobody až na třicet let nebo doživotí. Také může uložit peněžité trest nebo propadnutí výnosů, majetku a aktiv přímo či nepřímo získaných trestnou činností (čl. 77). Výkon trestu při odnětí svobody probíhá ve státu určeném Soudem ze seznamu států, které Soudu oznámily svou ochotu přijímat odsouzené (čl. 103). Trest smrti být uložen nemůže, protože by to bylo v rozporu s převládajícími trendy současného mezinárodního práva.²⁰⁶

Soud se skládá z těchto orgánů: předsednictvo, odvolací úsek, projednací úsek a přípravný úsek, úřad žalobce a kancelář (čl. 34). Soud je tvořen 18 soudci (čl. 36). Úřad žalobce jedná nezávisle jako samostatný orgán Soudu. Odpovídá za přijímání oznámení a podložených informací o zločinech spadajících do jurisdikce Soudu, jejich prověření a vedení vyšetřování a stíhání před Soudem. Pracovníci úřadu nesmějí vyžadovat ani provádět pokyny pocházející z vnějších zdrojů. V čele úřadu stojí žalobce (čl. 42).

Soud může vykonávat jurisdikci nad zločiny genocidy, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a do budoucna agrese za těchto podmínek (čl. 13): smluvní strana podala žalobci oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán takový zločin či zločiny v souladu s čl. 14 a může požádat o vyšetření situace s cílem zjistit, zda je důvod vznést proti určité osobě nebo osobám obvinění z takových zločinů. Dále pokud oznámení podala Rada bezpečnosti OSN v souladu s kapitolou VII Charty OSN nebo žalobce zahájil vyšetřování takového zločinu (v souladu s čl. 15).

Je však důležité upozornit na skutečnost, že Mezinárodní trestní soud se řídí principem komplementarity. Toto znamená, že vyšetřování může být zahájeno pouze v případech, kdy jsou národní soudy neochotné nebo neschopné konkrétní případy

---

²⁰⁵ Pulgret, M.: Vybrané kapitoly jurisdikce státu v mezinárodním právu. Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2010, str. 148 (podle: Mezinárodní soudní dvůr: Arrest Warrant of 11 April 2000 – Demokratická republika Kongo v. Belgie, Judgement, I.C. J. Reports 2002. p. 3).

²⁰⁶ Bílková: 2007, str. 3.

řešit. V takovém případě ICC může převzít jurisdikci národních soudů tam, kde místní úřady nechtějí své občany soudit.

Řízení před Mezinárodním trestním soudem má tři etapy. Jedná se o vyšetřování, hlavní líčení a jednání o řádných (odvolání) a mimořádných (přezkum rozhodnutí) opravných prostředcích.²⁰⁷

Soud má jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po vstupu Statutu v platnost. V případě, že se stát stane smluvní stranou Římského statutu po jeho vstupu v platnost, může Soud vykonávat jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po vstupu Statutu v platnost pro tento stát (čl. 11).

Smluvní strany se zavazují poskytnout Soudu plnou součinnost při vyšetřování a stíhání zločinů spadající do jurisdikce Soudu (čl. 86).

Univerzální jurisdikce Mezinárodního trestního soudu se může vztahovat i na nesmluvní státy Římského statutu, a to v případě, kdy Rada bezpečnosti OSN využije čl. 13 písm. b) Římského statutu a přijme v souladu s kapitolou VII Charty Organizace spojených národů rezoluci, v níž informuje žalobce Mezinárodního trestního soudu o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán mezinárodní zločin či zločiny definované v Římském statutu. Rada bezpečnosti OSN využila tohoto svého práva v roce 2005, kdy přijala rezoluci S/RES/1593 (2005)²⁰⁸ k situaci v soudánském Dárfúru a v roce 2011, kdy přijala rezoluci S/RES/1970 (2011)²⁰⁹ k situaci v Libyi.

4.2 Mezinárodní trestní soud a jeho dosavadní činnost

Mezinárodní trestní soud byl ustaven k 1. červenci 2002, kdy uplynulo potřebných šedesát dní po uložení požadovaných 60 ratifikací Římského statutu. Toto datum je velmi důležité i v souvislosti s časovou jurisdikcí ICC. „Soud bude s to postihovat jen ty činy, které budou spáchány poté, co řečená smlouva takto vstoupila v platnost.“²¹⁰ Z toho důvodu Čepelka a Šturma upozorňují, že „zůstane mezinárodně

---

²⁰⁷ Bílková: 2007, str. 3.

²⁰⁸ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1593, S/RES/1593 (2005)*: Súdán, 31. březen 2005.

²⁰⁹ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970, S/RES/1970 (2011)*: Peace and Security in Africa, 26. únor 2011.

²¹⁰ Čepelka, Šturma: 2003, str. 728.

nepotrestáno minulé spáchání „zločinů podle mezinárodního práva v řadě zemí, jako v Kambodži, Somálsku, Súdánu, Východním Timoru a jinde, ale i z let 1973 v Chile za vlády A. Pinocheta (tři tisíce zavražděných nebo „zmizelých“ odpůrců režimu) a v Argentině z let 1976-1983, kde diktátorský vojenský režim fyzicky „odstranil“ na 9 tisíc nepohodlných osob.“²¹¹

Mezinárodní trestní soud se tedy může zabývat případy a událostmi od 1. července 2002. Doposud se jedná o osmnáct případů v osmi situacích. Všechny se odehrály na území Afriky. Není se čemu divit. Od šedesátých let 20. století postihlo africký kontinent přibližně 30 konfliktů (ve většině případů vnitrostátních), které stály život více než 10 milionů obyvatel.²¹² Předmětem zájmu nově vzniklého ICC se staly události v Ugandě, Demokratické republice Kongo, Dárfúru/Súdánu, Středoafrické republice, Keňi, Libyi, Pobřeží slonoviny a Mali.

Konkrétně ICC otevřel vyšetřování následujících případů ve výše zmíněných afrických státech:^{213, 214}

Uganda: *Žalobce vs. Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo a Dominic Ongwen.* Žalobce Mezinárodního trestního soudu, Luis Moreno Ocampo, otevřel vyšetřování v prosinci 2003 z podnětu prezidenta Ugandy, Yoweri Museveniho, který žádal o prošetření situace související s činností Armády Božího odporu (Lord's Resistance Army / LRA). Ta vedla válku na severu země od poloviny 80. let 20. století. Konflikt doprovázely únosy (včetně dětí) a lidé byli přinuceni k tomu, aby zabíjeli a mržčili druhé, nebo aby zabíjeli a mržčili sebe. Oběti měly usekané rty, ruce, prsty. Někteří byli přinuceni zabít své rodiče, pít krev těch, které zabili. Proběhla řada masakrů civilistů a stovky tisíc lidí žijí v utečeneckých táborech, kde jsou podmínky často děsivé. Míra utrpení je neuvěřitelná a není pochyb o tom, že zločiny, které zde proběhly spadají pod jurisdikci Soudu.²¹⁵ Bohužel, všechny osoby podezřelé z těchto zločinů jsou stále na útěku, přestože například Josepha Konyho se

²¹¹ Čepelka, Šturma: 2003, str. 728.

²¹² Fulnečková, P.: *Úloha Africké unie při řešení konfliktů v subsaharské Africe.* In Mezinárodní politika 7/2012, ÚMV Praha, 2012, str. 7.

²¹³ Mezinárodní trestní soud, *Situations and Cases*, dostupné na: <http://www.icc-cpi.int/Menu/Go?id=ff9939c2-8e97-4463-934c-bc8f351ba013&lan=en-GB> (staženo 29.10.2012).

²¹⁴ Mezinárodní trestní soud, *The Court Today*, 26. duben 2013, dostupné na: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/TheCourtTodayEng.pdf> (staženo 8. 5. 2013).

²¹⁵ Allen, T.: *Trial Justice. The International Criminal Court and the Lord's Resistance Army.* Zed Books, London, 2006, str. 1.

téměř rok snažila nalézt téměř třítisícovka vojáků ze speciálních jednotek Africké unie na území Středoafričské republiky. Pro neúspěch toto jejich úsilí bylo v současné době (duben 2013) přerušeno, aby mohlo dojít k naplánování účinnější strategie k jeho dopadení.

Demokratická republika Kongo: *Žalobce vs. Thomas Lubanga Dyilo; Žalobce vs. Bosco Ntaganda; Žalobce vs. Germain Katanga a Mathieu Ngudjolo Chui; Žalobce vs. Callixte Mbarushimana; Žalobce vs. Sylvestre Mudacumura.* Hlavní žalobce Mezinárodního trestního soudu, Luis Moreno-Ocampo, se rozhodl zahájit vyšetřování zločinů, které se měly odehrát na území Demokratické republiky Kongo od 1. července 2002. Thomas Lubanga Dyilo byl v roce 2012 odsouzen na čtrnáct let odnětí svobody. Bosco Ntaganda se vydal dobrovolně stíhání před Mezinárodním trestním soudem v březnu 2013. Konkrétně tak učinil prostřednictvím ambasády Spojených států amerických ve Rwandě, kde zažádal o předání k ICC.²¹⁶ Mathieu Ngudjolo Chui byl zproštěn viny a v prosinci 2012 propuštěn na svobodu, stejně jako Callixte Mbarushimana již o rok dříve, v prosinci 2011. German Katanga na verdikt nad svou osobou stále čeká.

Dárfúr/Súdán: *Žalobce vs. Ahmad Muhammad Harun (Ahmad Harun“) a Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman („Ali Kushayb“); Žalobce vs. Omar Hassan Ahmad Al Bashir; Žalobce vs. Bahar Idriss Abu Garda; Žalobce vs. Abdallah Banda Abakaer Nourain a Saleh Mohammed Jerbo Jamus; Žalobce vs. Abdel Raheem Muhammad Hussein.* Hlavní žalobce ICC, Luis Moreno-Ocampo, se rozhodl otevřít vyšetřování událostí v Súdánu/Dárfúru na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN ze dne 31. března 2005. Čtyři obvinění, včetně súdánského prezidenta Al Bashira, jsou stále na útěku. V této souvislosti je nutné uvést, že prezident Al Bashir poté, co byl obviněn žalobcem ICC, se těšil značné podpoře ze strany vůdců mnohých (taktéž nedemokratických) afrických států na základě interpretace imunity hlav států, kterou svým (již zmíněným) rozsudkem ve věci Kongo vs. Belgie potvrdil Mezinárodní soudní dvůr v roce 2002.²¹⁷

---

²¹⁶ Simons, M.: *U.S. Grows More Helpful to International Criminal Court, a Body It First Scorned.* In The New York Times, 2. duben 2013, dostupné na: <http://www.nytimes.com/2013/04/03/world/europe/us-assists-international-criminal-court-but-still-has-no-intention-of-joining-it.html? r=0> (staženo 25.4.2013).

²¹⁷ Bassiouni, M. Ch.: *Perspectives on International Criminal Justice.* In Virginia Journal of International Law, Vol. 50, Issue 2, 2010, str. 316.

Středoafriická republika: *Žalobce vs. Jean-Pierre Bemba Gombo*. Případ byl otevřen na základě oznámení vlády Středoafriické republiky v prosinci 2004. Žalobce zahájil vyšetřování v květnu 2007. Obžalovaný se měl údajně dopustit spáchání zločinů proti lidskosti (znásilnění, vraždy) a válečných zločinů (znásilnění, vraždy, drancování) jako vůdce Hnutí za osvobození Konga. Od 3. července 2008 pobývá ve vazební věznici ICC. Soudní proces byl zahájen 22. listopadu 2010.

Keňa: *Žalobce vs. William Samoei Ruto and Josua Arap Sang; Žalobce vs. Francis Kirimi Muthaura a Uhuru Muigai Kenyatta*. Vyšetřování událostí v Keni bylo zahájeno samotným žalobcem v souvislosti s násilím, které zde bylo rozpoutáno v povolebním období let 2007-2008. Zahájení hlavních líčení se všemi obviněnými je plánováno na měsíc duben 2013. Obvinění jsou na svobodě.

Libye: *Žalobce vs. Muammar Mohammed Abu Minyar Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi nad Abdullah Al-Senussi*. Rada bezpečnosti OSN se dne 26. února 2011 jednohlasně shodla na oznámení a předání událostí, které se odehrávaly v Libyi od 15. února 2011 k posouzení žalobci ICC.²¹⁸ Obžalovaní byli obviněni ze zločinů proti lidskosti (vraždění, perzekuce) údajně páchaných na celém území Libye od 15. do minimálně 28. února 2011 prostřednictvím státních orgánů a bezpečnostních sil. Z důvodu smrti Muammara Gaddafiho byl jeho případ ke dni 22. listopadu 2011 zastaven. Zbývající dva obvinění jsou na útěku.

Pobřeží Slonoviny: *Žalobce vs. Laurent Gbagbo; žalobce vs. Simone Gbagbo*. Žalobce ICC zahájil vyšetřování případu z vlastní iniciativy s ohledem na údajně spáchané zločiny, na které se vztahuje jurisdikce Soudu, a které se měly odehrát od 28. listopadu 2010 a také na zločiny, které mohou být spáchány v budoucnosti v souvislosti s touto situací. Laurent Gbagbo byl obviněn ze čtyř provinění proti zločinům proti lidskosti. Ke stíhání byl předán 30. listopadu 2011. Ve věci zatím proběhla předběžná slyšení. V roce 2012 byla vydána obžaloba na Simone Gbagbo pro údajně spáchané zločiny proti lidskosti (vražda, znásilnění, jiné formy sexuálního násilí a další nelidské zacházení a perzekuce), kterých se měla dopustit na území Pobřeží Slonoviny mezi prosincem 2010 a dubnem 2011. Obviněná je na svobodě.

---

²¹⁸ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970, S/RES/1970 (2011): Peace and Security in Africa, 26. únor 2011.*

Mali: V lednu 2013 žalobce ICC zahájil vyšetřování údajně spáchaných zločinů na území Mali od ledna 2012. Oznámení o situaci přišlo od samotné vlády. Zatím nebyly vydány žádné obžaloby.

Kromě uvedených situací a případů se Mezinárodní trestní soud zajímá o události v dalších státech. Jedná se o tyto země: Afghánistán, Kolumbie, Guinea, Honduras, Nigerie, Korejská republika.

V dubnu 2012 hlavní žalobce Mezinárodního trestního soudu rozhodl, že se nebude zabývat situací související s blízkovýchodní Palestinou, protože se na ni nevztahuje jurisdikce tohoto Soudu.

Úplně první proces ICC bylo zahájen v lednu 2009. Jednalo se o případ se zakladatelem a vůdcem guerillového hnutí „Unie konžských vlastenců,“ Thomasem Lubanga Dyilo. O tři roky později, 14. března 2012, byl v této věci vynesena rozsudek. Jednalo se o historicky první verdikt Mezinárodního trestního soudu. Obviněný byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce čtrnácti let. Proti rozsudku se odvolal. V červenci 2012 mu byl tento trest potvrzen odvolacím senátem.²¹⁹

Kritizovaná pomalá činnost ICC je způsobena tím, že nemá žádné prostředky, jak zatknout a dostat do vazby obviněné. V tomto ohledu je plně odkázán na spolupráci států. V úvahu přichází také málo pravděpodobná varianta, že by se obvinění trestnímu stíhání vydali dobrovolně. Přesto, jak bylo výše uvedeno, březnu 2013 tak učinil Bosco Ntaganda z Konga. Otázkou ovšem je, jaké důvody ho k tomu vedly. Možností je, že vazební věznice Mezinárodního trestního soudu v nizozemském Haagu, se pro jeho osobu stala bezpečnější než „horká africká půda“.

4.3 Státy, které se obávají spolupráce s Mezinárodním trestním soudem

Ke spolupráci prostřednictvím Mezinárodního trestního soudu se připojilo na 122 zemí světa. Některé současné mocnosti a klíčoví aktéři mezinárodních vztahů se této

---

²¹⁹ *Report of the International Criminal Court to the United Nations for 2011/2012*, dostupné na: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/reports%20on%20activities/court%20reports%20and%20statements/Documents/A67308EN.pdf (staženo 5.12.2012).

spolupráce obávají. Důvodem je, že by na jejich občany mohla být vznesena obvinění v souvislosti s některými jejich aktivitami, které mohou být právě v rozporu s mezinárodním právem a mohly by naplnit skutkovou podstatu zločinů, na které se vztahuje jurisdikce ICC. Mezi hlavní a významné odpůrce plnohodnotné spolupráce s ICC patří současná supervelmoc Spojené státy americké, dále stále významné Rusko, nejlidnatější země světa Čína a nejdůležitější americký spojenec na Blízkém východě - Izrael.

4.3.1 USA

„Americká schopnost řídit a ovládat globální nebo dokonce regionální události je na ústupu. Svět se změnil. Přesto Spojené státy jsou i dnes stále nejvlivnější mocností světa“, říká Anne-Marie Slaughter, přední americká odbornice na mezinárodní právo a mezinárodní vztahy.^{220, 221} Americká „hard power“ (vojenská a ekonomická moc) ani „soft power“ (moc přitažlivosti) zatím nebyly nikým překonány. Proto je důležitý i americký postoj k Mezinárodnímu trestnímu soudu. Otázkou však zůstává, jak zásadní role USA v tomto ohledu skutečně je, a jak velký vliv může mít jejich neúčast na existenci a fungování této instituce.

Postoj USA vůči Mezinárodnímu trestnímu soudu bývá kritizován nejen ze strany demokratických států Evropy, která se (s výjimkou balkánských zemí) těší již více než půlstoletí mírovému uspořádání bez válek a ozbrojených konfliktů, které pro ni byly dříve tolik charakteristické. Tomu napomohly právě Spojené státy, když po skončení druhé světové války přispěly k poválečné obnově a podpoře sjednocování západní Evropy. Během studené války se snažily „udržet Rusko mimo Evropu a Německo při zemi“ za pomoci nově vzniklých mezinárodních organizací, které toto vše podporovaly. Hlavní úmysl – usmířit Evropu – se podařil. Evropa se začala sjednocovat, budovat mír a dobrovolně se vzdávat části své suverenity a zároveň se stala hlavním propagátorem multilateralismu, dodržování lidských práv a spolupráce v rámci mezinárodních institucí. Proto pro většinu Evropy (včetně například

---

²²⁰ Slaughter, A.-M.: *America`s Influence*. In International Herald Tribune, 3. květen 2011, dostupné na:

<http://www.princeton.edu/slaughtr/Commentary/America`sInfluence.pdf> (staženo 16.4.2013).

²²¹ Anne-Marie Slaughter přednáší na Princetonské univerzitě, zároveň jako vůbec první žena působila v letech 2009-2011 jako Director of Policy Planning for the United States Department of State; jejím manželem je Andrew Moravcsik.

„bývalé“ vojenské mocnosti – Velké Británie) neexistovala překážka pro ratifikaci Římského statutu. Problémem ovšem je, že současné evropské (západní) hodnoty a pohled na svět nesdílí všichni. Je řada míst, kde dochází k páchání ukrutností, porušování základních lidských práv a norem mezinárodního práva, kterými jsou samozřejmě dotčeny zejména bezprostřední oběti. Tyto události ale mohou být zároveň hrozbou i pro celou mezinárodní komunitu. Strůjce těchto ukrutností je velmi těžké odradit normami, které západní civilizace považuje za zásadní. Jak tedy jednat s těmito zločinci? Jediná možnost je jít v tu chvíli proti těm samým hodnotám a právním normám, které podporujeme a vykonat „špinavou práci“ tak, aby tyto hodnoty a normy mohly být naplněny. Pokud se o tuto „špinavou práci“ Evropa se Spojenými státy nepodělí, nemůže očekávat, že USA přistoupí k ratifikaci Římského statutu.²²²

I přes několik nedávno uskutečněných vstřícných kroků ve vztahu k Mezinárodnímu trestnímu soudu, je současná situace tedy taková, že Spojené státy americké jako (stále) světová supervelmoc se domnívají, že se od nich očekává, aby zasahovaly (i samostatně) v případě, že je potřeba ubránit nebo nastolit mezinárodní mír a bezpečnost nebo zastavit humanitární katastrofy kdekoli na světě. Přičemž naplňování tohoto poslání by mohlo americké občany případně vydat na pospas jurisdikci ICC.²²³ Zejména protiteroristická kampaň, která následovala po útocích z 11. září 2001, významně ovlivnila postoj USA k ICC. Od té doby se sice vztah Spojených států k Mezinárodnímu trestnímu soudu změnil, přesto k plné spolupráci s Mezinárodním trestním soudem zatím nepřistoupily a nedá se tak předpokládat ani v blízké budoucnosti. Jak již bylo naznačeno, určitý vývoj v jejich postoji je však možné vysledovat, a to v souvislosti s jednotlivými administrativami – Billa Clintona, G. W. Bushe a Baracka Obamy.

USA a jejich postoj ke vzniku ICC během funkčního období Billa Clintona:

Spojené státy americké byly z počátku jedním z hlavních podporovatelů vzniku stálého mezinárodního trestního soudu, stejně jako jeho předchůdců – dvojčat ICTY

---

²²² Buruma, I.: *Why we must share America's dirty work?* In The Guardian, 16. červenec 2002, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2002/jul/16/usa.features11?INTCMP=SRCH> (staženo 15.4. 2013).

²²³ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 402.

a ICTR. Stanovisko americké supervelmoci ke vznikajícímu Mezinárodnímu trestnímu soudu se ale začalo postupně měnit. Richard Goldstone, bývalý hlavní žalobce ICTY, říká, že to byly právě Spojené státy, které působily na Kofiho Annana, tehdejšího generálního tajemníka OSN, aby svolal diplomatickou konferenci do Říma v červnu a červenci 1998 týkající se ustavení Mezinárodního trestního soudu. Kvůli opozici vůči ICC ze strany Pentagonu však náhle došlo ke změně postoje Spojených států, které nakonec volily proti přijetí Statutu. Přesto prezident Clinton nakonec Římský statut podepsal, což byl jeden z jeho posledních aktů v prezidentské funkci. Toto gesto mělo demonstrovat, že Spojené státy nepodniknou žádné kroky, které by nebyly v souladu s přijatým Statutem.²²⁴

Přestože tedy Bill Clinton na samém konci roku 2000 Římský statut podepsal, mimo jiné i v domnění, že to Spojeným státům umožní dosáhnout většího vlivu na rozvoji nově vznikajícího soudu, s novou administrativou G. W. Bushe přišel ještě silnější negativismus Spojených států k ICC.²²⁵

USA a postoj k ICC během funkčního období G. W. Bushe:

G. W. Bush se ujal své prezidentské funkce v roce 2001. Jedním z pilířů jeho zahraniční politiky se stal unilateralismus, který vycházel z přesvědčení, že Spojené státy díky svému specifickému dějinnému postavení nemusí reflektovat mezinárodní konsenzus. USA se proto zaměřily na preventivní zajišťování bezpečnosti a udržení převahy. Jeho strategie v rámci zahraniční politiky byla samozřejmě ovlivněna i zásadními událostmi – teroristickými útoky z 11. září 2001, které byly následovány americkou protiteroristickou kampaní.

Pokud jde o kroky týkající se Mezinárodního trestního soudu, první z nich byly podniknuty v květnu 2002, kdy Spojené státy zaslaly generálnímu tajemníkovi OSN dopis, ve kterém odvolávaly předchozí podpis Římského statutu. Zároveň v Národní bezpečnostní strategii Spojených států ze září téhož roku bylo jasně deklarováno, že USA nikdy nevystaví své občany stíhání před nově ustaveným Mezinárodním

---

²²⁴ Goldstone, R.: *The Future of International Criminal Justice: The Crucial Role of the United States*. In ILSA Journal of International and Comparative Law, Spring 2012, Vol. 18 Issue 2, str. 621-622.

²²⁵ Evans-Pritchard, B., Jennings, S.: *US Takes Cautious Steps Towards ICC*. Institute for War & Peace Reporting, May 6, 2010, str. 1, dostupné na: <http://iwpr.net/report-news/us-takes-cautious-steps-towards-icc> (staženo 20.8.2012).

trestním soudem, jehož jurisdikce se na Američany nevztahuje, a kterou neakceptují. V Národní bezpečnostní strategii bylo dále potvrzeno, že aby Spojené státy předešly případným komplikacím v souvislosti s jejich vojenskými operacemi, budou v rámci této spolupráce využívat dvoustranných nebo vícestranných smluv, které budou americké občany před Mezinárodním trestním soudem chránit. Toto bude podpořeno i plnou implementací tzv. American Service-members` Protection Act.²²⁶ Tedy zákona, který má doplnit a podpořit ochranu amerických občanů a státních představitelů před Mezinárodním trestním soudem. V části 2004 tohoto zákona je explicitně vyjádřen zákaz spolupráce s Mezinárodním trestním soudem. Například zakazuje extradici osob z území Spojených států k ICC a jakoukoli asistenci při předávání amerických občanů k tomuto Soudu. Část 2008 pak opravňuje prezidenta Spojených států použít všech nutných a přiměřených prostředků k tomu, aby bylo dosaženo propuštění osob vymezených tímto zákonem, které jsou zadržovány nebo vězněny Mezinárodním trestním soudem.²²⁷

Pokud jde o zmíněné uzavírání bilaterálních smluv, které by americké občany z jurisdikce ICC vyňaly, Spojeným státům se toto podařilo vyjednat s více než sto státy. Tato aktivita americké supervelmoci se setkala s kritikou nejen ze strany Evropské unie. I někteří američtí experti na mezinárodního právo hovořili o tom, že se zdá, že současné americké vedení zapomnělo na lekce, kterými se právě Spojené státy snažily poučit zbytek světa.²²⁸

Během druhého Bushova funkčního období animozita vůči ICC již nebyla tak silná. Richard Goldstone ve svém článku uvádí, že na setkání Americké společnosti pro mezinárodní právo v roce 2006 právní poradce amerického úřadu vlády John Bellinger potvrdil, že ze strany americké vlády došlo k rozhodnutí „aktivně spolupracovat se žalobcem ICC na případech, které budou v souladu s americkou zahraniční politikou“. Toto USA v podstatě ihned potvrdily svým rozhodnutím nevyužít právo veta v Radě bezpečnosti OSN, když došlo na hlasování o oznámení

---

²²⁶ *National Security Strategy*, September 2002, str. 31, dostupné na: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (staženo 20.8.2012).

²²⁷ *American Service- members` Protection Act of 2002*, dostupné na: <http://www.state.gov/t/pm/rls/othr/misc/23425.htm> (staženo 19.3.2013).

²²⁸ Simons, M.: *World Court for Crimes of War Opens in The Hague*. In *The New York Times*, 12. březen 2003, dostupné na: <http://www.nytimes.com/2003/03/12/international/europe/12/COUR.html> (staženo 22.4.2013).

událostí probíhajících v Dárfúru a umožnění jejich prošetření ze strany Mezinárodního trestního soudu.²²⁹

USA a postoj k ICC během prezidentské administrativy Baracka Obamy:

Další etapa vztahu USA a ICC byla zahájena s nástupem Baracka Obamy do Bílého domu. Vztah americké velmoci k ICC se dále „zlepšoval“. Strategií nové administrativy bylo, aby USA, byť s opatrností, zahájily vstřícnější přístup k Mezinárodnímu trestnímu soudu.²³⁰

V listopadu 2009 se Spojené státy poprvé účastnily výročního jednání Shromáždění smluvních stran Římského statutu (The Assembly of States Parties / ASP). Zároveň USA oznámily, že vyšlou americkou delegaci na plánovanou revizní konferenci v Kampale, což bylo znamením zásadního odklonu od předchozích amerických administrativ. Mezinárodní trestní soud americkou vstřícnost samozřejmě uvítal, i když skutečná a plnohodnotná spolupráce ze strany Spojených států zatím byla (a stále je) otázkou budoucnosti. ICC vyjádřil přání, aby USA spolupracovaly na budoucím vyšetřování prostřednictvím sdílení informací a předávání podezřelých, kteří mohou být na jejich území. To by znamenalo skutečně novou etapu spolupráce. Přestože USA zatím odmítaly ratifikovat Statut, přesvědčení, že jejich zájmy jsou v souladu s ICC, by mohly vést k větší spolupráci v budoucnu.²³¹

V Národní bezpečnostní strategii Spojených států z května roku 2010 je vyjádřeno stanovisko Obamovy administrativy k současné spolupráci v rámci mezinárodního trestního soudnictví. Mimo jiné je zde uvedeno, že: „Spojené státy pracují na posílení národního justičního systému a hodlají pokračovat v podpoře ad hoc mezinárodních trestních tribunálů a hybridních soudů“. Podle této americké strategie „ti, kteří záměrně cílí na nevinné civilisty, musí být vedeni k odpovědnosti a USA budou podporovat instituce, které usilují o stíhání těchto osob. A přestože Spojené státy nejsou jednou ze stran Římského statutu a budou vždy chránit své vlastní občany, spolupracují se státy, které jsou stranami Statutu v těch záležitostech, které se Spojených států dotýkají“. Obamova administrativa je zároveň připravena

---

²²⁹ Goldstone: 2012, str. 622.

²³⁰ Evans-Pritchard, Jennings: 2010, str. 2.

²³¹ Evans-Pritchard, Jennings: 2010, str. 2.

poskytnout spolupráci v případě žádosti ze strany hlavního žalobce nebo jiných vedoucích představitelů ICC a podporovat stíhání a prošetření všech případů před Mezinárodním trestním soudem, které jsou v souladu se zájmy a hodnotami Spojených států a v souladu s americkým právem.²³² Toto Spojené státy potvrdily v březnu 2013. Na jejich zastupitelský úřad v africké Rwandě se dostavil generál Bosco Ntaganda, na kterého vydal zatykač Mezinárodní trestní soud kvůli podezření ze spáchání ukrutností během konfliktu v Demokratické republice Kongo. Ntaganda se na americké ambasádě dožadoval předání k ICC. Jeho prosby Američané vyslyšeli a jeho osobu Soudu předali. Představitelé ICC byli nadšeni a označili za důležité, že Washington byl ochotný v tomto případě ke spolupráci. Tento akt podle nich byl vyjádřením ohromné podpory Mezinárodnímu trestnímu soudu.²³³

Další vstřícné kroky USA směrem k ICC následují. Spojené státy plánují vyplácet odměny až do výše pěti miliónů amerických dolarů za informace, které by vedly k dopadení těch, na které byly vydány zatykácké rozkazy z důvodu podezření pro spáchání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva. Tuto nabídku odměn za hledané zločince Američané označují jako zatím největší krok, který se rozhodli podniknout pro zapojení se do podpory Mezinárodního trestního soudu. Kromě toho je Amerika schopna asistovat Soudu i jinými způsoby. Například ochranou klíčových svědků, sdílením dat DNA a poskytnutím forenzní asistence.²³⁴

Americká strategie směrem k mezinárodní trestní spravedlnosti tak nabírá jiného směru. Vývoj na mezinárodní scéně a postupné prosazování Mezinárodního trestního soudu jako aktéra mezinárodní politiky musí reflektovat i americká (stále ještě) supervelmoc. Její pohled na spolupráci v rámci mezinárodního trestního soudnictví tak nevyhnutelně musel dostát změn. Například Herold H. Koh, právní poradce amerického úřadu vlády, hovoří o tom, že: „Mezinárodní spravedlnost může napomoci zvýšení stability, a tím snížit potřebu případných budoucích vojenských

---

²³² National Security Strategy, May 2010, dostupné na: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (staženo 20.8.2012).

²³³ Simons, M.: *U.S. Grows More Helpful to International Criminal Court, a Body It First Scorned*. In The New York Times, 2. duben 2013, dostupné na: http://www.nytimes.com/2013/04/03/world/europe/us-assists-international-criminal-court-but-still-has-no-intention-of-joining-it.html?_r=0 (staženo 25.4.2013).

²³⁴ Simons: 2013, nestránkováno.

intervencí, které jsou stále nákladnější“.²³⁵ Bývalá právní zástupkyně liberijského prezidenta Charlese Taylora, Courtenay Griffiths, k tomu dodává: „Pokud jsme schopni odstranit válečníky prostřednictvím soudu, je to mnohem levnější a více akceptovatelné než použití síly.“²³⁶

Přes tato pozitivní vyjádření a všeobecné oceňování přístupu Obamovy administrativy k Mezinárodnímu trestnímu soudu, plné členství Spojených států ani v blízké budoucnosti není pravděpodobné. Američané stále mají (oprávněné) obavy z jurisdikce ICC kvůli některým „kontroverzním“ kapitolám své zahraniční politiky (např. Izrael, Afghánistán).

Zároveň stále mají na paměti, že by například američtí vojáci sloužící v mnohonárodnostních mírových jednotkách OSN mohli podléhat jurisdikci nově ustaveného Soudu. Vzhledem k tomu, že se Spojené státy americké nejpočetněji angažují ve vojenských misích v celosvětovém měřítku, je pochopitelný jejich zájem na tom, aby jejich příslušníci nepodléhali pravomoci Mezinárodního trestního soudu, na kterém se nepodílejí.^{237, 238} Z toho důvodu, jak již bylo zmíněno, Spojené státy přistoupily již za Bushovy administrativy (na základě extenzivního výkladu čl. 98 odst. 2 Římského statutu) k uzavírání dvoustranných dohod o vynětí z jurisdikce, v nichž se přijímací strana zavazuje případné pachatele Mezinárodnímu trestnímu soudu nevydat a strana vysílající (USA) se naopak zavazuje, že tyto případné pachatele trestně postihne, a to jakožto své státní příslušníky, tedy podle principu *personality*.²³⁹ Uvedená praxe americké supervelmoci čelila mnohým kritikám, které ji obviňovaly z podryvání autority Mezinárodního trestního soudu. Zejména Francie a Německo, které sice konstatovalo, že tyto smlouvy mohou být legální, ale jsou v rozporu s myšlenkami Římského statutu. Naproti tomu Spojené království smlouvu podepsalo a odvolávalo se na tehdejší důležitou roli Spojených států při mírových operacích na Balkánském poloostrově.²⁴⁰

---

²³⁵ Simons: 2013, nestránkováno.

²³⁶ Simons: 2013, nestránkováno.

²³⁷ Čepelka, Šturma: 2003, str. 730.

²³⁸ Například v roce 2003 měly Spojené státy nasazeny v zahraničí na 400.000 svých vojáků.

Zdroj: McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 402.

²³⁹ Čepelka, Šturma: 2003, str. 731.

²⁴⁰ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 429.

Přestože tedy Mezinárodní trestní soud je institucí, která byla zřízena na podporu takových hodnot jako je globální spravedlnost, lidská práva a vláda práva, tedy hodnot, ke kterým se Spojené státy za jiných okolností vždy hlásí, zatím se jeho smluvním členem nestanou. Neučiní tak z přesvědčení, že existence hodnot, které podporují, musí být někdy bráněny způsoby, které jsou s těmito hodnotami v rozporu. Způsoby, za které jsou jako stále nejvýznamnější demokratická mocnost zodpovědné a neměly by za ně být trestně postižitelné. Svým přesvědčením se však Spojené státy ocitají na stejné straně jako země, které lidská práva permanentně porušují nebo země, které podporují terorismus. Zároveň může docházet k znevažování legitimacy tohoto Soudu v očích některých jednotlivců, kteří jsou schopni páchat nejohavnější zločiny, které jsou stěží pochopitelné a přijatelné pro většinu mezinárodní komunity.

4.3.2 Rusko

Ruská supervelmoc připojila svůj podpis k Římskému statutu 13. září 2000. Přesto k ratifikaci již nedošlo. K důvodům můžeme přiřadit například nevyřešené vztahy a události kolem Čechenska. Přesto Rusko instituci Mezinárodního trestního soudu jako takovou vnímá pozitivně. Pokud se ovšem její jurisdikce nevztahuje na jeho „bolavá místa“.

4.3.3 Čína

Asijská velmoc byla účastna vyjednávání o ustavení stálého Mezinárodního trestního soudu. Patřila mezi skupinu zemí, které hlasovaly proti ustavení ICC a Římský statut tedy nepodepsala. Výtky ze strany Číny se týkaly principu komplementarity, pravomocí Rady bezpečnosti ve vztahu k definici agrese, pravomoci žalobce a případného politického ovlivňování ICC.²⁴¹ Přesto Čína vůči Mezinárodnímu trestnímu soudu nijak negativně nevystupuje, naopak čínská vláda této instituci vyjadřuje podporu.²⁴² Kvůli svým „kostlivcům“ jako je Tibet nebo Tchaj-wan, ovšem zatím přistoupení Číny k ICC není v plánu. Čína hledá odpovědi na otázku, zda je Mezinárodní trestní soud politicky nezávislá instituce. Obavy Číny se týkají i

---

²⁴¹ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 438.

²⁴² Jia, B. B: *China and the International Criminal Court: The Current Situation*. In Singapore Year Book of International Law and Contributors, 10, 2006, str. 87.

toho, že zločiny podle Statutu se mohou vztahovat i na vnitřní ozbrojené konflikty. Pozice Číny, nejlidnatější země světa, je tedy zatím vyčkávající s tím, že potřebuje zanalyzovat výhody či nevýhody této instituce v poměru ke svým vlastním strategickým zájmům.²⁴³

4.3.4 Izrael

Přestože Izrael byl původně jedním z podporovatelů vzniku stálého Mezinárodního trestního soudu, na konferenci v Římě nakonec hlasoval proti jeho ustavení. Hlavním důvodem izraelského postoje je samozřejmě dlouhotrvající arabsko-izraelský konflikt a svého času také obavy z možnosti, že by se jurisdikce nově vzniklého soudního tělesa vztahovala na židovské osadníky na okupovaných palestinských územích. Postoj Izraele ovlivnily i Statutem přiznané pravomoci nezávislému žalobci Mezinárodního trestního soudu.²⁴⁴

Izrael nakonec svůj podpis k Římskému statutu připojil v poslední možný den (31.12. 2000), ale k ratifikaci již nepřistoupil. V srpnu 2002 podpis Římského statutu odvolal a generálnímu tajemníkovi OSN oznámil, že se necítí být právně vázán závazky vyplývajícími z jeho podpisu.²⁴⁵ Izrael tedy následoval Spojené státy, které tak učinily o pár měsíců dříve.

Přesto se na samotné izraelské půdě ozývaly hlasy, že by Izrael měl k ICC přistoupit. Tento názor zastával například bývalý předseda nejvyššího soudu Aharon Barak. Podle něj by to pro Izrael bylo výhodné navzdory tomu, že by vojáci izraelské armády a také izraelští politici mohli být předvedeni před Soud.²⁴⁶ Aharon Barak uvádí: „Izrael je součástí mezinárodního společenství a musí se řídit v souladu s interpretací, která je běžná v mezinárodním právu“.²⁴⁷

---

²⁴³ Jia: 2006, str. 97.

²⁴⁴ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 439.

²⁴⁵ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 439.

²⁴⁶ Haaretz.com, „*Israel must stop boycotting the International Criminal Court. Joining the International Criminal Court at The Hague would place Israel on the side of enlightened nations*“.

6. leden 2010, dostupné na:

<http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/israel-must-stop-boycotting-international-criminal-court-1.265600> (5.9.2012).

²⁴⁷ Tamtéž.

Hlavní slovo o rozhodnutí o přistoupení k ICC ale závisí na politicích. Vzhledem k obavám o vydání svých občanů, vojáků a politiků, kteří se jakkoli účastní a přispívají k nekonečnému konfliktu s Palestinci, přistoupení a plnohodnotná spolupráce s Mezinárodním trestním soudem ze strany státu Izrael, nejdůležitějšího amerického spojence na Blízkém východě, je zatím nepravděpodobná. Jasně „ne“ směrem k ICC bude z Izraele znít minimálně do té doby, než bude vyřešena blízkovýchodní krize tak, aby arabské státy nemohly ICC využívat například alespoň pro svou propagandu.²⁴⁸

4.3.5 Shrnutí příčin nespolupráce některých zemí s ICC

Od podpisu Římského statutu v roce 1998 uběhlo téměř patnáct let. Přestože během vyjednávání se většina států shodla na tom, že je třeba vytvořit instituci, která by posunula mezinárodní právo trestní na jinou úroveň, v okamžiku, kdy si některé země uvědomily, že „nová spravedlnost“ by se mohla vztahovat i na ně v souvislosti s některým jejich konáním v rámci mezinárodní nebo i domácí politiky, ke spolupráci v rámci Mezinárodního trestního soudu se nepřipojily. K úplnému odmítnutí vzniku ICC se vyjádřily Čína, Irák, Izrael, Jemen, Katar, Libye Spojené státy americké.²⁴⁹ Některé země sice statut podepsaly, ale neratifikovaly (např. Rusko), jiné Statut vůbec nepodepsaly.

Mezi zeměmi, které ke spolupráci prostřednictvím ICC nepřistoupily, můžeme tedy nalézt tři ze stálých členů Rady bezpečnosti - současnou supervelmoc Spojené státy americké, jejich studenoválečného rivala Rusko, na síle stále přibývajícím Čínu, dále také „problematický“ blízkovýchodní Izrael. Není možné také opomenout druhou nejlidnatější zemi světa a zároveň největší demokracii - Indii, která je zároveň horkým kandidátem na stálé členství v Radě bezpečnosti a Statut vůbec nepodepsala. K nespolupráci prostřednictvím ICC také není ochotna většina arabských zemí. V opozici vůči ICC, tedy na stejné straně jako Spojené státy, stojí Libye a Irák, které právě USA označily za „darebné“ státy. Zdlouhavá byla rovněž ratifikace

---

²⁴⁸ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 439.

²⁴⁹ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 390.

v České republice, která ratifikovala statut až jako úplně poslední člen Evropské unie.²⁵⁰

Postoj Spojených států a dalších významných aktérů mezinárodních vztahů je v podstatě přirozený a pochopitelný. Od konce druhé světové války byly země, které se staly stálými členy Rady bezpečnosti, zvyklé na rozhodování o vývoji a osudu světového dění. Rada bezpečnosti je orgánem, který zodpovídá za mezinárodní mír a bezpečnost. Během studené války byla sice jednání v Radě často paralyzována, nicméně „výkonná pětka“ si byla vědoma své pozice a někteří její členové se jí nechtějí vzdát ani v současnosti. Obávají se totiž, že by přistoupením k plné spolupráci byla ohrožena jejich vlastní suverenita. Také by mohlo dojít k mezinárodněprávnímu stíhání některých jejich občanů. Proto například USA, Rusko i Čína, všichni stálí členové Rady bezpečnosti, mají problém s teritoriální a personální jurisdikcí Mezinárodního trestního soudu. Další z jejich výhrad vůči ICC je i pravomoc hlavního žalobce zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy. Překážkou pro tyto země se také stal v Kampale nově definovaný zločin agrese.

Spojené státy americké se sice považují za obránce demokracie a lidských práv, navíc američtí občané v průzkumech veřejného mínění dlouhodobě členství své země v ICC podporují, ale zároveň jsou američtí političtí představitelé přesvědčeni, že jsou světovou velmocí, která nese větší díl zodpovědnosti za mír a bezpečnost než ostatní státy, a proto někdy musí přistupovat k opatřením, která mohou být v rozporu s mezinárodním právem. A pokud se tak stane, neměla by za to být postižitelná. Proto také v souvislosti s vyjednáváním o vzniku ICC vyjadřovaly Spojené státy podporu původnímu Robinsonovu návrhu, kterým měl být mezinárodní tribunál podřízen Radě bezpečnosti OSN, kde USA mají právo veta.²⁵¹ Nicméně Římským statutem ICC získal větší pravomoci a není Radě bezpečnosti podřízen. Ale je nutné dodat, že Rada bezpečnosti si přesto své místo vydobyla, jelikož Statut ICC jí také dává určité pravomoci, konkrétně oznamovat situace, které nasvědčují tomu, že byl spáchán některý z nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, které spadají

---

²⁵⁰ Jménem České republiky byl Statut podepsán v New Yorku dne 13. dubna 1999. Ratifikační listina ČR byla uložena u generálního tajemníka OSN, deponitáře Statutu, dne 21. července 2009. Pro ČR tak Statut vstoupil v platnost podle odst. 2 článku 126 dne 1. října 2009. Zdroj: *Římský statut Mezinárodního trestního soudu*, vyhlášen pod č. 84/2009 Sb. m. s.

²⁵¹ Piknerová, Naxera: 2011, str. 174.

do jurisdikce ICC, dále má pravomoc zamezit vyšetřování určitých situací nebo rozhodnout o přerušení jejich vyšetřování na dobu minimálně 12 měsíců (čl. 16 Římského statutu).

Jurisdikce Mezinárodního trestního soudu se vztahuje na zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a v budoucnu zločin agrese. Již výše bylo zmíněno, že problém nastal právě s definicí zločinu agrese, a to zejména ze strany Spojených států. Na revizní konferenci v Kampale v červnu 2010, byla definice agrese připojena ke Statutu formou dodatku, který vejde v platnost až po sedmiletém moratoriu. Nicméně definice agrese se nebude vztahovat právě na občany Spojených států ani na intervence v Afghánistánu nebo Iráku, protože přijaté dodatky jsou závazné jen pro ty členské státy, které je ratifikovaly.²⁵²

Přístup Spojených států a jejich obavy z plné spolupráce s ICC díky jejich pozici v mezinárodním systému jsou pochopitelné. Na druhé straně ale jejich přístup bude mít vliv na země, kde dochází k porušování lidských práv, aby v případě, že jsou stranou Římského statutu, nespolupracovaly při předávání obviněných, nebo pokud stranou Římského statutu nejsou, tak je bude těžké přimět k tomu, aby se tak stalo.

Mezinárodní trestní soud jako „instituce globální spravedlnosti“ má tedy pravomoc soudit nejzávažnější porušení mezinárodního práva. Její důležitost a význam v rámci současného světa podtrhuje i skutečnost, že řada zemí, které se prozatím k plné spolupráci prostřednictvím této instituce nevyslovily, její vznik mnohdy podporovaly a s její existencí souhlasí.

Přestože tedy existuje zatím řada situací a událostí a bezesporu závažných porušení mezinárodního humanitárního a válečného práva, kterým se ICC nemůže plně věnovat, prošetřit je a případně potrestat jejich viníky, stejně tak je nespornou realitou, že několik takových zločinů již spravedlnosti čelí a je možná jen dobře, že se jedná zejména o ukřutnosti na africkém kontinentě. Kontinentě, k jehož současnému stavu svým způsobem přispěl i západní svět svou kolonizací a následným emancipačním procesem, který Afriku nechal na pospas svému vývoji, který odnesl nespočet nevinných obětí z řad civilního obyvatelstva v rámci zde

---

²⁵² Piknerová, Naxera: 2011, str.177.

proběhlých konfliktů. Na druhou stranu tento fakt bývá vnímán negativně ze strany dotčených afrických lídrů, kteří skutečnost, že se ICC zabývá pouze africkými událostmi, kritizují, protože i v jiných částech světa dochází k páchání ukrutností, které by jistě měly být předmětem zájmu Mezinárodního trestního soudu. Ten proto někteří z nich označují jako „agenta pro postkoloniální zájmy Západu“²⁵³. I z toho důvodu ICC mezi některými africkými vůdci nepožívá dostatečnou legitimitu. Je pravdou, že 31 afrických států sice ratifikovalo Římský statut, ale řada z nich například nesouhlasila se zahájením vyšetřování událostí v Keňi a v Súdánu.²⁵⁴ Je důležité zmínit, že ke vztahu zemí třetího světa a Mezinárodního trestního soudu se vyjádřila také Louise Arbour, bývalá hlavní žalobkyně ICTY, která se obává, že prostřednictvím ICC by „rozvinuté země mohly uplatňovat svůj vlastní koncept morálky a spravedlnosti na rozvíjející se země“. Dle jejího názoru „toto může sklouznout do morálního a kulturního imperialismu, pokud nebudeme opatrní“.²⁵⁵

4.4 Význam Mezinárodního trestního soudu pro mezinárodní společenství

Odborník na mezinárodní právo J. Malenovský hovoří o tom, že: „Koncem 90. let postoupilo mezinárodní společenství od podpory ad hoc instancí s personálně i místně omezenou jurisdikcí ke zřízení instance stálé, univerzální a s jurisdikcí širokou“.²⁵⁶ Na konferenci v Římě byl 17. července 1998 schválen Římský statut ustavující Mezinárodní trestní soud. Konference, která probíhala již od poloviny června, se účastnilo 148 zemí světa. Z tohoto počtu se jich 120 vyslovilo pro Statut. V současné době v rámci mezinárodního systému existuje cca 200 suverénních států. Z toho důvodu byl počet zemí, které vyjádřily kladný postoj k vytvoření instituce dávající mezinárodnímu trestnímu právu jiný rozměr, velmi pozitivním signálem pro vývoj budoucí „globální spravedlnosti“. Přesto se kromě příznivců našli samozřejmě i odpůrci. Ti první hovořili o „nejambicióznější iniciativě v historii moderního mezinárodního práva“²⁵⁷, ti druzí se obávali, že „ICC povede k narušení konceptu vestfálské suverenity, aniž by vznikla její adekvátní náhrada.“²⁵⁸

²⁵³ Kaye, D.: *Who's Afraid of the International Criminal Court?* In *Foreign Affairs*, May/June 2011, Vol. 90, Issue 3, str. 125.

²⁵⁴ Kaye: 2011, str. 125.

²⁵⁵ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 461 (podle: Statement on 29 March 2002).

²⁵⁶ Malenovský, J.: *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště právu českému*. Páté, podstatně upravené a doplněné vydání. Doplněk, Brno, 2008, str. 278.

²⁵⁷ Simons, M.: *World Court for Crimes of War Opens in The Hague*. In *The New York Times*,

Mezinárodní trestní soud působí od roku 2002. Ke spolupráci prostřednictvím této instituce doposud vyslovilo svůj souhlas na 122 zemí světa. V roce 2012 ICC slavil své první kulaté narozeniny. Jak tedy zhodnotit jeho dosavadní činnost?

Mezinárodní trestní soud je velmi mladou institucí, která si svou pozici v mezinárodních vztazích teprve vytváří. Doposud se zabýval nejzávažnějšími porušeními mezinárodního humanitárního práva, ke kterým došlo na území několika afrických zemí. Je to pochopitelné. Afrika je jedním z kontinentů, kde se nachází mnoho nedemokratických států. Tato skutečnost má souvislost s kolonizací, respektive dekolonizací, jejíž hlavní vlna v Africe proběhla v šedesátých letech 20. století. Bohužel, mnoho zemí své svobody neumělo využít, moci se chopili autoritářští vůdci a diktátoři. Mnoho afrických států bylo během kolonizace navíc uměle vytvořeno evropskými mocnostmi, což způsobilo, že se na území jednoho státu setkalo i několik kmenů, které spolu po získání nezávislosti vedly nebo s přestávkami stále vedou konflikty.²⁵⁹ Před Mezinárodní trestní tribunál se tak prozatím dostaly ty události, ve kterých není významněji zainteresovaná žádná z velmocí, která se nestala stranou Římského statutu. Přesto se jedná o nejzávažnější situace na světě: v Dárfúru, severní Ugandě, Demokratické republice Kongo, Středoafričké republice, Keni, Libyi, Pobřeží slonoviny a Mali. Čtyři situace byly iniciovány samotnými dotčenými státy – Uganda, Kongo, Středoafričká republika a Mali. Rada bezpečnosti iniciovala prošetření situací v Súdánu a Libyi. Prošetření událostí v Keni a Pobřeží Slonoviny bylo zahájeno z podnětu samotného žalobce. Jeho pozornosti ovšem neunikly i další události. Předběžná šetření se týkají například těchto zemí: Afghánistánu, Kolumbie, Gruzie, Hondurasu, Nigérie, Korejské republiky a Guineje.²⁶⁰ V roce 2012, tedy desátém roce působnosti Mezinárodního trestního soudu navíc došlo k historicky prvnímu vynesení rozsudku. Jedná se o případ *Žalobce vs. Thomas Lubanga Dyilo*, který byl shledán vinným z válečných zločinů souvisejících s verbováním a odváděním dětí mladších patnácti let do armády a jejich aktivního využívání při válečných akcích v rámci konfliktu v Demokratické

---

12. březen 2003, dostupné na:

<http://www.nytimes.com/2003/03/12/international/europe/12COUR.html> (staženo 22.4.2013).

²⁵⁸ Piknerová, Naxera: 2011, str. 178.

²⁵⁹ Permanová, L.: *Dekolonizace Afriky*. Bakalářská práce, MUP, Praha, 2009, str. 18-19.

²⁶⁰ Mezinárodní trestní soud,

dostupné na: <http://www.10a.icc-cpi.info/index.php/en/about> (staženo 24.9.2012).

republice Kongo.²⁶¹ Zároveň je ovšem nutné konstatovat, že řada obviněných z těchto případů je stále na útěku, protože mnohé státy nespolupracují dostatečně při jejich hledání a předávání a výkon spravedlnosti Mezinárodního trestního soudu je tak omezen.

Jak již bylo probíráno v předchozí části, někteří klíčoví aktéři současných mezinárodních vztahů se stranou Římského statutu ustavující Mezinárodní trestní soud nestali. V tomto ohledu je třeba znovu zmínit zejména současnou supervelmoc Spojené státy americké, které se „aktivně“ zapojily do světové politiky po první světové válce. Jejich tehdejší idealistická snaha ustavit mezinárodní organizaci, která by zabránila dalším podobným konfliktům, se ovšem ukázala jako lichá. Příčin bylo samozřejmě více, ale právě skutečnost, že se Spojené státy nakonec nestaly členem poválečné Společnosti národů, bývá někdy dávána do souvislosti právě s jejich neúčastí v rámci Mezinárodního trestního soudu. Může tedy jejich přístup a postoj do budoucna negativně ovlivnit fungování a legitimitu ICC, kterého nejsou členem?

Spojené státy americké jako dominantní mocnost i po skončení druhé světové války hrály důležitou roli při vytváření mezinárodního systému a jeho struktur, a to včetně mnohých mezinárodních organizací a institucí (OSN, Bretton-Woods, NATO aj.). Zásadní v tomto ohledu je zejména Organizace spojených národů. Charta OSN byla ustavena v souladu s americkými zájmy, proto byla tato organizace a její přidružené agentury často Spojenými státy využívány jako nástroj jejich národních zájmů a také k vytváření institucí a pravidel, které byly s těmito jejich zájmy kompatibilní.²⁶²

Pro Spojené státy bylo v minulosti také charakteristické, že propagovaly vzniklé multilaterální instituce jako prostředek pro budování mírového, stabilního, demokratického světa, sdílení zodpovědnosti a řešení problémů vycházejících ze spolupráce. S mocí, nicméně, přichází víra, že aktér může jednat samostatně.²⁶³ Spojené státy mají tuto moc. Moc, která jim umožňuje, aby samostatně konaly.

---

²⁶¹ Mezinárodní trestní soud, dostupné na: <http://www.10a.icc-cpi.info/index.php/en/about> (staženo 24.9.2012).

²⁶² Karns, M. P., Mingst, K. A.: *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance*, Lynne Rienner Publishers, 2004, str. 252.

²⁶³ Karns, Mingst: 2004, str. 257.

Unilaterálním jednáním však riskují oslabení multilaterálního systému, který vytvořily, a který svým charakterem v 95% případů odpovídá jejich zájmům.²⁶⁴

V souvislosti s ICC Spojené státy tedy učinily „realistické“ kroky a rozhodly se v první řadě chránit své vlastní občany. Obavy Spojených států jako země, která je vojensky přítomná ve 110 zemích světa,²⁶⁵ jsou pochopitelné, ale zároveň tím ovlivňují i postoj dalších států, ve kterých dochází k porušování lidských práv a jurisdikce Mezinárodního trestního soudu je tak na řadu pachatelů nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva prozatím krátká. Proto je nutné dát za pravdu také jiným pohledům a názorům na Mezinárodní trestní soud. Například, že ICC může trestat jen slabé a ušetří ty mocné – skutečnost, která podryvá jeho věrohodnost v očích mezinárodní veřejnosti. Nebo že myšlenka mezinárodní spravedlnosti nedává smysl, pokud nejmocnější státy s tímto Soudem nebudou spolupracovat.²⁶⁶

Mezinárodní trestní soudnictví je tedy vystaveno určitému napětí mezi liberálními myšlenkami na jedné straně a realistickou a svým způsobem přirozenou sobeckostí některých států na straně druhé.

Jednou z velkých výzev pro mezinárodní spravedlnost je ale i neochota samotných liberálních států, které jsou součástí ICC, vystavit své vlastní vojáky hrozbě a nechat je zatýkat válečné zločince, nebo aby za toto čelily případným odvetám.²⁶⁷

I přes výše uvedené, tedy skutečnost, že mnohé země – včetně těch nejmocnějších – se členy Římského statutu nestaly, je nutné podle právníka Pavla Šturmy konstatovat, že: „Statut Mezinárodního trestního soudu je zatím bezesporu nejpropracovanějším a nejdokonalejším instrumentem k trestání zločinů podle mezinárodního práva.“²⁶⁸ Profesor Šturma dále argumentuje: „Stálý Mezinárodní trestní soud je mezinárodní soud v plném slova smyslu – svým vznikem, složením i aplikovatelným právem materiálním i procesním. Statut je především nesporným přínosem v rozvoji procesní části mezinárodního trestního práva. Odráží stav současného mezinárodního práva,

---

²⁶⁴ Karns, Mingst: 2004, str. 257 (podle Friedman 2001: A19).

²⁶⁵ McGoldrick, Rowe, Donnelly: 2004, str. 402.

²⁶⁶ Köchler, H.: *Global Justice or Global Revenge? The ICC and the Politicization of International Criminal Justice*. In *International Criminal Law and Human Rights*, 2010, str. 145.

²⁶⁷ Bass: 2000, str. 276-277.

²⁶⁸ Šturma, P.: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 200.

které charakterizuje pokračující institucionalizace, pravidla odrážející zájmy mezinárodního společenství, ale také přetrvávající suverenita států, která se promítá v jeho konsensuální povaze. Statut přijatý ve formě mnohostranné smlouvy se tak stává delikátním kompromisem, vybalancovávajícím obtížně slučitelné zájmy: nezávislost Soudu, suverenitu států (projevující se výkonem trestní jurisdikce) a vliv Rady bezpečnosti. Proto je založen na bázi komplementarity ve vztahu k pravomoci států, které musí dát k výkonu jurisdikce MTS svůj souhlas“.²⁶⁹

Mezinárodní trestní soudnictví se stalo součástí mezinárodních vztahů v poměrně nedávné době. Od prvních pokusů ve druhé polovině devatenáctého století, přes snahy po první světové válce, se až Norimberský a Tokijský tribunál staly prvními skutečnými soudními institucemi trestající strůjce válečných ukřutností z řad jednotlivců konajících jménem státu. Po téměř padesáti letech v souvislosti se zásadními změnami v mezinárodním systému a novými událostmi spatřily v 90. letech 20. století světlo světa ad hoc trestní tribunály mající oprávnění trestat zločince balkánských a rwandských hrůz. Tyto tribunály následně přispěly ke vzniku stálého Mezinárodního trestního soudu na přelomu tisíciletí.

Dvacáté století tak bývá mnohými označováno jako století pokusů o vznik mezinárodního trestního soudnictví, jehož výsledkem je vznik ICC. Jakou pozici tato instituce, která by měla být jakousi globální spravedlností, do budoucna skutečně zaujme, jestli páčání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva bude postihováno, závisí samozřejmě do značné míry na postoji a přístupu samotných členů mezinárodního společenství – jednotlivých států. I když je samozřejmě nereálné stoprocentně zabránit páčání ukřutností nebo potrestat všechny jejich pachatele. Neúčast Spojených států a dalších významných států samotnou existenci ICC určitě neohrozí, ale jak již bylo uvedeno, do jisté míry to ovlivní vnímání této instituce a její legitimitu, a to i ze strany některých „zločinců“, kteří již pod jurisdikci Mezinárodního trestního soudu spadají a je problém je dostat do vazby.

Jednu z klíčových rolí při rozvoji a upevnění pozice ICC v mezinárodních vztazích sehrává také jeho samotný hlavní žalobce. Jeho náplní práce je vybírat případy, které budou vyšetřovány, kteří vysocí představitelé budou stíháni, a jaká budou vydána

---

²⁶⁹ Šturma: 2002, str. 201.

obvinění. Jedná se, jak uvádí D. Kaye,²⁷⁰ o „citlivá rozhodnutí s velkými politickými důsledky“.²⁷¹ V této souvislosti a zároveň s končícím mandátem hlavního žalobce ICC, Luise Moreno-Ocampo, D. Kaye přišel s kritikou. Hovořil o tom, že Luis Moreno-Ocampo nebyl úspěšný ve své roli „částečně díky vedení a způsobu rozhodování odcizil podřízené a představitele Soudu, čelil opakovaným justičním nezdarům, které zastínily skromné úspěchy jeho úřadu.“²⁷² Zároveň se domníval, že Mezinárodní trestní soud potřebuje lídra nového. Takového, který bude mít kromě nezbytných odborných znalostí žalobce, manažerských a diplomatických dovedností také „cit pro důležitost okamžiku při rozvoji této stále nezralé instituce“.²⁷³ ICC potřebuje žalobce, který je schopen čelit nejzávažnějším výzvám Soudu, kterými jsou dokončování procesů a apelování na vlády, aby zatýkaly uprchlé obviněné a v neposlední řadě rovněž vedení důvěryhodných vyšetřování v problematických oblastech jako je Libye a Súdán.²⁷⁴

Pozici hlavního žalobce Mezinárodního trestního soudu od června roku 2012 zastává Fatou Bensouda z Gambie. Žena, která od roku 2004 působila na pozici zástupce hlavního žalobce ICC. Předtím pracovala u rwandského tribunálu jako právní poradce. Přestože sama říká, že její africký původ nebude mít vliv na výkon jejího mandátu, tato skutečnost může pozitivně ovlivnit vnímání Soudu v očích Afričanů a zmírnit kritiku z jejich strany, která poukazovala na to, že se Soud zabývá právě jen africkými událostmi. Zároveň však může čelit určitému tlaku z jejich strany, a to například dožadováním se, aby zločinci byli přenecháni k trestnímu stíhání před národními soudy (jako v případě Keni), nebo aby některé soudní příkazy k zatčení byly staženy (např. ve věci Al Bashira, prezidenta Súdánu).²⁷⁵

Pokud chce Mezinárodní trestní soud být do budoucna respektovanou institucí v rámci celého mezinárodního společenství, je nezbytné, aby si vybudoval svou vlastní soft power. Tedy moc přitažlivosti, která musí být založena na charismatických a silných osobnostech v pozicích hlavních představitelů ICC, dále

---

²⁷⁰ David Kaye působí jako výkonný ředitel International Human Rights Law Program na University of California, Los Angeles, School of Law.

²⁷¹ Kaye: 2011, str. 119.

²⁷² Kaye: 2011, str. 119.

²⁷³ Kaye: 2011, str. 119.

²⁷⁴ Kaye: 2011, str. 119.

²⁷⁵ Simons, M.: *Gambian Will Lead Prosecution in Hague*. In The New York Times, 12. prosinec 2011, dostupné na: <http://www.nytimes.com/2011/12/13/world/europe/fatou-bensouda-becomes-lead-prosecutor-at-international-criminal-court.html> (staženo 25.4.2013).

na nestrannosti a apolitičnosti při výběru případů, kterými se Soud bude zabývat a v neposlední řadě procesní spravedlnosti a zároveň korektnosti a rovnosti při vynášení rozsudků.

Globální spravedlnost se vydala na dlouhou cestu, během které bude muset nejprve dospět. Tento proces samozřejmě je a dlouho ještě bude doprovázen i řadou neúspěchů, chyb a selhání, které k tomuto bezpochyby patří. Přesto vše je v nedávné minulosti vzniklý Mezinárodní trestní soud bezesporu velkým milníkem a událostí, která zásadně ovlivnila dvě vzájemně provázané oblasti: současné mezinárodní trestní soudnictví a mezinárodní politiku 21. století. Politiku, která musí reflektovat skutečnost, že kultura beztrestnosti – minimálně pro některé hráče – patří minulosti.

5. Spolupráce v oblasti mezinárodního trestního soudnictví z pohledu teorií mezinárodních vztahů

Pod spoluprací v oblasti mezinárodního trestního soudnictví si dnes musíme představit zejména kooperaci prostřednictvím vytvořených institucí, které mají oprávnění prošetřit, stíhat, soudit a vynášet rozsudky nad jednotlivci, kteří v postavení individuálních orgánů státu páchají nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva.

Proto je potřeba nejprve zanalyzovat, jak si některé současné teorie mezinárodních vztahů vysvětlují spolupráci států prostřednictvím mezinárodních institucí jako takovou. Následně dojde k analýze spolupráce států v rámci mezinárodního trestního soudnictví a zde vytvořených institucí – ad hoc tribunálů a stálého Mezinárodního trestního soudu.

5.1 Současné hlavní teoretické přístupy ke studiu mezinárodních vztahů a jejich pohled na instituce obecně

Jak se na spolupráci prostřednictvím mezinárodních institucí dívají vědci z pohledu dvou tradičních teorií mezinárodních vztahů – realismu a liberalismu a také konstruktivismu, přístupu ke studiu mezinárodních vztahů, se kterým se setkáváme od osmdesátých let dvacátého století? Jakou roli vytvořeným institucím jako aktérům mezinárodní politiky připisují?

5.1.1 Realismus

Realismus je tradičním přístupem ke studiu mezinárodní politiky, jehož kořeny sahají dlouho do minulosti. Za předchůdce moderního realismu jsou považováni Thukydides, Niccolò Machiavelli, Thomas Hobbes. V moderní historii se realistická teorie uplatnila a byla dominujícím přístupem zejména po druhé světové válce.

Realismus je poměrně širokou teorií, nicméně společné a klíčové jsou následující znaky: za nejdůležitější aktéry mezinárodní politiky považuje státy, kteří se nacházejí v anarchickém systému. V tomto systému neexistuje žádná autorita, na kterou by

bylo možné se obrátit v případě nebezpečí. Jediným zájmem státu tak je přežití, které si každý stát musí zajistit svépomocí. Proto za základní motivy zahraničněpolitického jednání států považují realisté moc a bezpečnost. Navíc většina realistů pohlíží na mezinárodní vztahy jako na vztahy primárně konfliktní.

Z pohledu realistů je tedy hlavním aktérem v mezinárodních vztazích stát. Z toho důvodu studium institucí nebylo a není hlavním předmětem výzkumu realistů. Přesto se někteří realisté prostřednictvím jiných témat k institucím vyjadřovali. Mají za to, že instituce nijak zásadně mezinárodní vztahy neovlivňují, a proto jim nepřipisují žádný samostatný vliv. Instituce mají podle realistů pouze vliv regulativní. Státy se ke spolupráci, a to i prostřednictvím institucí, uchylují pouze v případě, že je to pro státy výhodné, jinak jsou realisté k jakékoliv možnosti spolupráce v rámci mezinárodních vztahů spíše skeptičtí.²⁷⁶

5.1.2 Liberalismus

Stejně jako v případě realismu i liberalismus je myšlenkovou tradicí s dlouhou historií a širokou skupinou směrů. Společné pro tento přístup ke studiu mezinárodní politiky je přesvědčení o možnosti trvalého míru a spolupráce v mezinárodních vztazích a o rozhodujícím významu institucí pro rozvoj této spolupráce.²⁷⁷

Liberalisté nepovažují za jediného a výlučného aktéra mezinárodních vztahů stát. Podle liberalistů jimi mohou být i jiní aktéři. U liberalistů se proto setkáváme s důrazem na roli mezinárodních institucí. Dále je připisován význam i vnitrostátním subjektům, firmám, veřejnému mínění a jednotlivcům. Čímž je jednak zpochybněno jednoznačné oddělování vnitřní a zahraniční politiky a zároveň zpochybnění racionality jednání státu, kdy na stát není nahlíženo jako na subjekt s jasně definovaným zájmem, nýbrž jako na konglomerát různých subjektů a zájmů. V případě liberální tradice koncept racionality jednání subjektů mezinárodních vztahů neznamená racionalitu pojímanou jako chování směřující k akumulaci moci a

---

²⁷⁶ Karlas, J.: *Forma mezinárodních institucí: teoretická analýza*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2008, str. 40-41.

²⁷⁷ Drulák, P.: *Teorie mezinárodních vztahů*. Portál, Praha, 2003, str. 72.

zajišťování vlastní bezpečnosti, ale je za něj považováno chování směřující k ekonomické či technické efektivnosti a akumulaci bohatství.²⁷⁸

Jak již bylo uvedeno, liberální proud je poměrně různorodý. Za důležité jsou považovány tři hlavní linie liberální myšlenkové tradice, které sahají až do 18. a 19. století: ekonomický liberalismus, demokratický liberalismus a liberální institucionalismus.²⁷⁹ Právě poslední jmenovaný přístup ke studiu mezinárodních vztahů je důležitý, pokud jde o mezinárodní organizace. Ve druhé polovině 40. let 20. století navazuje na meziválečný idealismus. Zdůrazňuje roli mezinárodního práva a mezinárodních institucí v MV. Liberální institucionalisté vyšli z realistické kritiky meziválečného idealismu a svůj přístup založili na spojení liberální myšlenkové tradice a předpokladu schopností a možností mezinárodních institucí v oblasti prohlubování a rozšiřování spolupráce a mírových vztahů. Již v průběhu druhé světové války se liberální institucionalisté domnívali, že stát není schopen z důvodu nového charakteru mezinárodního prostředí dobře plnit určité funkce.²⁸⁰

5.1.3 Konstruktivismus

Konstruktivismus je mladším a poměrně novým přístupem ke studiu mezinárodních vztahů, než jsou realismus a liberalismus. Objevuje se v 80. letech jako kritika neo verzí zmíněných teorií – tedy neorealismu a neoliberalismu. Konstruktivismus, podobně jako předchozí teorie, zahrnuje celou škálu myšlenkových proudů.

Jedním z nich je konstruktivistický pohled na mezinárodní vztahy Alexandra Wendta, který za hlavního aktéra MV považuje státy (podobně jako neorealisté) a zároveň je přesvědčen, že mezinárodní instituce a spolupráce mohou měnit identity a zájmy států a jejich chování (shodně s liberálními teoretiky).²⁸¹ Základním předpokladem konstruktivistické teorie je pak tvrzení, že realita mezinárodních vztahů je vlastně sociální konstrukcí, která je vytvářena prostřednictvím diskurzu a praxí aktérů. Znamená to tedy, že se nejedná o jednu pro vždy danou objektivní realitu.²⁸²

---

²⁷⁸ Drulák: 2003, str. 73.

²⁷⁹ Waisová, Š.: *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2009, str. 119.

²⁸⁰ Waisová: 2009, str. 124.

²⁸¹ Waisová: 2009, str. 93.

²⁸² Drulák: 2003, str. 123.

Konstruktivisté kladou důraz na roli sdílených idejí a na to, že povaha zájmů a identit aktérů (států) vyplývá z ideových struktur.²⁸³ Podle konstruktivistů určujícím prvkem struktury mezinárodní politiky jsou ideje. Zásadní roli pak hrají ty ideje, které jsou sdílené. Ty mohou existovat právě v podobě diskursu, identit nebo norem. Zájmy a identita státu nejsou podle konstruktivistů trvalé a předem dané. Jsou určovány ideovými strukturami, ve kterých státy existují.²⁸⁴ Na rozdíl od racionalistů, kteří tvrdí, že aktéři se chovají na základě logiky výhodnosti, se konstruktivisté domnívají, že aktéři se řídí tzv. logikou vhodnosti.²⁸⁵ Tedy, že se při zvažování svého jednání ptají na vhodnost jednotlivých alternativ jednání z hlediska své sociální role.²⁸⁶

Pokud jde o instituce, konstruktivismus jim přisuzuje poměrně silný vliv, který je daný jejich konstitutivní funkcí. Podle konstruktivistů instituce konstituují samotné identity a zájmy států.²⁸⁷ Z toho vyplývá, že instituce nepředstavují důsledky zájmů aktérů, ale nutnou podmínku pro existenci těchto zájmů i identit.²⁸⁸ Vliv mezi institucemi a identitami však konstruktivisté chápou jako obousměrný: identity aktérů a instituce se „vzájemně konstituují“.²⁸⁹ Z konstitutivní funkce institucí plyne i to, že instituce definují samotný význam jednání.²⁹⁰ To podle konstruktivistů platí jak pro všeobecné instituce i specifické instituce. Pokud jde o samotný vliv institucí, konstruktivisté zastávají argument, že mezinárodní organizace představují jednoho z hlavních činitelů při vytváření a šíření norem.²⁹¹ Mezinárodní organizace zahrnují vedle cílů a rozhodovacích procedur i normy, které ovlivňují identity, zájmy a jednání států sdružujících se a působících v těchto organizacích.²⁹²

5.2 Teorie mezinárodních vztahů a mezinárodní trestní soudnictví

Mezinárodní právo a teorie mezinárodních vztahů, jsou vědní disciplíny, u kterých dochází od konce 80. let 20. století k vzájemnému propojování. Teoretické přístupy

---

²⁸³ Karlas: 2008, str. 62, (podle Adler 2002:100-101; Katzenstein et al. 1998: 679-680; Ruggie 1998:879; Fearon – Wendt 2002:57).

²⁸⁴ Karlas: 2008, str. 62.

²⁸⁵ Karlas: 2008, str. 62 (podle Fearon – Wendt 2002: 60; Hasenclever et al. 1997: 155, 220 – 221).

²⁸⁶ Karlas: 2008, str. 62.

²⁸⁷ Karlas: 2008, str. 64 (podle Hasenclever et al. 1997: 138-139; Keohane 1989b: 144; Ruggie 1998: 871-874).

²⁸⁸ Karlas: 2008, str. 64 (podle Hasenclever et al. 1997: 138-139).

²⁸⁹ Karlas: 2008, str. 64 (podle Wendt 1994:389).

²⁹⁰ Karlas: 2008, str. 64 (podle Hasenclever et al. 1997: 163).

²⁹¹ Karlas: 2008, str. 65 (podle Finnemore – Sikkink 1998).

²⁹² Karlas: 2008, str. 65 (podle Barnett – Finnemore 1999).

ke studiu mezinárodních vztahů mohou pomoci obohatit mezinárodní právo tím, že popisují právní instituce reálně, protože zahrnou politické faktory, které právo utvářejí: zájmy, moc, vládní struktury států a další aktéry; ideje a pochopení na základě čeho fungují; instituce, kterými na sebe vzájemně působí.²⁹³

Přesto je nutné konstatovat, že mezinárodním trestním soudnictvím jako novým fenoménem se zatím mnoho teoretiků mezinárodních vztahů nezabývalo. Z toho důvodu rozsah literatury k tomuto tématu je poměrně úzký. I přes výše uvedené se pokusím nabídnout postoje realistů, liberalistů a konstruktivistů k mezinárodnímu právu a mezinárodnímu trestnímu soudnictví.

5.2.1 Realismus

Realistická teorie byla dominantním přístupem ke studiu mezinárodních vztahů zejména v padesátých letech minulého století. Jak již bylo uvedeno v části 5.1.1, realisté považují stát za základního aktéra mezinárodní politiky. Z důvodu anarchické povahy mezinárodního systému, je jeho primárním cílem zajištění své bezpečnosti a hlavním principem svépomoc. Z tohoto důvodu je podle realistů jednání aktérů na mezinárodní scéně možné dostatečně vysvětlit za pomoci porovnání rozdílnosti v jejich moci. Realisté se soustředí na vzájemné interakce mezi hlavními mocnostmi a na záležitosti války a míru. Další otázky, které mohou s uvedenými tématy souviset, např. válečné zločiny, jsou pro realisty podružné.²⁹⁴

Realisté nicméně ze svých teorií nevyvozují, že mezinárodní spolupráce a mezinárodní právo jsou zcela nepravděpodobné nebo nedůležité – státy budou přirozeně spolupracovat v případech podobných zájmů. Z toho důvodu realisté věří, že mezinárodní normy a instituce mají malý vliv na chování států: jsou to pouhé artefakty skrytých zájmů a mocenských vztahů, které se změní nebo budou ignorovány, pokud dojde ke změně právě mocenských vztahů.²⁹⁵

---

²⁹³ Abbott, K. W.: *International Relations Theory, International Law, and the Regime Governing Atrocities in Internal Conflict*. In *The American Journal of International Law*, Vol. 93, No. 2, April 1999, str. 362.

²⁹⁴ Abbott: 1999, str. 364.

²⁹⁵ Abbott: 1999, str. 365.

Jak představitelé realistické teorie hodnotili některé události z praktické mezinárodní politiky? Například otec amerického realismu, Hans Morgenthau, v souvislosti s ustavením Norimberského válečného tribunálu prohlásil: „Pochybuji o celém tomto principu vedení procesů. Co by podle mého názoru měli udělat, je okamžitě ustavit vojenský soud. Do dvaceti čtyř hodin po dopadení by s těmito zločinci byl proveden proces, byli by odsouzeni k smrti a ráno zastřeleni“.²⁹⁶

Co ovšem způsobuje vrásky na čele řady realistů, je obava, že by trestní tribunály mohly ovlivňovat a případně narušovat mezinárodní uspořádání. Dále se domnívají, že udržují v paměti válku a destabilizují poválečné úsilí vybudovat bezpečný mír. Proto považují za velmi nebezpečné, aby se válečná nenávist a morálka směšovala s mírovým uspořádáním.²⁹⁷

Někteří realisté se tedy domnívají, že za války platí jiná pravidla a svým způsobem je vše dovoleno s tím, že v případě ukončení konfliktu je třeba respektovat vítěze a poražené a jít dál. Britský historik A. J. P. Taylor například uvedl: „Nikdy jsem neviděl smysl v kladení si otázek ohledně válečné viny a nevinny. Ve světě suverénních států se každý snaží, jak může, aby uplatnil své vlastní zájmy; kritizován může být maximálně za své chyby, ne za zločiny“.²⁹⁸ Tato slova potvrzují i myšlenky Kennetha Waltze, hlavního představitele neorealismu, realistického směru, který má za to, že v anarchickém mezinárodním systému se každý stát snaží maximalizovat svou moc a bezpečnost. Výsledkem je mocenské vyvažování. Waltz, stejně jako další zastánci realistické teorie (již zmíněný Taylor nebo H. Kissinger) se domnívají, že „odstranění vášnivých morálních debat z mezinárodní arény by mělo mírový efekt“.²⁹⁹ Waltz je zároveň skeptický pokud jde o zavádění spravedlnosti do mezinárodní politiky, protože mezinárodní politika podle něj stojí na jiných principech než politika v rámci státu. Zároveň se obává i mezinárodního práva. Waltz považuje národní politiku za sféru autority, správy a zákona, zatímco mezinárodní politika je místem, kde hlavními faktory jsou moc, boj a přizpůsobení se. Právo je podle něj v protikladu vůči anarchickému mezinárodnímu systému.³⁰⁰

---

²⁹⁶ Bass, G. J.: *Stay The Hand of Vengeance. The Politics of War Crimes Tribunals*. Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2000, str. 10.

²⁹⁷ Bass: 2000, str. 10, 285.

²⁹⁸ Bass: 2000, str. 10.

²⁹⁹ Bass: 2000, str. 10.

³⁰⁰ Bass: 2000, str. 11.

Další představitel realistické tradice John Mearsheimer dodává: „Realisté zastávají názor, že instituce jsou v zásadě odrazem distribuce moci ve světě“.³⁰¹ S tímto tvrzením by jistě souhlasili mnozí srbští nacionalisté, kteří právě takto vnímali ustavení ICTY. Jako mocenský nástroj Západu pro ponížení Srbů.

V souvislosti se vznikem stálého Mezinárodního trestního soudu Henry Kissinger uvádí: „Je pravda, že porušování lidských práv, válečné zločiny, genocida a mučení jsou hrozbou modernímu věku na tolika místech, že snaha zavést právní normy, které by takovým hanebnostem zabránily nebo je potrestaly, slouží svým zastáncům ke cti. Nebezpečí spočívá v tom, že tato snaha jde do takových extrémů, až vzniká hrozba nahrazení tyranie vlád tyraní soudců“ a dodává: „Diktatura počestných vedla historicky často k inkvizicím a honům na čarodějnice“.³⁰² Pokud jde o doktrínu univerzální jurisdikce, H. Kissinger se domnívá, že „Každý univerzální systém by měl obsahovat nejen procedury pro trestání proviněných, ale také procedury pro ukáznění spravedlivých. Nesmí umožňovat, aby právní principy byly využívány jako zbraně pro vyřizování politických účtů“.³⁰³ Za jeden z hlavních nedostatků Mezinárodního trestního soudu pak vidí „právo žalobců rozhodovat, aniž jsou někomu zodpovědní“.³⁰⁴ Právě zmíněné obavy zapříčinily postoj Spojených států k Mezinárodnímu trestnímu soudu. Obavy, že by se jurisdikce ICC mohla vztahovat na jejich vojáky, kteří se účastní některých problematických misí a ozbrojených akcí, nebo že by žalobce ICC inicioval šetření a procesy, jak se mu zlíbí.

5.2.2 Liberalismus

Liberalismus pohlíží na aktéry mezinárodních vztahů odlišně od realismu. Za základní aktéry v mezinárodní (a domácí) politice považuje jednotlivce a soukromé skupiny. Stát nevnímá jako nevýznamného aktéra, ale jeho preference jsou determinovány spíše domácí politikou než předpokládanými zájmy nebo materiálními faktory, jako je relativní moc. Podle liberálních teoretiků mezinárodní

---

³⁰¹ Bass: 2000, str. 11.

³⁰² Kissinger, H.: *Potřebuje Amerika zahraniční politiku? Cesta k diplomacii pro 21. století*. BB Art, Praha, 2002, str. 222-223.

³⁰³ Kissinger: 2002, str. 224.

³⁰⁴ Kissinger: 2002, str. 228-229.

politika je mnohem více komplexnější a proměnlivá. Národní preference se mohou lišit a nepředvídatelně se měnit.³⁰⁵

Liberalisté se snaží vysvětlit rozdíly v chování států v mezinárodním prostředí. Činí tak prostřednictvím analýzy různých modelů domácího vládnutí. Například se zabývají tím, jestli liberálně demokratické státy s reprezentativními institucemi a vládou práva jsou více ochotny k právním vztahům a diskusím i v mezinárodních vztazích, a zda-li dodržují právní závazky více než státy, které mají jiné režimy.³⁰⁶ Například již Platón obvinil tyrany z toho, že vyvolávají války, aby odvrátili pozornost od domácí mizérie. Imanuel Kant pak spoléhal na to, že republikánské uspořádání přinese věčný mír.³⁰⁷

Jak je to tedy s domácím uspořádáním uvnitř státu, skutečně ovlivňuje jeho zahraniční politiku? Současní zastánci liberalismu se domnívají, že domácí preference jsou opravdu zároveň reflektovány v zahraniční politice státu. Například Andrew Moravcsik argumentuje tím, že se státy v zahraničí chovají cílevědomě tak, aby reprezentovaly nějakou část domácí politiky.³⁰⁸ Také Michael Doyle ve své teorii demokratického míru má za to, že demokratické uspořádání státu má vliv na jeho vnější agresivitu. Je přesvědčen, že demokratické státy spolu s největší pravděpodobností válku nepovedou.³⁰⁹ Podle G. J. Basse „liberální myšlenky mají vliv na skutečnost, že liberální státy přijímají mezinárodní spravedlnost a zacházejí se svými pokořenými nepřáteli způsobem naprosto odlišným od způsobů praktikovaných nedemokratickými státy. To konkrétně znamená, že pokud válečný tribunál je spravedlností vítězů, je rozdíl v tom, kdo je vítězem. Vítězný právní demokratický stát se snaží za hranicemi aplikovat podobná pravidla jako v domácím prostředí“.³¹⁰ Dokládá to na příkladech do současnosti ustavených tribunálů, které byly podporovány právě demokratickými státy s tím, že nedemokratické státy, které spolu vedly války, nikdy poválečný trestní tribunál neustavily.³¹¹

---

³⁰⁵ Abbott: 1999, str. 366.

³⁰⁶ Abbott: 1999, str. 366.

³⁰⁷ Bass: 2000, str. 16,17.

³⁰⁸ Bass: 2000, str. 17.

³⁰⁹ Drulák: 2003, str. 84.

³¹⁰ Bass: 2000, str. 18.

³¹¹ Bass: 2000, str. 19.

Nicméně míra podpory mezinárodní spravedlnosti ze strany liberálních států je rozdílná. Největší zájem na potrestání válečných zločinů bude mít liberální stát v případě, že se obětí stal on sám, respektive jeho občané. Znamená to tedy, že liberální stát, který čelil válečným zločinům, bude logicky usilovat více o mezinárodní spravedlnost než stát, který tuto zkušenost nemá. Protože se ale liberální státy řídí universalismem, je pravděpodobné, že budou mít zájem na potrestání zločinů, které byly spáchány i na občanech jiných států.³¹² Přesto demokratické a nedemokratické státy mají jedno společné – své vlastní vojáky vystavovat nebezpečí mezinárodní spravedlnosti nechtějí.³¹³

Podle liberálních teoretiků mezinárodní trestní tribunály plní několik funkcí. Pomáhají nastolit pevný mír tím, že postaví před spravedlnost vůdce ze strany nepřítele, odstraší další válečné zločince, napomohou reintegraci původně zneprátených zemí, vinu za spáchané zločiny uvalí na jednotlivce nikoli na celou etnickou skupinou a zároveň se díky nim prokáže pravda o spáchaných válečných zločinech.³¹⁴

5.2.3 Konstruktivismus

Jak přistupuje k vysvětlení spolupráce v rámci mezinárodního trestního soudnictví třetí zvolená teorie – konstruktivismus?

Zastánci této teorie kladou velký důraz na normy a jejich konstitutivní funkci. V tomto případě se jedná o normy vytvořené v rámci lidských práv a humanitárního práva, které definují tzv. komunitu liberálních států. Důsledkem či následným efektem takto vytvořených norem pak byla snaha o prošetření páchaných ukrutností, které se staly ve velkém měřítku součástí postbipolárního světa.³¹⁵

V souvislosti s chováním států a jejich přístupem k dodržování vytvořených pravidel a norem, se konstruktivisté domnívají, že aktéři (státy) se chovají na základě logiky vhodnosti. To znamená, že jsou schopni respektovat smluvená nebo obecně

---

³¹² Bass: 2000, str. 31.

³¹³ Bass: 2000, str. 35.

³¹⁴ Bass: 2000, str. 286.

³¹⁵ Fehl, C.: *Explaining the International Criminal Court: A „Practice Test“ for Rationalist and Constructivist Approaches*. In *European Journal of International Relations*, 2004, Vol. 10 (3), str. 382.

uznávaná pravidla a „v důsledku vzájemných interakcí rozvíjet stále pevnější modely spolupráce, které se postupně zažívají a stávají se něčím automatickým“³¹⁶.

Samozřejmě ale nepředpokládají, že všechny státy, které se například zaváží k dodržování norem lidských práv, tak skutečně činí. Nicméně normy, které byly postupně přijaty v oblasti lidských práv a humanitárního práva, jsou součástí jakési světokultury západního stylu, která se vyvinula v souvislosti s jeho rozšířením. V tomto ohledu jsou normy lidských práv jakýmsi standardem vhodného chování pro každý stát, který chce být respektovaným členem mezinárodní komunity.³¹⁷

Pokud jde o vznik Mezinárodního trestního soudu, konstruktivistické vysvětlení se opírá o tvrzení, že takováto stálá soudní instituce, která má pravomoc soudit nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva, je jednak samozřejmě levnější než režim ad hoc tribunálů a zároveň se domnívají, že má větší legitimitu.³¹⁸ V této souvislosti je důležité připomenout, že ad hoc tribunály v devadesátých letech minulého století vznikly z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN. Z toho důvodu se skutečně netěšily legitimitě ze strany dotčených států (zejména Srbska a Chorvatska). Zároveň jejich financování z rozpočtu OSN bylo, nejen zpočátku, problematické. Oproti tomu ICC byl ustaven na základě multilaterální a dobrovolně podepsané smlouvy. Tato skutečnost předpokládá, že státy budou respektovat instituci, s jejímž ustavením vyjádřily plný souhlas a zároveň se dle Statutu tohoto Soudu podílí na jeho financování.³¹⁹

---

³¹⁶ Drulák: 2003, str. 125.

³¹⁷ Fehl: 2004, str. 372.

³¹⁸ Fehl: 2004, str. 382.

³¹⁹ Pole článku 15 Římského statutu jsou výdaje Mezinárodního trestního soudu hrazeny jednak z vyměřených příspěvků smluvních stran a dále z prostředků poskytnutých Organizací spojených národů podléhajícím souhlasu Valného shromáždění zejména pokud jde o výdaje vzniklé v souvislosti se situacemi postoupenými Soudem Radou bezpečnosti. Zdroj: *Římský statut Mezinárodního trestního soudu*, vyhlášen pod č. 84/2009 Sb. m. s.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala mezinárodním právem trestním a mezinárodním trestním soudnictvím. Poměrně novým, svébytným a rychle se rozvíjejícím odvětvím mezinárodního práva. První kroky, které mají souvislost se vznikem a rozvojem tohoto právního odvětví v moderní historii, sahají do druhé poloviny 19. století, kdy došlo k první kodifikaci pravidel humanitárního a válečného práva v souvislosti s tehdy proběhlými událostmi (bitva u Solferina v roce 1859, prusko-rakouská válka, prusko-francouzská válka). Ve 20. století k pokusu o rozvoj mezinárodního práva trestního přispěla první světová válka, jeden z nejhorších konfliktů v dějinách. Nicméně až druhá světová válka byla v tomto ohledu zásadní událostí. Po jejím skončení se vítězné mocnosti shodly na potrestání viníků války (jednotlivců konajících jménem státu) a došlo tak ke vzniku dvou dočasných mezinárodních vojenských tribunálů. Jejich úkolem bylo potrestání klíčových viníků proběhlého konfliktu z poraženého Německa a Japonska. Těch, kteří spáchali nově definovaný zločin proti míru, válečný zločin nebo zločin proti lidskosti. Jednalo se o zásadní milník, protože to bylo poprvé v dějinách, kdy byli potrestáni vysocí státní představitelé za své protiprávní jednání.

Další důležitý mezník v této oblasti přišel až s ukončením studené války. V první polovině devadesátých let dvacátého století v Evropě a v Africe proběhly dva konflikty, které si svým rozsahem a brutalitou vyvolaly reakci znovusjednoceného mezinárodního společenství. Výsledkem bylo zásadní rozhodnutí opět akceschopné Rady bezpečnosti OSN ustavit ad hoc mezinárodní trestní tribunály, které by přivedly před spravedlnost viníky těchto krveprolití.

Přestože oba tribunály (ICTY a ICTR) čelily mnoha kritikám, které upozorňovaly na pomalost při vyšetřování, zdlouhavé soudní procesy, přílišnou finanční nákladnost, obavy o nestrannost a spravedlivé vedení procesů, z toho důvodu také neakceptovatelnost ze strany těch, kteří před tyto tribunály byli předvedeni, byl vyslán jasný signál všem politickým a vojenským vůdcům, kteří by chtěli zneužívat svých postavení. Signál těm, kteří by svou moc, politické představy a ambice chtěli naplňovat, i kdyby jich mělo být dosaženo na základě závažných porušení

mezinárodního práva. Byl vyslán jasný signál, že skončilo období, kdy páchání nejhorších zločinů podle mezinárodního práva zůstávalo nepotrestáno.

V této souvislosti profesor Pavel Šturma uvádí: „Oba ad hoc mezinárodní trestní tribunály představují (*před zahájením činnosti ICC – pozn. autorky*) jediný příklad univerzálního soudního mechanismu určeného k postihu vážných porušení mezinárodního humanitárního práva a lidských práv. Zřízení trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu mělo mimořádný význam nejen pro vytvoření nezbytného procesního mechanismu pro stíhání a trestání genocidy a závažných porušení mezinárodního humanitárního práva. Oba statuty, přijaté rezolucí Rady bezpečnosti OSN jednající na základě kapitoly VII Charty, totiž obsahují i materiální právo (definice zločinů). Jeho další výklad a rozvoj pak zajišťuje judikatura těchto tribunálů“.^{320, 321} Profesor Šturma dále dodává: „Statuty a rozsudky obou tribunálů představují mimořádně významné potvrzení obecně platného mezinárodního obyčejového práva, a jeho zpřesnění ve světle dosaženého stupně vývoje na konci 20. století“.³²²

Tribunály pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu zároveň urychlily vyjednávání o ustavení stálého Mezinárodního trestního soudu, který se (na rozdíl od ad hoc tribunálů – orgánů OSN) stal samostatným subjektem mezinárodního práva. Ke spolupráci prostřednictvím této instituce se připojilo na 122 zemí světa. Někteří klíčoví aktéři současných mezinárodních vztahů, přestože vyjadřují ICC podporu, se stranami Římského statutu nestali. Mezi tyto země se řadí současná supervelmoc Spojené státy americké, Rusko, Čína (všichni stálí členové Rady bezpečnosti), Izrael, ale také například Indie nebo Pákistán, který je klíčovým spojencem Spojených států v boji proti terorismu a také Turecko – rovněž blízký vojenský spojenec USA. Následuje řada dalších zemí, mezi které patří i většina arabského světa.

Z pohledu realistické teorie mezinárodních vztahů je tento postoj velmi snadno vysvětlitelný. Podle realistů je pro každý stát nejdůležitější chránit si své zájmy.

---

³²⁰ Šturma: 2002, str. 24 -25.

³²¹ Například v rozsudku II. senátu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii z 10.12.1998 ve věci Furundžija se objevilo poprvé potvrzení kogentní povahy zákazu mučení.

³²² Šturma: 2002, str. 25.

Těmi v tomto případě jsou obavy a snahy chránit si své občany z řad vojáků a politiků, kteří jsou zodpovědní nebo se účastní akcí, na které by se mohla vztahovat jurisdikce ICC. Přestože jednou z těchto zemí jsou Spojené státy americké jako současný světový lídr, který je jinak tradičním ochráncem lidských práv, není pravděpodobné, že by jejich neúčast měla takový význam, že by došlo k úplnému ohrožení fungování této instituce, nicméně nedojde k potrestání všech spáchaných zločinů podle mezinárodního práva, jelikož Spojené státy svým postojem ovlivňují i další aktéry, kteří se takových zločinů dopouštějí. Autorita Mezinárodního trestního soudu tak může být částečně znevážena.

Deset let od vzniku ICC je možné provést bilancování jeho dosavadní činnosti, která - i přes prokazatelné neúspěchy - dokazuje, že alespoň některé chování jednotlivců, které bylo v rozporu s mezinárodním právem trestním, již čelí spravedlnosti. Což je role, kterou by mezinárodní trestní soudnictví v anarchickém systému mělo hrát. V systému, ve kterém neexistuje žádná vyšší autorita, což si někteří aktéři mezinárodních vztahů vysvětlují tak, že v zájmu zajištění vlastní bezpečnosti, moci a touhy po dominanci je vše dovoleno, je třeba, aby existoval orgán, který stanoví určité hranice politického jednání. Orgán, který by překračování těchto hranic trestal, aby nedocházelo k tichému souhlasu s porušením norem, které byly kodifikovány v rámci mezinárodního práva. Je důležité, aby hodnoty a pravidla, která jsou obecně mezinárodním společenstvím považována za zásadní a zároveň zavazující všechny státy a jednotlivce, byla dodržována, a v opačném případě tvrdě potrestána.

Potrestání, poskytnutí kompenzace a smyslu pro spravedlnost obětem, usmíření, obnovení civilní společnosti, obnovení právního a morálního řádu, dále potvrzení historických faktů a poučení se z minulosti, posílení konceptu zodpovědnosti, obnovení mezinárodní míru a bezpečnosti nebo ustavení a potvrzení nadřazenosti mezinárodního práva nad národním právem a v neposlední řadě odstrašení – to vše patří mezi úkoly, role a cíle mezinárodního trestního soudnictví. Respektovaný profesor práva M. Ch. Bassiouni ovšem říká, že je zatím těžké posoudit, jestli mezinárodní trestní soudnictví tyto cíle skutečně plní. Například není zatím možno ověřit, jestli může mít preventivní a odstrašující efekt pro budoucí možné pachatele zločinů podle mezinárodního práva, jako to činí národní trestní systémy.³²³ Profesor

---

³²³ Bassiouni: 2010, str. 294.

Bassiouni se zároveň domnívá, že mezinárodní trestní soudnictví by mělo hrát pouze doplňkovou roli k národním trestním jurisdikcím, protože není v jeho silách zabývat se všemi případy.³²⁴ Oproti tomu G. J. Bass říká, že lépe se úkolu zhostí nestranný mezinárodní tribunál než procesy před národními soudy nebo občanská sebeobrana.³²⁵ K tomu dodává, že i sebelepší národní právní systémy mají problém odstrašit všechny potenciální zločince s tím, že mezinárodní tribunály jsou ustaveny proto, aby se zabývaly těmi nejkrvavějšími zločiny. Navíc osoby, které jsou schopny páchat masové vraždy, je velmi těžké od jejich úmyslů odradit.³²⁶

Jak tedy na novou instituci mezinárodního trestního soudnictví – Mezinárodní trestní soud – v současnosti pohlížet? Je jeho vznik a existence, respektive nespolupráce nejdůležitějších aktérů současných mezinárodních vztahů s touto institucí, prozatím vítězstvím realistů, kteří soudní spravedlnost považují za hrozbu trvalému míru nebo vítězstvím idealistů, kteří tvrdí, že trvalý mír nemůže existovat bez spravedlnosti?

Realisté v čele s Henry Kissingerem se svojí anarchií, bojem o přežití, suverenitou a mocí jako odpůrci Mezinárodního trestního soudu se, jak uvádí L. Majerčík: „báli jeho politizace, toho že se prokurátor utrhe ze řetězu a bude aktivně zasahovat do mezinárodní politiky, jak se mu zlíbí“.³²⁷ Dále upozorňovali na možnou neefektivitu soudu, protože nemá k dispozici žádné exekutivní nástroje, kterými by mohl vymáhat spolupráci s dotčenými zeměmi. V tomto ohledu je nutno dát realistům za pravdu, protože ICC má vskutku vážné problémy dostat obviněné „africké zločince“ do vazby. Majerčík dodává: „Pokud v nejbližší době nezačne Mezinárodnímu trestnímu soudu efektivněji pomáhat mezinárodní společenství v čele se Spojenými státy, lze se vážně obávat ztráty jeho vážnosti“.³²⁸

Na druhé straně stojící idealisté, kteří věří v jednotu lidstva a ve spolupráci mezi jednotlivými entitami v mezinárodním systému mimo jiné i prostřednictvím mezinárodních organizací, dle Majerčíka: „poukazují na to, že Mezinárodní trestní soud má přece jenom široký dopad na jednání států. Již 65 smluvních stran změnilo

---

³²⁴ Bassiouni: 2010, str. 318-320.

³²⁵ Bass: 2000, str. 304.

³²⁶ Bass: 2000, str. 291.

³²⁷ Majerčík, L.: *Mezinárodní trestní soud: mezi právem a politikou*. 31. květen 2010, nestránkováno dostupné na: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/05/mezinarodni-trestni-soud-mezi-pravem.html> (staženo 7.11.2012).

³²⁸ Majerčík: 2010, nestránkováno.

legislativu a implementovalo hmotněprávní i procesněprávní úpravu umožňující souzení zločinů podle mezinárodního práva“.³²⁹

Realita je podle všeho tedy kombinací jak realistických, tak idealistických vysvětlení. Moc, suverenita, přežití státu ale také spolupráce, pokrok a pokus o dosažení spravedlnosti a míru, to vše patří do současné mezinárodní politiky, jejíž součástí se nově stalo mezinárodní trestní soudnictví. Právě nedávno ukončené 20. století je označováno jako století pokusů o jeho vytvoření. Století, které jako reakci na stále brutálnější vedení ozbrojených konfliktů přineslo propracovanější systém pravidel na ochranu nezákadnějších lidských práv týkajících se života a lidské důstojnosti, které je nutné respektovat za všech okolností. Jestli se tak skutečně stane a mezinárodní trestní soudnictví a jeho pravidla naplní svůj obsah a budou respektována, závisí z velké části na samotných členech mezinárodního společenství, jednotlivých státech, které si podobu a pravidla svého systému a jejich dodržování sami vytvářejí a určují.

Závěrem je tedy možné jen znovu konstatovat, že v devadesátých letech minulého století dočasně vytvořené trestní tribunály a také stálý Mezinárodní trestní soud jsou signálem všem jednotlivcům z řad zejména politických a vojenských představitelů, kteří by se dopustili nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, že jejich konání do budoucna už nemusí zůstat nepotrestáno. Pozitivním v tomto ohledu byl již na přelomu tisíciletí G. J. Bass, když hovořil o tom, že: „Procesy pro potrestání válečných zločinů sice nefungují nijak zvlášť dobře, ale mají jasný potenciál fungovat, a to mnohem lépe než cokoli jiného, s čím kdy diplomaté přišli po skončení válečného konfliktu. Úkolem je proto ustavit tribunál a pečlivě ho vést. Pokud úspěch nepřichází napoprvé, musí se to zkusit znovu“.³³⁰ Tak dlouho, aby zlo nezůstalo nepotrestáno a zejména obětem se dostalo zadostiučinění, které by jim zabránilo vzít spravedlnost do svých rukou. Spravedlnost, která by měla podobu odplaty a mohla by být velmi nebezpečná, protože by s největší pravděpodobností vedla jen k dalším a svou povahou a rozsahem brutálnějším konfliktům.

Diplomová práce „Vývoj a role mezinárodního trestního soudnictví v současném světě“ se nejprve věnovala klíčovými historickými událostem, které mají souvislosti se

---

³²⁹ Majerčík: 2010, nestránkováno.

³³⁰ Bass: 2000, str. 310.

vznikem mezinárodního trestního soudnictví. Následně se zabývala konflikty a okolnostmi, které vedly v devadesátých letech dvacátého století k ustavení mezinárodních trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu. Jejich pravomocemi a činností. Byla zpracována spolupráce dotčených států s těmito tribunály. Došlo ke srovnání ad hoc tribunálů a analýze jejich odkazu nejen pro mezinárodní právo. Další část práce se věnovala stálému Mezinárodnímu trestnímu soudu. Jeho Statutu, dosavadní činnosti a neochotě zejména současných mocností spolupracovat s touto soudní institucí. Poté byl zanalyzován význam existence Mezinárodního trestního soudu pro současnou mezinárodní politiku a mezinárodní společenství. Závěrečná část představila pohled teorií mezinárodních vztahů (realismu, liberalismu, konstruktivismu) na spolupráci v mezinárodních vztazích prostřednictvím institucí jako takových a zejména pak nově vytvořených institucí v oblasti mezinárodního trestního soudnictví. Autorka této diplomové práce se proto domnívá, že cílů, které si stanovila ve svém úvodu, bylo dosaženo.

Summary

This thesis dealt with international criminal justice, which became a part of international politics during the last twenty years. After the end of the Cold War, a lot of armed conflicts were breaking out. They were accompanied by unprecedented inhuman acts and atrocities. The international community had to find a solution for how to respond to such events. In 1993, the United Nations Security Council acted under Chapter VII of The Charter of the United Nations and decided unanimously upon the establishing of an ad hoc International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. The Tribunal's role was to prosecute persons responsible for serious violations of international humanitarian law committed during the Balkans conflict. A year later, in 1994, the Security Council decided to establish another ad hoc tribunal – The International Criminal Tribunal for Rwanda, which served to punish the architects of Rwandan genocide. Both tribunals sped up negotiations and the decision to establish the permanent International Criminal Court, whose objective is to help end impunity for the perpetrators of the most serious crimes of concern to the international community. Firstly, this thesis analysed the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, its jurisdiction, its activity and it focused on the cooperation of Serbia and Croatia with the Tribunal. The International Criminal Tribunal for Rwanda was analysed in the same way. Secondly, this thesis analysed the permanent International Criminal Court, its jurisdiction and its activity. It also tried to evaluate why some key actors in contemporary international relations are afraid of cooperating with this judicial institution. Finally, this thesis offered a view of theories of international relations (realism, liberalism and constructivism) regarding the possibility of cooperation by means of international criminal justice.

Použité zdroje:

1) Primární:

American Service-members` Protection Act of 2002, dostupné na:

<http://www.state.gov/t/pm/rls/othr/misc/23425.htm> (staženo 19.3.2013).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/51/292-S/1996/665, 16. srpen 1996, str. 1-61, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1996_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/52/375-S/1997/729, 7. srpen 1997, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1997_en.pdf (staženo 19.7.2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/54/187-S/1999/846, 2. srpen 1999, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_1999_en.pdf (staženo 19.7.2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/55/273-S/2000/777, 7. srpen 2000, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2000_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/57/379-S/2002/985, 14. srpen 2002, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2002_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/59/215-S/2004/627, 13. srpen 2004, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2004_en.pdf (staženo 19.7.2012).

Annual Report of the Internatioanl Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/60/267-S/2005/532, 15.srpen 2005, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2005_en.pdf (staženo 19.7.2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/61/271-S/2006/666, 21. srpen 2006, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2006_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/62172-S/2007/469, 1. srpen 2007, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2007_en.pdf (staženo 19.7. 2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, A/67/214-S/2012/592, 1. srpen 2012, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/AnnualReports/annual_report_2012_en.pdf (staženo 26.9.2012).

Annual Report of the International Criminal Tribunal for Rwanda, A/52/582-S/1997/868, 6. červen 1997, dostupné na:

<http://www.unictt.org/Portals/0/English/AnnualReports/a-52-582.pdf>
(staženo 11.2. 2013).

Charta Organizace spojených národů, vyhlášená pod č. 30/1947 Sb.

ICTY Completion Strategy Report, 16. listopad 2012, dostupné na:

http://www.icty.org/x/file/About/Reports%20and%20Publications/CompletionStrategy/completion_strategy_16november2012_en.pdf (staženo 5.12.2012).

National Security Strategy, September 2002, dostupné na:

<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (staženo 20.8.2012).

National Security Strategy, May 2010, dostupné na:

http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (staženo 20.8.2012).

Report on the completion strategy of the International Criminal Tribunal for Rwanda. 5. listopad 2012, dostupné na:

http://www.unict.org/Portals/0/English/FactSheets/Completion_St/S-2012-836.pdf (staženo 5.12.2012).

Report of the International Criminal Court to the United Nations for 2011/12, dostupné na:

http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/reports%20on%20activities/court%20reports%20and%20statements/Documents/A67308EN.pdf (staženo 5.12.2012).

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 743, S/RES/743 (1992): Socialistická federativní republika Jugoslávie - rozhodnutí o zřízení „United Nations Protection Force“ (UNPROFOR), 21. únor 1992.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 764, S/RES/764 (1992): Bosna a Hercegovina, 13. červenec 1992.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 771, S/RES/771 (1992): Bývalá Jugoslávie, 13. srpen 1992.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 780, S/RES/780 (1992): Bývalá Jugoslávie, 6. říjen 1992.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827, S/RES/827 (1993): Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 25. květen 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 872, S/RES/872 (1993): Rwanda – rozhodnutí o ustavení „United Assistance Mission for Rwanda“ (UNAMIR), 5. říjen 1993.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 929, S/RES/929 (1994): UN Assistance Mission for Rwanda, 22. červen 1994.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955, S/RES/955 (1994): Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, 8. listopad 1994.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 977, S/RES/977 (1995): Určení sídla Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, 22. únor 1995.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1505, S/RES/1505 (2003): Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, 4. září 2003.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1593, S/RES/1593 (2005): Súdán, 31. březen 2005.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1966, S/RES/1966 (2010): Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, 22. prosinec 2010.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970, S/RES/1970 (2011): Peace and Security in Africa, 26. únor 2011.

Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 260, A/RES/260(III) A (1948): Konvence o prevenci a stíhání zločinu genocidia, 9. prosinec 1948.

Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314, A/RES/3314(XXIX): Definice agrese, 14. prosinec 1974.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu, vyhlášen pod č. 84/2009 Sb. m. s.

UN Security Council, *Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia* (as amended on 17 May 2002), dostupné na:

<http://www.refworld.org/docid/3dda28414.html> (staženo 15.7. 2012).

2) Sekundární:

a) knižní publikace:

Allen, T.: *Trial Justice: The International Criminal Court and the Lord's Resistance Army*. Zed Books, London, 2006.

Bass, G. J.: *Stay The Hand of Vengeance. The Politics of War Crimes Tribunals*. Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2000.

Bell-Fialkoff, A.: *Etnické čistky*, Práh, Praha, 2003.

Cabada, L.: *Jugoslávie: Základní charakteristiky politického systému Titovy SFRJ*. In Cabada, L. a kolektiv: *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Nakladatelství Oeconomica, Praha, 2008, str. 220 – 236.

Cassese, A.: *International Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2008.

Čepelka, Č., Šturma, P.: *Mezinárodní právo veřejné*. Eurolex Bohemia, Praha, 2003.

David, V., Bureš, P., Faix, M., Sladký, P., Svaček, O.: *Mezinárodní právo veřejné s kasuistikou*. Leges, Praha, 2011.

Drulák, P.: *Teorie mezinárodních vztahů*. Portál, Praha, 2003.

Hloušek, V.: *Chorvatsko: Mezi pokusem autoritarismu a evropskou integrací*. In Cabada, L. a kolektiv: *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední Evropy*. Nakladatelství Oeconomica, Praha, 2008, str. 262-281.

Hricová, H.: Bosna a Hercegovina: *Země neslučitelných nacionalismů?* In Cabada, L. a kolektiv: *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Nakladatelství Oeconomica, Praha, 2008, str. 282-301.

Karlas, J.: *Forma mezinárodních institucí: teoretická analýza*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2008.

Kissinger, H.: *Potřebuje Amerika zahraniční politiku? Cesta k diplomacii pro 21. století*. BB Art, Praha, 2002.

Köchler, H.: *Global Justice or Global Revenge? The ICC and the Politicization of International Criminal Justice?* In Sinha, M.K.: *International Criminal Law and Human Rights*. Manak Publications, 2010, str. 144-154.

Malenovský, J.: *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště právu českému*. Páté, podstatně upravené a doplněné vydání, Doplněk, Brno, 2008.

Matvejević, P., Stevanović, V., Dizdarević, Z.: *Strůjci války a míru*. Gplus G, Praha, 2003.

McGoldrick, D., Rowe, P., Donnelly, E.: *The Permanent International Criminal Court. Legal and Policy Issues*. Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2004.

Mrázek, J.: *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2005.

Nálevka, V.: *Světová politika ve 20. století*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml., Praha, 2000.

Ondřej, J.: *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. vydání, Aleš Čeněk, Plzeň, 2009.

Oxfordský slovník světové politiky. Ottovo nakladatelství, Praha, 2000.

Peskin, V.: *International Justice in Rwanda and the Balkans*. Cambridge University Press, New York, 2008.

Piknerová, L., Naxera, V. a kol.: *Globální vládnutí. Vybrané problémy*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2011.

Podlahová, V.: *Zločiny proti lidskosti (nejvýznamnější historické události a jejich postih v praxi mezinárodních trestních tribunálů)*. In VIII. studentská konference mezinárodního práva veřejného. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, str. 66-88.

Shaw, M. N.: *International Law*. Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Schabas, W. A.: *An Introduction to the International Criminal Court*. Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Sinha, M. K.: *History and Evolution of International Criminal Law*. In Sinha, M. K.: *International Criminal Law and Human Rights*. Manak Publications, 2010, str. 374-387.

Sinha, M. K.: *International Criminal Law and Human Rights*. Manak Publications, 2010.

Šanc, D.: *Černá Hora: Nezávislost jako pozitivní image*. In Cabada, L. a kolektiv: *Komparace politických systémů. Nové demokracie střední a východní Evropy*. Nakladatelství Oeconomica, Praha, 2008, str. 322-337.

Šesták, M., Teichman, M.: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009.

Šturma, P.: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002.

Veselý, Z., Volenec, O.: *Světová politika 20. století v datech II. (1946-1999)*. VŠE, Praha, 2000.

Waisová, Š.: *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2009.

b) články v odborných časopisech:

Abbott, K. W.: *International Relations Theory, International Law, and the Regime Governing Atrocities in Internal Conflicts*. In *The American Journal of International Law*, Vol. 93, No. 2, April 1999, str. 361-379.

Bass, G. J.: *Milosevic in The Hague*. In *Foreign Affairs*, Vol. 82, No.3, May/June 2003, str. 82-96.

Bassiouni, M., Ch.: *Perspectives on International Criminal Justice*. In *Virginia Journal of International Law*, Vol. 50, Issue 2, 2010, str. 269-323.

Fehl, C.: *Explaining the International Criminal Court: A „Practice Test“ for Rationalist nad Constructivist Approaches*. In *European Journal of International Relations*, 2004, Vol. 10, Issue 3, str. 357-394.

Fulnečková, P.: *Úloha Africké unie při řešení konfliktů v subsaharské Africe*. In *Mezinárodní politika 7/2012*, ÚMV Praha, 2012, str. 7-9.

Goldstone, R.: *The Future of International Criminal Justice*. In *Review of Constitutional Studies*, Vol. 14, Issue 1, 2009.

Goldstone, R.: *The Future of International Criminal Justice: The Crucial Role of the United States*. In *ILSA Journal of International and Comparative Law*, Spring 2012, Vol. 18, Issue 2, str. 615-624.

Greenwood, Ch.: *The International Tribunal for Former Yugoslavia*. In *International Affairs*, Vol. 69, No. 4 (Oct., 1993), str. 641-655.

Jia, B. B.: *China and the International Criminal Court: The Current Situation*. In Singapore Year Book of International Law and Contributors, 10, 2006, str. 87-97.

Karlas, J.: *Současné teorie mezinárodních institucí*. In Mezinárodní vztahy 1/2007, ÚMV, Praha, str. 66-85.

Kaye, D.: *Who's Afraid of the International Criminal Court?* In Foreign Affairs, May/June 2011, Vol. 90, Issue 3, str. 118-129.

Kelley, J.: *Who Keeps International Commitments and Why? The International Criminal Court and Bilateral Nonsurrender Agreements*. In The American Political Science Review, Vol. 101, No. 3 (Aug., 2007), str. 573-589.

Kovanda, K.: *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994*. In Mezinárodní vztahy 3/2004, ÚMV, Praha, 2004, str. 45-65.

Wood, W. B.: *Geographic Aspects of Genocide: A Comparison of Bosnia and Rwanda*. In Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, Vol. 26, No. 1 (2001).

Zahradníková, J.: *Rwanda: etnické konflikty trochu jinak*. In Mezinárodní politika, roč. 25, č. 2/2001, ÚMV, Praha, str. 18-19.

c) diplomové a disertační práce

Permanová, L.: *Dekolonizace Afriky*. Bakalářská práce, MUP, Praha, 2009, 58 s.

Pulgret, M.: *Vybrané kapitoly jurisdikce státu v mezinárodním právu*. Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2010, 215 s.

d) odborné články v elektronické podobě:

Bílková, V.: *V roli unijního solitéra? Česká republika a mezinárodní trestní soud.* Policy paper, ÚMV Praha, listopad 2007, str. 1-10, dostupné na:

<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2007/vbilkova2007MTS.pdf>

(staženo 20.9. 2012).

Buruma, I.: *Why we must share America`s dirty work.* In The Guardian, 16.červenec 2002, dostupné na:

<http://www.guardian.co.uk/world/2002/jul/16/usa.features11?INTCMP=SRCH>

(staženo 15.4.2013).

Evans-Pritchard, B., Jennings, S.: *US Takes Cautious Steps Towards ICC.* Institute for War & Peace Reporting, May 6, 2010, str. 1-7, dostupné na:

<http://iwpr.net/report-news/us-takes-cautious-steps-towards-icc> (staženo 20.8.2012).

Majerčík, L.: *Mezinárodní trestní soud: mezi právem a politikou.* 31. květen 2010, dostupné na:

<http://jinepravo.blogspot.cz/2010/05mezinarodni-trestni-soud-mezi-pravem-html>

(staženo 7.11.2012).

Simons, M.: *World Court for Crimes of War Opens in The Hague.* In The New York Times, 12. březen 2003, dostupné na:

<http://www.nytimes.com/2003/0312/international/europe/12COUR.html>

(staženo 22.4.2013).

Simons, M.: *Gambian Will Lead Prosecution in Hague.* In The New York Times, 12. prosinec 2011, dostupné na:

<http://www.nytimes.com/2011/12/13/world/europe/fatou-bensouda-becomes-lead-prosecutor-at-international-criminal-court.html> (staženo 25.4.2013).

Simons, M.: *U.S. Grows More Helpful to International Criminal Court, a Body it First Scorned*. In The New York Times, 2. duben 2013, dostupné na:
http://www.nytimes.com/2013/04/03/world/europe/us-assists-international-criminal-court-but-still-has-no-intention-of-joining-it.html?_r=0 (staženo 25.4.2013).

Slaughter, A.- M.: *America`s Influence*. In The Herald Tribune, 3. květen 2011, dostupné na:
<http://www.princeton.edu/~slaughtr/Commentary/America`sInfluence.pdf>
(staženo 16.4.2013).

e) ostatní internetové zdroje:

Aktuálně.cz, „*Potvrzeno: Mladiče pomáhali skrývat generálové*“. 22. červen 2012, dostupné na: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=749632>
(staženo 22.11.2012).

Amnesty International, *Rwanda: 23 people sentenced to death, including Silas Munyagishali and Froduald Karamira*, dostupné na:
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR47/011/1998/en/47d92c42-f880-11dd-b378-7142bfbef1838/afr470111998en.pdf> (26.2.2013).

BBC.co.uk, „*Profile: Ante Gotovina*“. 11. duben 2011, dostupné na:
<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13035992> (staženo 19.11.2012).

Česká televize, rozhovor s právníkem Robertem Fremrem, bývalým soudcem Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, dostupné na:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/190376-fremr-mezinarodnimu-trestnimu-soudu-chci-prinest-novy-vitr/?mobileRedirect=off> (staženo 29.11.2012).

Česká televize, rozhovor s Matyášem Zrnem, odborníkem na bývalou Jugoslávii, 16. květen 2012, dostupné na:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/177003-zacal-proces-s-bosenskym-reznikem-mladicem/> (staženo 10.4.2013).

Evropská komise, *Enlargement/Croatia*, dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/index_en.htm (staženo 28.7.2012; 9.5.2013).

Evropská komise, *Enlargement/Serbia*, dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/serbia/index_en.htm (staženo 28.7.2012; 12.5.2013).

Haaretz.com, „*Israel must stop boycotting International Criminal Court. Joining the International Criminal Court at The Hague would place Israel on the side of enlightened nations*“. 6. leden 2010, dostupné na:
<http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/israel-must-stop-boycotting-international-criminal-court-1.265600> (staženo 5.9.2012).

Mezinárodní trestní soud, dostupné na:
<http://www.10a.icc-cpi.info/index.php/en/about> (staženo 24.9.2012).

Mezinárodní trestní soud, *Situation and Cases*, dostupné na:
<http://www.icc-cpi.int/Menu/go?id=ff9939c2-8e97-4463-934c-bc8f351ba013&lan=en-GB> (staženo 29.10.2012).

Mezinárodní trestní soud, *The Court Today*, 26. duben 2013, dostupné na:
<http://www.icc-cpi-int/iccdocs/PIDS/publications/TheCourtTodayEng.pdf>
(staženo 8.5.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet „Pilica Farm“ (IT-96-22): Dražen Erdemović*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/erdemovic/cis/en/cis_erdemovic_en.pdf
(staženo 5.11.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet „Operation Storm“ (IT-06-90): Gotovina et. Markač*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/gotovina/cis/en/cis_gotovina_al_en.pdf
(staženo 8.2.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet* (IT-04-75): *Goran Hadžić*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/hadzic/cis/en/cis_hadzic_en.pdf (staženo 5.11.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet* (IT-95-5/18): *Radovan Karadžić*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/karadzic/cis/en/cis_karadzic_en.pdf
(staženo 5.11.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet* (IT-09-92): *Ratko Mladić*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/mladic/cis/en/cis_mladic_en.pdf (staženo 5.12.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet* (IT-02-54): *Slobodan Milošević*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/cis/en/cis_milosevic_slobodan_en.pdf (staženo 5.11.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Prosecutor v. Dusko Tadić: Decision on the defence motion for interlocutory appeal on jurisdiction*, 2. říjen 1995, dostupné na:
<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm> (staženo 5.11.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Case Information Sheet* „Srebrenica“ (IT-05-88/2): *Zdravko Tolimir*, dostupné na:
http://www.icty.org/x/cases/tolimir/cis/en/cis_tolimir_en.pdf (staženo 7.5.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, dostupné na:
<http://www.icty.org/sections/LegalLibrary> (staženo 19.9.2011).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, přehled řešených případů, dostupné na:
<http://www.icty.org/sections/TheCases/Key/Figures> (staženo 5.12.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *Key Figures of ICTY Cases*, 15. duben 2013, dostupné na:
http://www.icty.org/x/file/Cases/keyfigures/key_figures_en.pdf (staženo 7.5.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii,
The Mechanism for International Criminal Tribunals, dostupné na:
<http://www.icty.org/sid/10874> (staženo 25.4.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, *The Prosecutor against Ante Gotovina; Indictment, Case No: IT-01-45-I*, 21. květen 2001, dostupné na:
<http://www.icty.org/x/cases/gotovina/ind/en/got-ii010608e.htm> (20.7.2012).

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *Status of Cases*, dostupné na:
<http://www.unictt.org/Cases/StatusofCases/tabid/204/Default.aspx>
(staženo 15.5.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *The Prosecutor v. Théoneste Bagosora et al., Case No. ICTR-98-41-T: Judgement and sentence*. 18. prosinec 2008, str. 574, dostupné na:
<http://www.unictt.org/Portals/0/Case/English/Bagosora/Judgement/081218.pdf>
(staženo 11.2.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *Théoneste Bagosora, Anatole Nsengiyumva v. The Prosecutor, Case No. ICTR-98-41-A: Judgement*. 14. prosinec 2011, str. 260, dostupné na:
<http://www.unictt.org/Portals/0/Case/English/Bagosora/Judgement/111214-%20Appeals%20Judgement.pdf> (staženo 11.2.2013).

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, *Cases/Barayagwiza, Jean Bosco*, dostupné na:
<http://www.unictt.org/tabid/128/Default.aspx?id=19&mnid=4>
(staženo 14.2. 2013).

Organizace spojených národů, *Completed Peacekeeping Missions: UNAMIR*,
dostupné na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamir.htm>
(staženo 10.12.2012).

Organizace spojených národů, *Completed Peacekeeping Missions: UNPROFOR*,
dostupné na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprofor.htm>
(staženo 10.12.2012).

The Hague Justice Portal, *Courts and tribunals: Barayagwiza, Jean Bosco*, dostupné
na: <http://www.haguejusticeportal.net/index.php?id=8410> (11.2 2013).

*Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních
věd*

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Projekt diplomové práce na téma:

*„Vývoj a role mezinárodního trestního soudnictví
v současném světě“*

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Pulgret, Ph.D.

Diplomant: Bc. Lucie Permanová

Září 2011

Projekt diplomové práce

„Vývoj a role mezinárodního trestního soudnictví v současném světě“

Mezinárodní trestní soudnictví je v současné době velice aktuální téma. S mezinárodními trestními tribunály se setkáváme zejména po skončení bipolárního konfliktu - tedy od 90. let 20. století, kdy v roce 1993 byl na základě rezoluce Rady bezpečnosti nejprve ustaven Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a následně o rok později Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu. Rok 1998 byl pak svědkem podpisu Římského statutu, který byl počátkem, jenž měl směřovat k ustavení stálého Mezinárodního trestního soudu. Nicméně úplně první pokusy o ustavení trestních tribunálů a potrestání jednotlivců za válečné zločiny spadají již do období po první světové válce, ale bylo to zejména po skončení druhé světové války, kdy byly snahy potrestat válečné zločince postavením před Norimberský a Tokijský tribunál v letech 1945 – 1947, což je považováno jako velký zlom v mezinárodním právu.

Jaké byly důvody, které vedly v devadesátých letech mezinárodní společenství k rozhodnutí o ustavení zmíněných soudů a spolupráci na poli mezinárodního trestního soudnictví? Jak jednotlivé státy v anarchickém mezinárodním systému k této spolupráci přistupují? Jakou pozici zaujaly současné velmoci?

V případě Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia / ICTY) vedlo k založení samozřejmě bolestné a krvavé rozdělení Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Země, která díky Titově přístupu a politice uměle držela pod jednou střechou katolíky, muslimy a pravoslavné. Bohužel díky zejména megalomanským představám srbských vůdců na ustavení Velkého Srbska rozdělení Jugoslávie neproběhlo pokojnou formou, naopak se proměnilo v několikaletý bolestný a násilný konflikt, kvůli kterému se evropský kontinent stal po pětáctyřiceti letech svědkem brutálního válčení a nepochopitelného masového vraždění pod vedením a se souhlasem

psychopatických vojenských generálů. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii byl založen v květnu roku 1993 na základě rezoluce č. 827 schválené Radou bezpečnosti. Jednalo se o první tribunál ustavený Radou bezpečnosti na základě kapitoly VII Charty OSN a zároveň odpověď mezinárodního společenství na zvěrstva páchaná na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny na počátku devadesátých let 20. století.

Pokud jde o Rwandu, zemi na africkém kontinentě - kontinentě, kde se vždy „rval“ každý s každým, vedly k ustavení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (International Criminal Tribunal for Rwanda / ICTR) události, které se odehrály během roku 1994 mezi kmeny Hutu a Tutsi. Tento konflikt si vybral 800 000 obětí na životech. Na základě rezoluce č. 955 byl tedy Radou bezpečnosti v roce 1994 vytvořen tribunál, který měl stíhat osoby podezřelé ze spáchání genocidy a dalších vážných porušení mezinárodního humanitárního práva na území Rwandy a sousedních států ve výše zmíněném roce.

Další kroky směrem ke spolupráci na poli mezinárodního trestního soudnictví byly učiněny podpisem již zmíněného Římského statutu v roce 1998, který zakládal ustavení tentokrát stálého Mezinárodního trestního soudu (International Criminal Court / ICC) s pravomocí stíhat jednotlivce podezřelé ze spáchání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva - zločinu genocidy, válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a zločinu agrese. Statut vstoupil v platnost k prvnímu červenci 2002 po uložení šedesáti ratifikačních listin. Ke spolupráci v rámci tohoto Soudu se jako jedna z posledních smluvních stran připojila Česká republika v říjnu roku 2009. Určitou „slabinou“ tohoto soudu může být, že se zabývá pouze zločiny, které se odehrály na území smluvní strany nebo se jich dopustil občan takové strany, pokud Rada bezpečnosti OSN nevyužije svého práva zakotveného v čl. 13 písm. b) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na to, zda samotné zmíněné konflikty byly jediným relevantním impulsem, který vedl mezinárodní společenství k ustavení existujících tribunálů. Důležitou roli bezesporu sehrála otázka týkající se toho, co ještě je státní suverenita, a co si mohou elity dovolit ke svému obyvatelstvu. Dále bych se zabývala tím, jak ochotné ke spolupráci jsou země, které měly a mají své

„zločince“ (nebo podle nich možná své hrdiny) vydávat k trestnímu stíhání a za jakých okolností jsou těmito státy vydáváni. A v neposlední řadě, jak se staví země ke spolupráci v rámci zřízeného stálého Mezinárodního trestního soudu a co ovlivňuje jejich postoj. Je skutečností, že smluvními stranami se nestala řada klíčových hráčů na poli současných mezinárodních vztahů. Závěrem bych se zmínila o tom, jak by vědci z oboru mezinárodních vztahů vysvětlili spolupráci v rámci mezinárodního trestního soudnictví.

Pro svou práci bych využila nejprve metodu deskripce, která by byla aplikována na historický exkurz vzniku mezinárodních trestních tribunálů. Dále bych se pokusila za použití komparativní metody porovnat oba ad hoc tribunály - pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu. Ve svém bádání bych se zaměřila na okolnosti vzniku jednotlivých tribunálů, na ochotu ke spolupráci ze strany států, na jejichž území se konflikty a válečná zvěrstva odehrála, na způsob vydávání obviněných osob těmito zeměmi, na počty odsouzených, na průběh, délku a výsledky soudních řízení u těchto tribunálů a v neposlední řadě na udělené tresty a jejich výši.

Následně bych se věnovala stálému Mezinárodnímu trestnímu soudu. Zde bych rovněž zvolila kombinaci metody deskripce a metody komparace. Nejprve bych se opět věnovala okolnostem a průběhu vzniku tohoto soudu a poté bych porovнала jeho statut, pravomoci a výhody či nevýhody s tribunály ad hoc. Zároveň bych chtěla provést analýzu přístupu a ochoty jednotlivých států ke spolupráci na této úrovni, ale zejména zdrženlivost a obavy ke kooperaci v této oblasti zejména ze strany Spojených států a některých dalších současných významných aktérů.

Pro zkoumání výše uvedeného bych využila zejména primárních zdrojů, a to zejména rezolucí Rady bezpečnosti, statutů těchto tribunálů, jejich rozsudků, zveřejněných rozhodnutí a výročních zpráv. Rovněž bych využila publikací a článků věnujících se těmto tématům, a to zejména od Antonia Cassese nebo od českých odborníků na poli mezinárodního práva. Například Pavla Šturmy, Veroniky Bílkové a dalších českých i zahraničních vědců z oblasti práva a mezinárodních vztahů. Předběžný soupis těchto pramenů je uveden v závěrečném seznamu zdrojů.

Tahy hráčů na šachovnici mezinárodních vztahů jsou ovlivněny několika faktory. Jedněmi z nejdůležitějších jsou samozřejmě vlastní a v čase se měnící politické zájmy. Názorným příkladem může být vývoj, pokud jde o vydávání klíčových osobností zainteresovaných v balkánské válce. V okamžiku, kdy zatykače z Haagu doputovaly na Balkánský poloostrov, po mnoha hledaných se jakoby rázem slehla bývalá jugoslávská zem a řadu let, navzdory údajným všemožným snahám, se tyto osoby nedařilo najít. Nicméně po nabídkách a postupně se zvyšující touze Balkánců po zapojení se do evropské integrace a výhodách z ní vyplývajících, se rázem srbským bezpečnostním složkám podařilo během první poloviny roku 2011 dopadnout a vydat do Haagu poslední tribunálem hledané osoby, a to generála bosenskosrbské armády Ratka Mladiče, který by se měl před ICTY zpovídat zejména z válečných zločinů páchaných během obléhání Sarajeva a srebrenického masakru a bývalého vůdce chorvatských Srbů čelícímu mimo jiné obvinění z masakru ve Vukovaru, Gorana Hadžiče, někdejšího prezidenta samozvané Republiky Srbská Krajina, kterou v srpnu 1995 rozprášila „Bouře“ chorvatské armády pod vedením generála Ante Gotoviny, kterého shodou okolností letos v dubnu haagský tribunál uznal vinným a odsoudil ke 24 letům ve vězení právě za zločiny spáchané během této válečné akce.

Mojí teorií tedy je, že státy samozřejmě ke spolupráci v jakékoliv oblasti přistupují v případě, že je jednak vzhledem k okolnostem taková spolupráce nezbytná, dále z důvodů, že jim z tohoto plynou nějaké výhody, nebo pokud by ztráty z nepřistoupení ke spolupráci přinesly nějaká velmi výrazná negativa, která by měla zásadní vliv na existenci státu jako suveréna. V opačném případě a také pokud jim to jejich postavení v rámci mezinárodního systému umožní, si budou hájit své zájmy, i kdyby to mělo být v rozporu s platnými mezinárodními normami nebo i morálními aspekty. Toto je možné vysledovat zejména na již zmíněném vydání například srbských „zločinců“.

Pokud jde o spolupráci v rámci stálého Mezinárodního trestního soudu, který na rozdíl od dvou předchozích ad hoc tribunálů vznikl na základě multilaterální dohody, zde bych chtěla prozkoumat důvody, které vedou USA a další důležité země k „nespolupráci“ v této instituci, která má soudit genocidu, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese. Moje hypotéza je, že například Spojené státy jako

vojenská supervelmoc, která v posledních několika letech vedla někdy (nebo možná mnohdy) sporná vojenská tažení a intervence v některých zemích, by se mohla obávat o následné postavení řady některých svých občanů. V případě Izraele roli určitě sehraává konflikt s Palestinci. Podobné důvody budou připadat v úvahu i u Ruska a Číny.

Přestože se snahy o potrestání jednotlivců za válečné zločiny objevovaly v historii již několikrát, byly to až konflikty, které se odehrály v první polovině 90. let 20. století, které skutečně „přispěly“ k výraznému posunu v této oblasti. Proto rozpoutanou válku na území bývalé Jugoslávie za tehdejších vůdců Miloševića, Tudjmana a Izetbegoviče a konflikt ve Rwandě bych pro svou práci identifikovala jako nezávislé proměnné. Během těchto dvou krveprolití totiž došlo k tak zásadnímu porušení mezinárodního humanitárního práva, které si konečně následně vynutilo takovou reakci mezinárodního společenství, která vedla nejprve ke zřízení ad hoc trestních tribunálů ICTY a ICTR a následně i stálého ICC, které označuji jako závislé proměnné.

Na základě výše uvedeného bych tedy svou práci rozdělila následovně: po úvodu bych se věnovala historickému exkurzu stručně zmiňujícímu vývoj mezinárodního trestního soudnictví. Jakou roli sehráli předchůdci dnešních tribunálů - Norimberský a Tokijský v mezinárodním právu.

V další kapitole bych se zaměřila na okolnosti vedoucí ke vzniku Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. V podkapitolách bych rozebrala, kam tento tribunál došel a jestli účel, ke kterému byl vytvořen, byl naplněn. Zda se podařilo úspěšně odsoudit a potrestat obžalované pravděpodobné viníky konfliktu.

Následující kapitola by byla věnována rwandskému konfliktu, respektive vzniku a fungování Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu a jeho „úspěchům“.

A konečně bych posoudila okolnosti vedoucí ke vzniku stálého Mezinárodního trestního soudu. Pokusila bych se o zhodnocení, jak se některé klíčové mocnosti staví ke spolupráci prostřednictvím tohoto soudu, jak tuto spolupráci vnímají někteří vědci na poli mezinárodních vztahů. Skutečností totiž je, že se smluvními stranami tohoto

projektu, jak již bylo výše zmíněno, nestaly mnohé důležité mocnosti, jako jsou například tři členové Rady bezpečnosti OSN - Spojené státy americké, Čína, Rusko a také důležitá země Blízkého východu - Izrael.

Použitá literatura:

a) neperiodická:

Broomhall, B.: *International Criminal Justice and the International Criminal Court. Between Sovereignty and the Rule of Law*. Oxford University Press, 2004.

Cassese, A.: *International Criminal Law*, Oxford University Press, 2008.

Čepelka, Č., Šturma, P.: *Mezinárodní právo veřejné*, Eurolex Bohemia, Praha, 2003.

Glenny, M.: *The Balkans, Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-1999*, Penguin Books, 2001.

Karns, M. P., Mingst, K. A.: *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance*. Lynne Rienner Publisher, 2009.

Malenovský, J. : *Mezinárodní právo veřejné, Doplněk*, 2008.

Manoj, S. K.: *International Criminal Law and Human Rights*, Manak Publications, 2010.

McGoldrick, D., Rowe, P., Donnelly, E.: *The Permanent International Criminal Court*, Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2004.

Mrázek, J.: *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*, Aleš Čeněk, Plzeň, 2005.

Schabas, W. A.: *The UN International Criminal Tribunals: The Former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone*, Cambridge University Press, 2006.

Šesták, M., Tejchman, M., Havlíková, L., Hladký, L., Pelikán, J.: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009.

Šturma, P.: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2001.

b) periodická:

Bílková, V.: *Z Říma do Kampaly a kam dále?* In *Mezinárodní politika*, roč. 34, č. 8/2010, str. 35-38.

Cassese, A.: *When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case*. In *European Journal of International Law*, 2002, Vol. 13, No. 4, str. 853-875.

Conso, G.: *The Basic Reasons for US Hostility to the ICC in Light of the Negotiating History of the Rome Statute*. In *International Criminal Justice*, May 2005, Vol. 3, Issue 2, str. 314-322.

Hafner, G.: *An Attempt to Explain the Position of the USA towards ICC*. In *International Criminal Justice*, May 2005, Vol. 3, Issue 2, str. 323-332.

Kaye, D.: *Who's Afraid of the International Criminal Court?* In *Foreign Affairs*, May/June 2011, Vol. 90, Issue 3, str. 118-129.

Kissinger, H.: *The Pitfalls of Universal Jurisdiction*. In *Foreign Affairs*, Vol. 80, July/August 2001, str. 86-96.

Kuděla, J.: *Rozsudky tribunálu pro bývalou Jugoslávii mají sílu katarze, a to je důležité*. In *Mezinárodní politika*, roč. 35, č. 5/2011, str. 14-17.

Šturma, P.: *K mezinárodnímu trestnímu soudnictví na začátku 21. století*. In *Mezinárodní politika*, roč. 25, č. 6/2001, str. 8-10.

Ulík, K.: *Schválí Spojené státy americké statut Mezinárodního trestního soudu?* In *Mezinárodní politika*, roč. 33, č. 1/2009, str. 32-34.

c) internetové odkazy:

Bílková, V.: *V roli unijního solitéra? Česká republika a mezinárodní trestní soud.* Policy paper, ÚMV, Praha, listopad 2007, dostupné na:

<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2007/vbilkova2007/MTS.pdf>

(staženo 29.8.2011).

Evans-Pritchard, B., Jennigs, S.: *US Takes Cautious Steps Towards ICC*, dostupné na:

<http://www.globalpolicy.org/empire/us-un-and-international-law-8-24/us-opposition-to-the-icc-8-29/49067.html> (staženo 30.8.2011)

Evropský parlament, *Usnesení o konferenci v Kampale hodnotící Římský statut Mezinárodního trestního soudu*, dostupné na:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:161E:0078:0083:CS:PDF>

(staženo 29.8.2011).

Majerčík, L.: *Prvních sto dní Mezinárodního trestního tribunálu*, 28. říjen 2002, dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/icc> (staženo 29.8.2011).

Mezinárodní soudní dvůr, oficiální internetové stránky, dostupné na:

<http://www.icj-cij.org/> .

Mezinárodní trestní soud, oficiální internetové stránky, dostupné na:

<http://www.icc-cpi.int/> .

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, oficiální internetové stránky, dostupné na: <http://www.icty.org/> .

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, oficiální internetové stránky, dostupné na:
<http://www.unictr.org/> .

Organizace spojených národů, oficiální internetové stránky, dostupné na:
<http://www.un.org/> .

Římský statut Mezinárodního trestního soudu, dostupné na:
<http://www.untreaty.un.org/cod/icc/index.html> .